60

FİKRET OTYAM

EY SAMANDAĞ SAMANDAĞ

Röportajlar

GERÇEK SANAT YAYINLARI

FİKRET OTYAM • EY SAMANDAĞ SAMANDAĞ • Röportajlar

FİKRET OTYAM

EY SAMANDAĞ SAMANDAĞ
YEDİ KÜPELİ GELİN
(Fırat'ın Öyküsü)

GERÇEK SANAT
YAYINLARI

GERÇEK SANAT YAYINLARI : 60
Gezi, Röportaj Dizisi : 1

Yayın Yönetmeni: Güngör Gençay

Ey Samandağ Samandağ - Yedi Küpeli Gelin (Fırat'ın Öyküsü): Gezi, Röportaj/Yazan: Fikret Otyam/Kapak: Fikret Otyam/Dizgi, Baskı: Ulus Matbaası/Kapak Baskısı: Tekin Basımevi/Birinci Basım: Mart 1991/Gerçek Sanat Yayınları: Kuledibi, Büyükhendek Cad. No: 7 Şişhane - İstanbul/Telefon: 143 45 33/Yazışma: Posta Kutusu: 935 - 80020 Karaköy - İstanbul/Dağıtım: Cumhuriyet Kitap Kulübü, Tüm Dağıtım, Arkadaş, Say/

EY SAMANDAĞ SAMANDAĞ YEDİ KÜPELİ GELİN

(Fırat'ın Öyküsü)

FİKRET OTYAM

YAZARIN ÖBÜR YAPITLARI

Gide Gide 1 — Ha Bu Diyar(*) 1957
(Ankara Gazeteciler Sendikası Yılın Gazetecisi Altın Kalem Armağanı)
Gide Gide 2 — Doğu'dan Gezi Notları(*) 1960
Gide Gide 3 — Harran, Hoyrat, Mayın ve Igrıp(*) 1961
(Türk Dil Kurumu 1962 Edebiyat Armağanı -Gezi Bölümü-)
Gide Gide 4 — Uy Babo(*) 1962
Gide Gide 5 — Topraksızlar(*) 1963
(Ankara Gazeteciler Sendikası Yılın Gazetecisi Altın Kal. Ar.)
Gide Gide 6 — Hû Dost(*) 1. Basım 1965
Gide Gide 7 — Bir Karış Toprak İçin(*) 1965
(Yılın Gazetecisi Altın Kalem Armağanı)
Gide Gide 8 — Oy Fırat Asi Fırat, Denizi Yiyenler, Yaşama Duvarı, Kızamık Melekleri(*) 1966
(Yılın Gazetecisi Altın Kalem Armağanı)
Gide Gide 9 — Korku, Kaymakam Babo, Köprü, Kara Tohum Topalları(*) 1967
(Ankara Gazeteciler Sendikası Yılın Gazetecisi Altın Kal. Ar.)
Gide Gide 10 — Can Pazarı, Vay Kurban, Hayvanlar ve İnsanlar(*) 1969
(Ankara Gazeteciler Sendikası Yılın Gazetecisi Altın Kal. Ar.)
Gide Gide 11 — Ne Biçim Amerika Ne Biçim Rusya? İran, Afganistan, Pakistan(*) 1970
Gide Gide 12 — Arkadaşım Orhan Kemal ve Mektupları(*) 1975
Gide Gide 13 — Karasevdam Anadolum(*) 1976
(Ankara Gazeteciler Sendikası Yılın Gazetecisi Altın Kal. Ar.)
Gide Gide 14 — Can Arkadaş, Çocuklar İçin Roman (5. Basım
Gide Gide 15 — Mayınlı Topraklar Üzerinde(*) 1977
(Ankara Gazeteciler Sendikası Yılın Gazetecisi Altın Kal. Ar.)
Ceylanlar Suya İndi, Çocuklar İçin Roman (3. Basım) 1978
Fotoğraflar(*) 1978
Kanlı Gömlekler (2. Basım)
Karasevdam Anadolum (2. Basım) 1978
Adı Yemendir 1978
Gide Gide 6 — Hû Dost (Genişletilmiş 2. Basım)(*) 1982
Gide Gide 3 — (3. Basım) 1983
Adı Yemendir(*) (2. Basım) 1983
Mayınlar Çiçek Açmaz (Toplatıldı) 1983
Şu Bizim Gazipaşa ve İsmet Paşalı Yıllar 1984
Pavli Kardeş 1985
Harran Koçaklaması 1987

EY SAMANDAĞ SAMANDAĞ

«KOLLARIM ÇÖZMEYE
DOST SEN Mİ GELDİN?»
Pir Sultan Abdal

Komutan içeri girdi.

Er'inden, kolu ve omuzları işaretli herkes komutandır cezaevinde Koğuşa tıkıştırılmış seksene yakın can hazırola geçiverdi. Omuzlarında yıldızlar olan komutan onlara, onlar da komutana bakıyor. Ağustos sıcağıdır, dellendirir adamı. Gözlerinin dermanı, gözlerinin ferleri tükenmiş tutuklular mezar taşları gibi.

Ağustos sıcağıdır, dellendirir adamı. Traş edilmiş başlardan terler akmaya durdu seksene yakın canda. Ağustos sıcağıdır, dellendirir adamı, hele koğuş böylesine küçükse! Ve ağustos sıcağı çoktaaan oldurmuştur karpuzları, orası için karpuz nafakadır, ekmek teknesidir ve kabuklarından yana da sinek üretim merkezidir!

Yüzlerce sinek uçuşuyor havada, koğuşun sinekleri. Pencereden süzülen yaşamasız ışığa geldiklerinde bile ipek kanatları morlaşıyor, yeşilleniyor ve salt onların vızıltısı duyuluyor! Kimisi havada çiftleşmeye çalışıyor, birlikte düşüyorlar sonra süratle yükseliyorlar, erkek sinekler azgın.

«Bugün dayak yok!» Dedi komutan.. «Bugün dayak yok!»

Hemen ekledi:

«Anladınız mı ulan?»

Küçük koğuşta terden sırılsıklam olmuş seksene yakın can sanki bir düğmeye basılmışcasına hep bir ağızdan yanıtladılar :

«Anladık komutanım..»

«Yok dediysem şartlı dedim.. Şimdi bir yarışma yaptıracağım, tamam mı?»

«Tamam komutanım..»

«Şimdiiii.. Kim su uçuşan sineklerden beş dakika içinde on tane tutarsa bugün ona dayak yok, tamam mı?»

«Tamam komutanım.»

Seksene yakın can başlarını yavaşça yukarı kaldırdı, fersiz gözler vızıltılarla uçuşan sineklere dikildi, sineklerini seçercesine!

«Şimdiiii.. Şimdi hazır olun, başla derdemez başlayacaksınız tamam mı?»

«Tamam komutanım..»

Komutan kapıya doğru gitti, sırtını kapıya dayadı. Seksene yakın canın soluğu kesildi, kollar, eller, bedenler gerildi ve gözler sineklerde ve ses patladı koğuşta :

«Başlaaaa!..»

Küçük koğuştaki seksene yakın can, ateşe değmişcesine sıçramaya hoplamaya başladı, seksene yakın can, can havliyle sıçrıyor kollar, eller havada uçuşuyor, kavisler çiziyor kimileri yığılıyor üstüste, çarpışıyorlar, kalkıyorlar, sıçrıyorlar ve sinek tutuyor, tuttukları sinekleri çoğaltma çabasına düşüyorlar, can havli acep bu mudur? Karpuz sinekleri besili, hareketli, onlar da katılıyor bu yarışa sanki, daha yükseklere çıkıyorlar, onlar yükseldikçe seksene yakın can daha bir sıçrıyor, sinekler hışım gibi. Bir bilseler, bir anlasalar neler olduğunu.. Bir bilseler, bir anlasalar, kimbilir, belki alçaktan uçuş yapacaklar, kurtaracaklar insanları dayaktan, işkenceden!. Ama sinektir, sinektir nereden nasıl bilsinler? Bilemezler!

Vakit neredeyse doluyor.. Seksene yakın can daha çıldırmıştır koğuş değil can pazarı, mahşer yeri!.. Yığılıyorlar birbirlerinin üzerine, candır o can ki baldan tatlıdır, can ki sırat köprüsüdür, can ki kıldan ince ve de kılıçtan keskindir!

Daha bir hızlandı seksene yakın can, yüzden fazla el kol daha bir hareketlendi.. «Yeddi dane tutmuşumdur!» «Dokkuz dane tutmuşumdur Allahıma!..»

«Ulan inbe sinek, dursane dur ulan, tutulsane bu sondur, bugün dayak yok ulan, bugün dayak tunne!. Bugün dayak yoktur..»

Bir insan kokusu sarıyor küçük koğuşu, ekşi.. Seksene yakın can cıbıl su içinde.. Ağustos sıcağıdır dellendirir adamı, ister içerde ister dışarda, dellendirir adamı. Hele insan böyle çılgın gibi sıçrar durursa ve de sineği on edip dayaktan kurtulma kıvancı var iken! O ki yaşama kıvancıdır. Sekiz on kişi üstüste yığıldı, sinekle değil kendileriyle boğuşuyorlar şimdi, birbirlerinin avuçlarını açmaya çalışıyorlar, sineklerini kapmaya!.. «Ver keko.. Bi dene veresin, ulan alt taraf, bi sinek!» «Ver gardaş, arkadaşlık insanlık yoksam ölmiştir?»

Avuçlarda sinekler çoğaldıkça insanlar daha bir dellendi, göz gözü, göz ise sineği görmez oldu!. Görünen, istenen rakamdır gayri! «Yeddi.. Beş.. Dokkuz.. İkki!» Gibilerine.. Acı terler iniyor gözlere sabun nemene?

«Tamaaaaam. Tamam ulan, durun!»

Herkes olduğu gibi kalıyor..

«Şimdiii.. Avuçlarında sinek olanlar, avuçlarını iyice sıksınlar, sayım yapılacak..»

Seksene yakın can, hınçla sıkıyor ellerini.. Öfkelerini, isyanlarını sıkıyorlar aslında, sinek bahane!

«Sıraya giiir!»

Sıraya giriliyor, bedenler, yürekler zangır zangır..

«Avuçlarınızı açın.»

Seksene yakın can kollarını uzatıp avuçlarını açıyor.. Ezilmiş sinekler, karınları patlamış, içleri boşalmış! Küçük komutanlar sayıma başlıyor.. «Onbir tane.. Afferim, geç şuraya..» «Yedi tane, kal olduğun yerde..» «Altı tane, yuh!.»

«Ulan bi tane bile tutamamışın beceriksiz herif!»

Sayımdır, ergeç biter. Onar sinek tutan canların kıvancı o fersiz gözlerinden bile okunuyor.. Dayak yok dedi komutan, dayak yok!. On sinek tutan, bugün dayaktan kurtulacak!

Komutan son açıklamasını yaptı :

«Şimdiii.. On sinek tutup bugün dayaktan kurtulan şanslılar dikkat.. Başla komutumla avuçlarınızdaki sinekleri bir defada yutacaksınız! Dikkaaat, başla!.»

MUSA DAĞI'NDA

Musa Dağı'ndan ovaya, denize bakıyorum. Tarih öncesinden kalma mağaralarda yaşamış insanları gözlerimin önüne getirmeye çalışıyorum. İşte, Asi Nehrinin Akdeniz'e döküldüğü yerde Al Mina liman kenti tüm görkemiyle karşımda. İlk ve orta çağlarda tecimsel teknelerin en işlek uğrak yeri Doğu Anadolu limanlarından birisi o tekneler ki Mezopotamya ve İç Asya bölgelerine yelken basıyorlar. Al Mina, İslâm Arap tüccarlarının en sık uğradıkları liman. Büyük İskender'den sonra kurulan Asya İmparatorluğunun Selokoslar döneminde, bugünkü Çevlik, Mağaracık yöresi Selovkosia Piera adında bir yerleşim merkezi, günü gelende de bu liman kentini başkent olarak görüyoruz. Roma döneminde de Selevkosia Piera limanında Roma İmparatorları Titus ve Vaspianus'un hükümranlığında binlerce esir limanı korsanlardan korumak için tünel kazıyor ve Milattan sonra ikinci yüzyılda tünel bitiyor, bize mi? Bize de kalıntıları kalıyor yadigâr!

KILIÇ VE NAL SESLERİ

Kılıç ve nal sesleri ki, yıl 1071.. Türkler geliyor dalgalar halinde, geliyorlar geliyorlar, topraklara topraklar katılıyor ve Anadolu Selçuklu Devletinin kurucusu Süleyman Şah sancağını dikiyor, yıl mı, yıl 1084 dür.

Ve tarihler 1516 yazar iken topraklar artık Osmanlı-

larındır, tarih ki hiç durdurulmaz kimsenin gücü yetmez tarihi durdurmaya, dondurmaya o durdurulamayan tarih 1918 olunca bu kelli Fransızlar dikiyor bayraklarını! 1921 Ankara Antlaşmasıyla yöre özerklik kazanıyor ve 1937 de de küçük bir cumhuriyet oluyor bu topraklar üzerinde ve bulunduğum yer ise o cumhuriyete bağlı bir yerleşim merkezidir artık.

VE DÜNYADA İLK KEZ

Ve dünyada ilk kez bir halkoylaması yapılıyor tarih 1938 dir ve buranın insanları koşuyor sandık başına, anaların ak sütü gibi helal ak oylarını atıyorlar sandığa ve 23 Temmuz 1938 de o insanlar Türkiye Cumhuriyeti'ne katılma tutkularını, isteklerini yaşama ve tarihe geçiriyorlar..

PEKİ AMA BURASI NERESİ?

Burası, ülkemizin güneyinde Akdeniz bölgesinin doğu Akdeniz bölümünde Hatay iline bağlı, doğusunda Hatay il merkezi Antakya, batısında doğu Akdeniz, kuzeyinde Arsuz ve İskenderun, güneyinde Yayladağ olan Samandağ ilçesidir ki Suriye sınırına da 15 kilometredir.

VE ŞİMDİ

Ve şimdi Gaziantep ilinin Kilis ilçesinden Topal Abdo'yu anmanın tam sırası ve yeridir. Zamanın bahrinde Topal Abdo ki çoook uzun yıllar önce bir şeye dayanamaz alır Alaman Beşlisi'ni çıkar dağlara. Zulme karşıdır Abdo, zulüm edene karşıdır ve de horlanmaya, ezilmeye. Ünü, gün gün yayılır, adaleti, kardeşliği, hakkı o dağıtmaya başlar, fakirin fukaranın babası olur. Zaptiyedir ve de elbette yapacaktır görevini, tutarlar Abdo'yu zincirlere vururlar, ama Abdo'dur bu zincir neyler, yine dağlardadır. Gün gelir Fransızlar ayak basar topraklarımıza, ne işleri var onların topraklarımızda? Abdo dahil halk dikilir saldırganların karşısına vururlar, vurulurlar ve yine gün gelir Padişah-ı âlempenah Halife-i ruy-u zemin efendimiz de Fran-

sızlar gibi toplar tasını tarağını gider! Dağ fermanına gerek kalmaz, Abdo iner düze, ama Abdo'nun ne suyu var ne de toprağı, kaçağa düşer! Bozulunca kafası geçer karşıya, karşı ki Suriye topraklarıdır, o Suriye toprakları ki hısım akraba kirve doludur, amma illa yurt vatan özlemi..

Ardından yakılan bir türküde denir ki :

«Getirin kıratımı da gene binem üstüne/Alaman beşlisini de gene alam destime/Bir bölükden de bir taburdan da ne çıkar/Fransızlar yaramıyor üstüme/Kardeş, ya bu zalım hokümat da gene bize hayr eylemez/Ortaklarım kötüdür ve yavrum hakkımızı alamak/»

Karşı ki, elmanın yarısıdır. Dedik ya Abdo geçer ara sıra o topraklara, gönül bu körolası, tutulmuştur bir arap güzeline, ama illa vatan, yurt özlemi o yok mu o?

«Kefen aldım da gene ben elimden biçmedim, biçmedim yandım/Arabiyede oturur gene Türkiye'de gezerdim/Gardaş arapça okur da gene türkçe yazardım..»

Yardan geçilir, serden geçilir, yurt, vatan sevgisinden kolay mıdır geçmek?

Musa Dağından düze indim.

Alevi can Selim ile sarıldık. Rum Ortodoks (ki onlara burada kısaca hıristiyan diyorlar) «Eliya amuca» ışıl ışıl sevgi dolu gözleriyle, tatlı diliyle hoş geldin dedi, Ermeni «Kirkor Dayı» akşam yemeğine buyurdu, sünni Muhammet kardeş, kahvesini içirmeden yakamı bırakmadı!

SÖZÜMÜZ HEP SAMANDAĞ'DAN OLACAK

Bu Samandağ var ya bu Samandağ, dil, din, mezhep, ırk, denilen şeylerin harman yeridir, saman değil sevgi dağıdır, ermişin, evliyanın, yatırın, türbenin sebil olduğu bir yerdir, Samandağ değil sevgi dağıdır, kardeşlik, dostluk, barış içinde birlikte yaşama yeridir, dolaşalım buraları altı gün altı gece oralardan haber verelim, adımız Hıdır değil ama işimiz budur.

Gerçeğe Hû...

«HIZIRDIR BURAYA GÖNDEREN SİZİ»
— Bir Alevi deyişinden —

ATATÜRK DENİNCE SAMANDAĞ, SAMANDAĞ DENİNCE ATATÜRK DÜŞER AKLIMA...

Halk oylamasında oylarını «Türkiye Cumhuriyetine» katılma yönünde kullanan Samandağ artık Hatay'a bağlı Süveydiye adlı bir bucaktır. 1947 yılında Samandağ ilçedir ve hâlâ sürüp gelmede. Geçmişi ile çağlara dayanan bu yerleşim merkezinin Musa dağı Torosların bir parçası sayılan Amanos dağlarının devamıdır. Güneyinde ise kimse alınıp darılmasın Kol dağı vardır ki bu dağın güney yamacı Suriye'ye düşer ve doğal sınırdır. Akdeniz'e inen bu iki dağ silsilesi arasında engebeli irili ufaklı birkaç tepeden ve sahile yakın kıyı ovasından oluşur Samandağ. Lübnandan doğup Suriye'den geçen Asi nehri, Antakya'nın ortasından vurup Kel dağını izleyip Samandağı'na teğet geçer ve Akdeniz'e dökülür. Samandağ her iki dağın ortasındadır dedik, doğudan batıya giderek alçalır topraklar ve Akdeniz'in kıyısında dağdan dağa bir kıyı ovası oluşur ki onbeş kilometre uzunluğunda dörtyüz metre genişliğinde irmik gibi bir kumsaldır artık.

SEVGİ DOLU BİR PAŞA İDİ...

Hatay Valisi emekli General Muammer Ürgen tastamam 26 yıl önce, sabahın köründe Antakya vali konu-

tundan çıkarken «ressam gazeteci» demişti. «Bir Atatürk anıtı yaptırmak istiyorum, haydi yerini birlikte bulalım, seçelim». «Aman Paşam ne haddime» derken, «kes» komutu verdi, komuta uyup kestim, kimi arabayla, kimi yaya dolanıp durduk, yeri saptadık. İş kaldı Mustafa Kemal Atatürk'ün bakacağı yöne!.. «Şu taraf nasıl acaba Paşam?» demiştim, baktı baktı, «hayır» dedi sertçe. «Şu tarafa bakacak!»

O taraf, Suriye idi. «O'nun bakışı yeter» diye ekledi Vali Paşa. Ve Atatürk yıllardır bakıyor Antakya'nın göbeğinden.

Ve Vali Paşa o cânım altın kumlu sahillere diyelim ki Arsuz'a turistik konaklama yerleri yaptırdı ve Samandağ'a da. O Vali Paşa elinde asa değil, baston taşır idi, o bastonuyla işaretlediği, gösterdiği yerlere nice güzellikler kazandırmıştır yöre halkına. En önemlisi dil, din, ırk, mezhep ayrımı yapmadan, sünniye de aleviye de ortadoks, rum ve ermeniye de aynı gözle bakmayı becerebilmiş, böylelikle de insanların sevgisini, saygısını kazanmış, ender «paşa»lardan birisi idi, çeyrek asırdan bu yana bu insanlar O'nu hâlâ sevgiyle, saygıyla, rahmetle anıyorlarsa bu başka insanlara güzel bir örnektir. Birecik Valisi iken resmi otosunun nehre uçmasıyla yaşamını yitiren Muammer Ürgen Vali Paşa Hatay'da inanın hâlâ yaşıyor.

SAMANDAĞ ATATÜRK'LERİ

Samandağ'ın içme suyunun çıktığı Hıdırbey köyü. Bir ulu çınar ki dil ilen tarifi mümkün değil, kovuğunda bir zamanlar bakkal dükkanı olan bir çınar, inanmazsanız gidin görün. Bir dalında da incir ağacı çıkmış. O çınarın altında bir güzel insan, Atatürk çınara bakıyor ve köy Sünni inançlı. Söyledikleri çayları içiyoruz, karşımda oturanın yakasında bir rozet, alıcı gözle bakınca... Atatürk

rozeti bu. Köy Muhtarı Osman Kutlu'nun yakasıdır bu, yalansız dolansız bir Atatürk sevgisi dolu muhabbeti kesip inelim düze.

Samandağ Hükümet Konağının önünde gerçekten güzel, büyük bir Atatürk Anıtı var. Söyleniyor ki, köylerde, hemen hemen her yerde resmi kuruluşların kapılarında Atatürk büstleri var.

«O alan bize dar geldi» diye söze başladı Samandağ Belediye Başkanı Ganim Canpolat. «Bizim Belediye Başkanlığı dönemimizin ilk hizmeti kentin ortasında en güzel, en değerli yeri istimlçk ederek güzel bir de park düzenleyerek ve Atatürk'ü çok güzel simgeleyen sivil bir Atatürk heykeli yaptırmak oldu. Anıt halkımızın katkılarıyla gerçekleştirildi, biz sadece öncülüğünü yaptık, açılışa sayın Cumhurbaşkanımız Kenan Evren'i davet ettik, övgülerini kazandık, böylelikle Samandağ ilçesi de ilk kez bu açılış nedeniyle bir Cumhurbaşkanı görmüş oldu ve kendi özünü, kendi Atatürk sevgisini bir Cumhurbaşkanına, yanındaki devlet büyüklerine gösterme olanağını bulduk. Biz de bu arada halkımızı, ilçemizi Cumhurbaşkanına ve yanındaki ilgililere anlatma fırsatını bulduk. O güne kadar ilçemiz belki devlet nezdinde kasıtlı olarak bazı çevrelerce daha farklı gösterilmekte idi, ilçemizin gerçek konumunu, siyasal, sosyal, ekonomik yapısını belirttik...»

«Peki sayın başkan, bu Atatürk sevgisi nereden kaynaklanıyor? Bunu, bir tanık olarak soruyorum.»

«Şimdi bu toplum öyle bir yerden kaçmış, Alevi toplumu yani öyle bir yere sığınmış ki, demokrasiye ve insan haklarına susamış, ezilmekten, katliamdan bıkmış ve Atatürk'ün bu son demokratik kuralları ve anayasa haklarını Kur'an'ı Kerim'den de öte daha önemli saymış, Alevi kesiminin sadece aydınları değil, okumuşuyla okumamışıyla kadınıyla kızıyla genciyle ihtiyarıyla Atatürk'ü Peygamber-

den fazla açık ve kesin söylüyorum yani, demokrasiyi ve anayasayı da Kur'an'dan fazla sever ve tutar. Buna karşı gelmeyi bırakın, onun savunulması konusunda da o kadar ciddiyetle ve kararlı olarak durur. Yani bizim Atatürk sevgisi demokrasi aşkımızdan, ezilmişliğimizden, katliamdan zor kurtulmamızdan geliyor ve bunları Atatürk sağlamıştır, inancımız ve görüşümüz budur. Bunun için her zaman ileriye dönük, demokrasiden yana ve ilericilikten yana bir tavır vardır bu toplumun içinde. Karşımızda da bunun tam zıddını isteyen bir kesim!»

VE DOĞU'DAN

Ve Doğu Anadolu'da, Samandağ'dan çok uzaklarda bir gariban köyde bir halk ozanı aynı sevgiyi şöyle dile getirmişti:

«Vahte Kemal sağ bu / Gaze Kemal miri / Nane gemin piri / Lo lo Kemalo / Lo lo Kemalo /»...

Yani demiş ki:

«Kemal sağ iken / Arpa ekmeği yasaktı / Kemal ölünce buğday ekmeği de uçtu / Hey hey Kemal / Hey hey Kemal /»...

Ama yine de, ne Galatasaray'ı, ne de Atatürk'ü sevmeyen ölsün!

SİZE SAMANDAĞ İLÇESİNİ TAKDİM EDERİM

İlçenin alanı, nüfus oranına göre çok dar. Dokuz mahallesi, ilçeye bağlı 36 köyü var. Yurt dışında çalışanlar hariç nüfusu 28 bine yaklaşık. İlçenin tüm köylerinde ilkokul, merkezi köylerde ortaokul, ilçede ise her mahallede ilkokul var, bir de lise. Meslek lisesinin de açılmasını gözlüyor Samandağ'lılar. Okuma oranı en yüksek düzeyde 63 ilkokulda 443 öğretmen 16887 öğrenciyi okutuyor. Mer-

kezde 1, köylerdeki 7 ortaokulda 2345 öğrenciye 70 öğretmen düşüyor. Lisede 706 öğrenci 21 öğretmen var. Pratik Sanat Okulunda 3 öğretmen 200 genç kıza bilgiler veriyor, hünerler öğretiyor. Merkezdeki özel dershane de 8 öğretmenli ve 130 öğrencili. Samandağ Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü de ilçede ve köylerde biçki-dikiş, yorgancılık, halıcılık, makina nakışları, trikotaj, el sanatları, daktilo, arıcılık, halk oyunları kursları düzenliyor. 1876 kız ve erkek bu kurslardan yararlanıyor. Halıcılık tutkusu Kaymakam Selman Yurdaer'in ısrarlı ve bilinçli uğraşlarıyla giderek yayılıyor. Kaymakam Yurdaer, büyük bir mutluluk içinde dokunan halılardan örnekler gösteriyor, fiyatlarını öğrenince de şaşırıyoruz, akıl almaz ucuzlukta, birlikte yeni fiyatlar biçiyoruz... Ne ki modelleri az, bu işle uğraşan kurumlaradır sözüm, Samandağ Kaymakamlığına model gönderin, bu ilgi, çok hayırlı bir iş olacaktır...

RAKAM İCADOLDU YAZI BOZULDU!

Üstadım pirim efendim Evliya Çelebi Hazretleri, her gittiği yerde üşenmemiş önüne ne çıktıysa saymış, aynı yolu neden izlemeyeyim? Samandağ'da 11 kasap, 18 pilıççi, 19 fırın, 13 lokanta, 16 gazino, 42 kahvehane, 3 birahane, 16 muhasebeci, 10 doktor, 8 avukat, 6 pastane, 22 manav, 300 bakkal, 100 demirci, 35 kaynakçı, 8 parfümerici, 8 hazır giyimci, 4 düğün salonu, 1 sinema, 1 gazete bayii, 4 kırtasiyeci, 2 matbaa, 2 gazete, 7 kebap salonu ve 8 fotoğraf stüdyosu var. Samandağlılar ağızlarının tadı kadar fotoğrafa da son derece düşkün. Bir Samandağlı bu tutkuyu şöyle dile getirdi:

«O kadar meraklıyız ki fotoğrafa, kimi bayramlarda fotoğraf kuyrukları oluşur dükkânların önünde.»

Resmi ve dini bayramlarda muhakkak aile ve çocuk fotoğrafları çektirilliyor, tabii renkli. Çocuklar özellikle

subay giysilerine meraklı, aileler bu giysiler için hiçbir masraftan kaçınmıyorlar. Evet ille Türk subayı giysili. Ne ki dükkânlarda film biraz pahalı, 36 pozluk bir dia film 19.500 liraya maloldu Milliyet'e... Burada da siyah-beyaz ölmüş, 6x9 bir siyah-beyaz filmi Antakya'dan 4 bin liraya zor buldurabildik!..

DÖRT TEKER TUTKUSU

Sevmesem de rakam vereceğim. 11 Haziran 1988 tarihinde 3300 treyler, 800 otobüs, 1009 taksi ve özel araba, 501 minibüs, 500'ün üzerinde de motosiklet motorlu araç rakamı!..

SEBZE VE MEYVA CENNETİ SAMANDAĞ

Limon, Haziran ortalarına kadar dalında duran Mayıs portakalı, kayısı, kiraz ve illâ binbir çeşit erik, mandalina ağaçlarıyla bezeli Samandağ'da seracılık da almış yürümüş. Çıkılması zor yamaçlara kadar uzanıyor seralar, gübreydi, suydu nasıl çıkarılır oralara, ürünler nasıl indirilir, Samandağ insanı bulmuş bunun sırrını. Yılmadan, usanmadan, doğayla cenkederek çalışmak. Üç ay önceki gezimde maydanoz tarlalarında kadınlar oraklarla biçiyorlardı maydanozları!..

Serbest piyasanın uygulandığı Belediye Sebze ve Meyva Halinde 11 Haziran 1988'de domates 150-250, kemer patlıcan 250-600, dolmalık biber 200-500, salatalık 100-300, sivri biber 200-600, kayısı 400-800, (Samandağ biraz da erikistandır) cinsine göre 100-250-450 liraydı erik...

SAMANDAĞI'NA YOLU DÜŞECEKLERE ÖĞÜDÜMDÜR:

Ola ki yolunuz düşer, yolu düşeceklere öğüdümdür:

1 — Samandağ dağlarında, saç dökülmesini önleyen defne bol. Bunun «yağından» yapılan gar sabunu alınız. Hilesiz hurdasızının kilosu 1500-2000 lira. Muhakkak alın ve sabun ne imiş bir görün.

2 — Eskisi gibi değil ama yine de 14 köyde 220 çiftçi ailesi ipek böceği yetiştiriyor. Bu yıl 12 ton yaş koza elde edilmiş. Çulfalık tezgâhında dokunan gömleklik, giyimlik ipek dokumalardan alın ve de yatak çarşafı...

3 — Samandağ'da hiçbir dişi hayvan kesilmez, süt danası kuzu gibidir, bol sumaklı acılı, nar ekşili salata eşliğinde kendin pişir kendin ye'ye uyarak kebap yiyiniz, sakınola ihmalden gelmeyin!..

4 — Ayıp falan olur demeden, sünniymiş, aleviymiş, ortodoks rummuş ermeniymiş demeden herhangi bir eve çat kapı girin, konukluk ne imiş bir güzel görün, yaşayın.

5 — Sonra mı? Sonra deniz kenarına inin. Hızır Aleyhisselâmın türbesinin etrafından dolanıp sahilde yıkıma terkedilmiş, bir zamanların cennet oteli Barikan otelinin hal-i pürmelaliyle, o cânım kumsala bakın... Önce Türk turizmi adına, sonra Samandağ adına bir güzel ağlayın. Hızınızı alamazsanız o oteli ve bu kum cennetini bu hale düşüren zihniyete lânet okuyun. Lânet okumakta yasal bir sakınca katiyen yoktur efendim.

İNSANLAR İLLA İNSANLAR...
SAMANDAĞ'DAN «OF ZEHRA» SELİM, HANNA BAL VE KARACAOĞLAN ÜZERİNE BEYANIMDIR...

O'nu, deniz kenarında balık tutarken gördüm. «İşte şu balık tutan adam, Of Zehra».

Otomobilden inip yanına gidip selâmladım. Başında, tepesi yüksek bir şapka, ağzında külü uzamış bir sigara. Temiz giyimli. «Rastgele» dedim. Gülümsedi, yüzüme dikkatle baktı. «müşerref olmuş muyduk efendim?» dedi. Olmadığımızı söyledim. Balıktan, denizden konuştuk ayaküstü, fotoğraflarını çektim, hiç ilgilenmedi. İlgisi mesinadaydı...

Adı, İbrahim Kimyonşen. Samandağ'ın çok ünlü bir manifatura tüccarı. İstanbul'a mal almaya gider, bir Zehra'ya vurulur. Vurulur mu, rüyasında mı görmüştür, gerçekten bir Zehra var mıdır, yoksa düş müdür bu Zehra? Bilen yok kendinden başka... İbrahim Kimyonşen bu Zehra aşkına işi gücü bırakır, iflâs eder. Evinden, barkından, yetişkin çocuklarından olur Zehra aşkına!.. O, var olup olmadığı bile meçhul Zehra uğruna... İbrahim Kimyonşen'in adı şimdi halk arasında «Of Zehra»dır... Of Zehra... Of Zehra ki nam-ı diğer İbrahim Kimyonşen çağdaş bir âşıktır, ama sevdiğini belki kendisi dahil hiç kimsenin bilip görmediği bir âşık Of Zehra'ya!..

«Efendim» diyormuş Of Zehra, «Efendim, zaten benim adım delirmeme uygun bir ad. Tarihi ele alalım, Hazreti İbrahim'den başlayalım... Bu Hazreti İbrahim'de eğer akıl olsaydı, oğlu İsmail'i bir rüya uğruna kurban etmek ister

miydi? Kesmek ister miydi? Bırakalım Hazreti İbrahim'i, gelelim bizim Sultan Deli İbrahim'e... Bunda da akıl olsaydı denizdeki, havuzdaki balıklara inci, altın, gümüş sikkeler atar mıydı?.. Gelelim bana... Ben İbrahim Kimyonşen'e... Bir atmaca yakalamış idim. Ayağına ip bağladım, elimi ısırdı, ipini koparıp uçtu gitti! O uçan kuşu yakalamak için taaa Çevlik'ten Hızır Aleyhisselâma kadar koştum! Eğer ben İbrahim Kimyonşen'de akıl olsaydı o kadar yolu koşar mıydım? Geçelim beni, gelelim şu bizim fırıncı İbrahim'e, yaşı altmışı geçmiş, adam bıyıklarını sabahleyin bir çeşit boyar, öğleden sonra bir çeşit! Eğer bunda akıl olsaydı yani fırıncı İbrahim'de de, eğer onda akıl olsaydı bu soytarılıkları yapar mıydı?»

Ve ne kadar tanıdık İbrahim varsa sayıp döküyor «Of Zehra». İbrahim'lerin akılsızlıklarını bir bir sayıyor... Samandağ'ın bu köklü bir ailesinden gelme, itibarlı bir tüccar İbrahim Kimyonşen. «Of Zehra» diyor başka demiyor! İçinden geldi mi çekiyor «Of Zehra»yı, kimileri o geçerken sesleniyorlar: «Of Zehra«... Bu, İbrahim Kimyonşen'i dellendirmeye yetiyor artıyor bile. «Of Zehra» sözcüğünün hatırlatılmasına gerek yok. O, var olup olmadığı belli olmayan Zehra ile doludur zaten... İllâ Zehra... Of Zehra... Artık İbrahim Kimyonşen adı yoktur. O'nun adı herkesçe Of Zehra'dır. Bir gün bankaya düşer yolu, bayan memur işe yeni başlamıştır. İşlem için yanına çağırması gerek, kızcağız şaşırır ve çağırır sonunda:

«Zehra amca lütfen gelir misiniz?»

Of Zehra'nın orta balıkçılığından başka bir işi daha var: Samandağ noterliğinde tanıklık yapmak! Noterliğe gelen her türlü işleme!.

Bir Samandağlı anlatıyor:

«Bazı avukat arkadaşlar, bu adamın tanıklığı geçerli değil, diye dava da açmışlardı. Allah selâmet versin bir

noterimiz vardı, onun da İbrahim Kimyonşen'den farkı yoktu. O noter çok sevdi bu Of Zehra'yı. Of Zehra devamlı olarak noterlikte oturur, her türlü işleme tanıklık eder, üç beş kuruş yolunu bulurdu...»

«Bir karasevda» dedim... «Anlaşılan bir karasevda, Karacaoğlan olsaydı ne derdi acep?»

«Karacaoğlan ancak bunu kıskanırdı kanımca. Çünkü Karacaoğlan benim bildiğim, okuduğum ve anladığım kadarıyla bunun kadar çıldırmadı sevdadan yana... Yani Karacaoğlan'ın uğruna çıldırdığı bir Zehra olmadı veya Zehra yüzünden bu durumlara düşmedi. Karacaoğlan'a deli gözüyle de bakılmadı. Ozanımız olsa olsa derdi ki, benim rakibim ancak İbrahim Kimyonşen olur, çünkü sevda onu delirtti beni delirtemedi, ben o ayarda değilim...»

MUHABBET BALDAN TATLIDIR

Muhabbettir bu ki aslında muhabbet baldan tatlıdır. Of Zehra'dan geçivermişiz Karacaoğlan'a. Karacaoğlan lse benimçün her zaman derim ve de yazarım bizim en büyük seksî ozanımızdır ve de üstüne yoktur. Döktürdüklerine bakalım biyol... «Bir gececik misafirim gavur kızı koynuna / Bilmem sermayenden de nen eksilir nen gider?» / «Soyunsam dilberin koynuna girsem / Kiraz dudakları ağzıma alsam» / Bir başkası: «Çözemedim ak göğsünü düğmeden / Emsem dudağını kimse görmeden» /

Aklı fikri memelerdedir neredeyse! «Tomurcuk memesin verdi ağzıma / Yorgunsun sevdiğim em dedi bana»

Erkân-ı muhabbetten birisi, «Karacaoğlan'da bir acı son var» dedi. Bir diğeri ekledi: «Umutsuzluk, ulaşamamışlık var.»

«Yahu nitsin?» diye patladı Selim... «Karacaoğlan'ın yüreğine kaç güzel sığar? Yahuuu, bu, harman yeri olsa kaç tarlanın ekini orada döğülür? Karacaoğlan gönlüne

istiab haddinden fazla bişeyler sığdırmak istemiş yük yüklemiş ve ozanımız sevdanın altında ezilmiş yani. Gün gelmiş neredeyse kişiliğini yitirmiş. şiirlerinde belli oluyor açıkça!.. Diyor: «Değirmenden geldim beygirim yüklü / Seni görenin delolur aklı...» diyor. Bir kız bana emmi dedi neyleyim? Bu dizenin altında yatan şu: Karacaoğlan bir yaşa varıyor, fizyolojisi eskisine nazaran değişiyor, çaptan düşüyor. Yahu, adam bunun altında eziliyor, acısını duyuyor ve şöyle diyor bunun üzerine: «Bir yiğide emmi demek güç olur / Bir kız bana emmi dedi neyleyim?» / Karacaoğlan anlaşılan hiçbir şeye doymamış, gereği gibi beslenmemiş, gereği gibi eğitilmemiş, gereği gibi giyinip kuşanmamış, gereği gibi ana-baba şefkati görmemiş, gereği gibi ilgi görmemiş toplumdan, üstelik hiçbir şeyi de yeterli görmemiş bir garip! Arzular yüklü, kendisinin ulaşamadığı şeyleri, edinmişleri görmüş ve ozan bu açlığın verdiği duygularla öyle bir sarsılmış, öyle şeyleri almak istemiş ki, o güzelim yüreğine ağrı gelmiş. Hepsi ne? Bir gönül... Ne kadar sığar buna yahu? Dünyada güzel tükenmez ve dünyada da salt kadın kız var değil, bunlar dışında sevilmeye değer o kadar çok şey var ki... Hepsini de sevmiş, nice şeylerden de yakınmış ama, hiçbir zaman sevgiden şikâyetçi olmamış, yakınmamış...»

«BEN DOYMUYORSAM ARKADAŞ...»

Bir Samandağ sofrası; etten, ottan, meyvadan yana alabildiğine bereketli, zengin.

Selim, «Hanıım ben doymadım» deyince bunlara gülüşmeler eklendi...

«Heee... Yahu benim gözüm de doymalı, ama doymaz!.. Yahu, ben yaşamı, eti, soğanı, sarımsağı ne bileyim, rakıyla eşdeğer görüyorum... Yaşamı nasıl seviyorsam bunları da öyle... Benimki göstermelik değil kardaşım...

Yahu, doymamak ayıp değil, eğer doymamak diye bir kavram var ise bunu yaratan utanmalı!.. Ulan ben niye doyamıyorum uykuya, giyin ip kuşanmaya, sevmeye sevilmeye, gülmeye, muhabbete, eriğe, kayısıya, gökyüzüne, bulutlara, doğanın binbir çeşit güzelliğine, neden neden doyamıyorum yahu? Bunun bir sorumlusu olmalı, eğer benim varlığımın üstünde başka bir irade yok ise, sorumlusu benim... Ammcaa var ise öbür dünyası, cehennemi, zebanisi, sırat köprüsü, candarması, polisi var ise sorumlusu ben değilim bu işin! Ben doymuyorsam arkadaş bunun hesabını verecek benim dışımda birinin mevcudiyeti gerekli, eğer doymamam utanç vericiyse ben utanmamalıyım!.. Hayyam demiş, «Nasıl olsa içeceğimi biliyordu Tanrı / İçmesem Tanrı yanılmış olur»... / Haşaaa... Biz Tanrı'yı yanıltamayız, içmeliyiz yahu!.. Amma doymuyorsak sorumlusu biz değilik arkadaş... Bizi doyurmalı canım, hele bu, yaradansa!.. Mecbur! Sen padişahsın, ümmetin aç!.. Ulan böyle padişahlık olur mu?

«HANNA AMUCA»

Samandağ alevi toplumunda, hıristiyan olarak tanımlanan Rum Ortodoks toplumu insanlarına sesleniş biçimleri dikkatimi çekti, keza ermenilere... Onlar için «Janet teyze», «Hanna ağabey», «Kirkor amuca» diyorlar içtenlikle... Bu amcalardan birisi «Hanna Bal»... Hanna amuca Rum Ortodoks bir Türk yurttaşı, 1933 Samandağ doğumlu 1962 yılından bu yana da Samandağ Cemal Gürsel Mahallesi muhtarı. Cemal Gürsel Mahallesi 485 hane... Mahallenin yüzde yirmi yedisi alevi, sekiz on da ermeni aile var, gerisi rum. «Biz» dedi, «Hanna amuca», «Biz, dört millet kardeş gibi yaşarız. Biz çarşıya ineriz, o hıristiyan, o sünni, o alevi, şu ermeni mermeni bilemezsin, seçemezsin... Kadınları kızları hep böyle, burada ikilik yok,

yok böyle bişey... İyi yaşıyoruz, gelirlerimiz iyi, gelirimiz narenciye ve meyve üzerine... Herkesin bahçesi var, arabası olan var, dükkânı olan var. Parti işlerine gelinceeee... Evet, biz eskiden beri adaletçiyiz, sonra Ecevit geldi iktidara, oylar CHP'ye döndü.»

«Peki, Hanna amca ya şimdi?»

«Oylar bölündü, ama Ganim Canpolat (SHP'li Belediye Başkanı) hatırı olan bir kişi, sevilen bir kişi, çalışkan... O aldı, SHP yani. Bakın efendim, biz dışarıdan gelme değiliz, çünkü biz Hazreti İsa'nın ilk Kudüs yaptığı o zamandan bu yana buralıyız... İlk Kudüs yaptığı yer İsa'nın Antakya St. Piyer Kilisesi, buraya dünyanın dört bir tarafından gelirler ibadete, ziyarete. Ben hıristiyanım başka, ama ben Türküm. Öyle bilirim, öyle biliriz kendimizi, niye? Çünkü biz senelerden beri bu bayrağın altında yaşıyoruz. Dedelerimiz Balkan Savaşında şehit olmuşlardır, onun için biz vatanımızı Türkleri severiz, çünkü onlar da bizi hep kardeş görmüşler, kardeş bilmiştir, biz de öyle...

Kiliselerimizi gördünüz, dört kilisemiz var, birisi düğünler, birisi ölüm törenleri için. Ruhanî liderimiz Yusuf Diker beydir. İnanın açık söylüyorum, bizim için hiçbir baskı söz konusu değildir. Yunanla şu iş varmış, bu iş varmış, Kıbrıs ile şu iş varmış falan, bunların bizimle ilgisi yok... Biz Türküz, Türkiye'ye ayidiz, sorunlar bizim değil, ülkenin sorunlarıdır.»

Hanna amca, içme suyunun nasıl getirtildiğini, bundan ne denli memnun olduklarını uzun uzun anlattı, ancak beş bin dönümlük narenciye bahçelerinin kanal yapımına rağmen bir yanlış çizim yüzünden nasıl susuz kaldığını, devleti zarara sokanları da hiç de iyi anmayarak anlattı, anlattı.

«BUYUR EVLADIM»

«Dedim ya ben eski adaletçiyim, idare heyetindeydim partinin. İskenderun Demir Çelik Fabrikasının temel atma törenine gittik, zamanın Başbakanı sayın Demirel, heyet olarak bizi de kabul etti vilâyette. Dedim, bir maruzatım var sayın Başbakanım. Dedi, buyur evlâdım. Dedim, efendim benim isteğim şu, Samandağ'a bir yatılı okul yapımında sayısız yararlar vardır. Anlattım nedenlerini, Demirel, çok iyi bir noktaya değindim oğlum, dedi. Onbeş gün sonra bu işi yapacağız. Hakikaten onbeş gün sonra Ankara'dan heyet geldi, ne yazık ki o zamanki Samandağlı yöneticiler okul için uygun arsa yok bahanesiyle okula gizliden açıktan karşı çıktılar. Okul da Yayladağ'a yapıldı. İstedim ki çocuklarımız dilimizi daha iyi öğrensinler, gerçi hepsi liseyi bitirdi, sanatlar tuttular... Annem 96, babam 80 yaşında tek kelime türkçe bilmezler, ama illâ çocuklar, ana dilimiz türkçeyi neden en iyi biçimde öğrenmesinler, konuşmasınlar?.. Burada kalacakmışınız daha, lütfen bize de buyrun hanımefendiyle, birlikte olalım, yemek yiyelim, bizi daha yakından tanıyın, size bunlardan başka bir şey daha ikram ettiğimizi göreceksiniz, o da sevgi...»

SAMANDAĞ BELEDİYE BAŞKAN VEKİLİ EDMON OĞLU MİŞEL ATİK ERMENİ VAKIFLI KÖYÜ-İLÇEDE SİYASAL DURUM

Yavuz Sultan Selim'in Şam ve Mısır seferi sırasında Horasan'da yaşayan alevilerin; kılıçtan, katliamdan kurtulanların bir bölümü de Hıristiyanların yaşadığı Samandağ'a attılar kendilerini yalın yapıldak... Can söz konusu olunca, malın mülkün sözü mü olur?

Yeni topraklarda yaşamak gerek, yaşamak için de çalışmak.

Onlar da mülkiyeti Hıristiyanlara ait bu bereketli topraklarda yarıcılıktı, işçilikti çalışmaya başladılar. Gün geldi bu çalışmaların karşılığı paya dönüştü ve dişlerinden tırnaklarından arttırdıkları alın teriyle kazandıklarından arttırdıkları paralarla toprak edinmeye başladılar. Hıristiyan toprak sahipleri için bu insanlar adeta bir nimet oldu, çalışkanlıklarından, dürüstlüklerinden, bağlılıklarından, onları zamanla daha bir sevdiler.

En yoğun toprak edinme 1945-1970 arasında görülür. 1945'lerde yüzde sekseninin hiç toprağı yoktu ve elbette tapuda kayıtları... O bereketli topraklara yılda kimi üç beş kez ürün alan bu insanlar bununla da yetinmeyip Hatay ovalarına, Adana ovalarına pamuk toplamaya gittiler. Kimileri kazma salladı ve sarı sıcakta alın terleri döktüler, kazandıklarından arttırma da başlıca özellikleri. Topraklar el değiştirmeye başladı. Toprak ağaları binde bire inkiye düştü, toprak sahibi olamayan da öyle... En zenginin elli dönüm toprağı varsa en fakirinin de bir dönüm toprağı var...

ÇOCUK SEVGİSİ

Özellikle alevi toplumu yemeğe olduğu kadar çocuğa da son derece düşkün, çocuk aynı zamanda bir çeşit «üretim aracı», iş gücü her yaşta... Nüfus en yüksek oranda artıyor, ama topraklar aynı ve çocuklar okuyor, okutuluyor, bir sanat, zanaat tutuyor ve buna koşul olarak ekonomik ve sosyal yapı da olumlu bir çizgi gösteriyor.

Samandağ'da toprak son derece pahalı. Çünkü hiç birisi ağalığa dayalı toprak sahibi değil, o topraklar ki herkes kendi emeğiyle gündelikçi çalışarak, kadınıyla, kızıyla, çoluk çocuğuyla emekçi olarak çalışıp kazanarak o toprakları edindikleri için çok değerli ve önemli. Miras yoluyla da edinilmiş değil, hepsi alın terine bağlı. Sömürülen insanın emeğiyle, kol gücüyle kazanılmış bu topraklar, neden ucuz olsun? Ağanın yanında çalışıyor, ama elde edilen ürünün üçte ikisini ağa kendisi alıyor, üçte birini emekçi... O emekçi ki o üçte birle boğazını doyuruyor doyurabildiği kadar ve arttırdığıyla alıyor bu toprakları, geçmişte çok zor günler yaşayan bu toplum bu nedenle delicesine bağlı topraklarına...

Anlatıyorlar ki, 1960 ihtilâlinden önce bu insanların evinde tuvaleti, mutfağı, hamamı yok imiş!.. «İyi hatırlarım» dedi bir Samandağlı, «İyi hatırlarım, ihtilâlden sonra subaylar insanlarımıza zorla tuvalet çukurları kazdırdılar, tuvalet yaptırdılar. Çoğunun toprağı yoktu, yerleşik bir düzen yoktu, belirli bir kültürü de yoktu bu katliamdan kurtulanların. Bakınız, 1960'dan 1980'lere gelindi, şimdi herkesin birer modern evi var, içinde en uygar biçimde tuvaleti, banyosu, mutfağı, uygar bir insana ne gibi araç ve gereç gerekiyorsa hepsi, bunlar hızlı bir gelişmeyle gerçekleşti. Daha önceki hayat koşullarımız çok, ama çok zordu, şimdi insanca bir yaşam düzeyindeysek bundan başkalarının da mutlu olması gerekir.»

Hıristiyanlar göç ettikten sonra, devlet iskân nedeniyle toprak dağıtmış, sünni kesime, bir de karşıda, Yavuz'un kılıcından kurtulup buraya göç eden emeğiyle geçinen, çalışan zamanla emeğinden arttırdığı parayla toprak edinen alevi kesimi. Buradan kaynaklanan «Bu kesim o kadar ezilmiş ki, ama buna karşın o kadar da çalışkan ki» diye sürdürdü konuşmasını Samandağlı bir dost, biraz da üzgün şöyle dedi:

«Bu çalışkanlıkla toprağı ele geçirmiş, araba sahibi olmuş, ticarete yönelmiş, okula gidip sonuna kadar okumuş, çocuklarını okutmuş, yurt dışına göndermiş ve şu anda sözde kendilerini milliyetçi addeden ve bu toprakların gerçek sahipleri olarak kendilerini gören ve alevi toplumunu bu memleketin göçebesi, dışardan geleni olarak gören bir zihniyet, bu toprakları edinmelerinin, yani mülkiyeti ve biraz da insanca yaşamalarının ezikliğini, kıskançlığını yaşamakta... Bunlar, yirmi yıl önce bu insanlar benim yanımda yarıcıydı, işçiydi, köleydi... Bugün ise toprak sahibi ve hemen hemen bize rakip olacak, hatta bizi aşan bir mülkiyete sahip. Bu düşünce ve duyguya sahip eski feodal ağa kalıntıları ve devlete rapor veren devletin sözde güvendiği kişiler bu memleketin kaderini çizerken maalesef ve çok üzgünüz, alevi kesimini sanki devlete karşıymış gibi göstermeye yönelik uğraşlarına tanık olmadayız, bunu kabullenmiyoruz.»

POLİTİKA... POLİTİKA...

Samandağ'ın politik yapısını da tarafsız bir yurttaş şöyle anlattı:

«Eskiden CHP'de olan sünni bir kesim vardı Alevi toplumunun CHP'ye sahip çıkmasıyla bunlar da AP saflarında toplandılar Emekçileri CHP koruyacaksa bizi de AP korur düşüncesiyle parti değiştirdiler. Bunun böyle süreceğini sanmıyorum, siyasi bilincin artması, eğitim düze-

yinin en iyi biçimde yükselmesi, ekonomik bağımsızlığın kazanılması sonucu her iki toplumda da olumlu değişiklikler gözlenmektedir. Genç kuşaklar daha bilinçli bir siyasal çözümlemeye ve daha bilinçli bir siyaset yapmaya başlamışlardır. Artık günümüzde ekonomik yapının verdiği ve sınıfsal yaklaşımlar içerisinde bir politika yapılmaktadır. Herkes kendi ekonomisinin ve sınıfsal yapısının bilincinde bir siyaset yapmaya başlamıştır.

Burada küçük burjuva aydınlığı da var. Sadece sloganlarla iş gören siyasal çalışmalarda gerçekten emekçinin ve ezilen toplumun gerçeğine, gerçek sınıfsal yapısına ve tarihi geçmişine sahip çıkarak gelmeyen düşünce sahipleri de görülmekte. Bu, beraberinde küçük burjuvanın her türlü dönekliğini, küçük burjuvanın her türlü oyunu ve siyaset yapısını ortaya çıkarıyor. Tabii 12 Mart ve 12 Eylül harekâtları bunların getirdiği bazı yılgınlıklar ve bazı döneklikler de var, neden saklamalı? Ama bunun yanında Türkiye genelinde emekçiden yana bir siyasal iktidarı özleyen, amaçlayan ve bu doğrultuda siyaset yapan insanlar da çok. Bugün sosyal demokratlar yüzde doksan bire varan oy oranına sahipse bu tür insanların emeği ve siyasal çalışmalarıyla olmuştur bu.»

EDMON OĞLU MİŞEL ATİK

Belediye SHP'de. Başkan Ganim Canpolat'ın başkan yardımcısı bir Rum Ortodoks Hıristiyan, Türk yurttaşı Mişel Atik, Edmon oğlu Mişel... Görevli olarak Almanya'da olan Mişel Atik ile telefonla konuştum, hal hatır sorduk. «Bir haftaya kadar döneceğim, n'olur daha kalın, konuşalım» dedi. Dedi, ama yolcu da yolunda gerekti, kalamadık.

Edmon oğlu Mişel Atik, Türkiye'de okumuş bir jeoloji mühendisi. SHP Meclis üyesi. Mişel'in neden Başkan Vekili seçildiğini Belediye Başkanı Ganim Canpolat, şöyle anlatıyor:

«İlçemizin toplam nüfusu elli bin dolayında. Altı bine yakını Hıristiyan, Rum, Ortodoks Türk yurttaşı. Ben bu göreve gelene kadar belediyede hiçbir Hıristiyan memur yoktu. Şu anda nüfus oranlarına göre hakları olan dört memur iki işçi ve bir başkan vekili var. Kanımca bu, anayasamızla demokrasimizle uyum sağlaması açısından ve dış dünyada da ilçemizin ve Türkiye'mizin demokratik bir ülke olduğu konusunda kuşku duyulmaması açısından da önem taşımaktadır ve belki de Türkiye'de ikinci bir örneği yoktur. İlçemizde tepki yaratan bir olay değil, tam tersi güzel duygular yaratan bir olay, güven sağlayan aynı zamanda. Farklı toplumlar kesitinde sevgiyle, saygıyla karşılanan bir tutum.

Bugüne kadar hiçbir yönetim maalesef Hıristiyan yurttaşlarımızdan memur ya da işçi almayı düşünmemiş, yahut istememiş. Ayrıca çok tuhaf bir tutum, bunun yanında belediyemizde sünni yurttaş da yoktu. Bu da bir gerçek. Biz bu arada sünni hemşehrilerimizden de altmışa yakın memur ve işçi aldık. Genellikle fakir fukara kesiminden, işlerimizi yapacak nitelikte hemşehrilerimizi de alarak belediyemizde demokratik bir mekanizma kurmaya çalıştık. Bu uygulamamız farklı toplumların tümünde büyük bir saygınlık ve sevinçle karşılandı. Bugün artık ne sünni kesim, ne ortodoks kesimi belediyemize antidemokratik bir gözle bakamamakta, bunu, buraya gelen turistlere, kendi ırkdaşlarına, dindaşlarına övünçle anlatmaktadır.»

VAKIFLI ERMENİ KÖYÜ

Püfür püfür yel esiyor. Çamlar sallanıyor, ağaçlarda keyifle öten kuşlar, arıkdan gürül gürül bir su iniyor... Çamlar altında bir kahve, kahvede tavşan kanı çayları yudumlarken (Taşnak) ortodoks ermeni yurttaşlarla muhabbeti koyulaştırıyoruz.

Köyün 82 yaşındaki delikanlısı «Haçer Amca» kahve-

nin bahçesinde oturmayı yeğliyor, neden sonra ısrarımız üzerine bastonuyla geliyor. Hemen iskemle uzatıyor dört beş kişi, bir güzel yerleştiriyorlar.

Köyün adı Vakıflı'nın nereden kaynaklandığını konuşuyoruz. Vakıflı köyü 30 hane 85 nüfuslu. «Kırk, elli yıl önce 300 hane vardı» diyorlar, «Gençler köy hayatını istemiyorlar. Giderek azalıyoruz. İskenderun'a çalışmaya gidiyorlar, ama her fırsatta da geliyorlar, köye temiz hava almaya.»

Vakıflı'lar bu yıl narenciyeyi iyi satmışlar. Portakal 200'den başlamış 400 liraya kadar çıkmış. Vakıflı'nın kadınları toprakla değil ev işleriyle uğraşıyorlar. Kızlar meslek lisesini bitirmiş şimdi el işleriyle uğraşıyor. Takılınca, «İnanın papazımıza iyi bakarız» diyor birisi. Söz dolanı dolanı domuza geliyor. Birisi çok uğraşmış ama yavru alamamış, hormon yaptırmış nafile, sonra domuzları kesip bir güzel yemişler. Domuz serüveni de böyle sonuçlanmış. «Amma yabani domuz daha lezzetliydi. Köy tavuğuyla çiftlik tavuğu gibi ayrımlı.»

Vakıflı 1978 sonlarında elektriğe kavuşmuş. Ermeni yurttaşlar türkçeyi çok güzel konuşuyor, ayrıca arapça da biliyor. Köyden kimileri de taa Brezilya'ya, Arjantin'e, Amerika'ya uzanmış yazları gelen çok oluyormuş.

«HAÇER KADIYAN AMCA»

Belediye Başkanı Ganim Canpolat, «Haçer amca bu konuşumuz gazetecidir» deyince Haçer Amca gülümsedi. «Bazı gazeteciler» diye söze başladı. «Bazı gazeteciler bir alır beş de eklerler. Haa ayrıca doğru söyleyeni de dokuz köyden kovarlar... Sordun köyün adı nereden diye, bakınız Sultan İkinci Mahmut, Mısır seferini yaparken Halep üzerinden geçiyor. Bizim burada bir katır kervancısı varmış, diyorlar bize yardım et, hay hay diyor. Kaç hayvanın var? Şu kadar. Ne kadar yem istiyorsun diyorlar, diyor istemem benim yemim de var param da, katırlarım

da... Hepsi benden olsun. Neyse yükleyip Şam'a götürüyor. Vazifem bitti mi? Bitti diyorlar. Yazdır diyorlar adını ve köyünü, bu yazdırıyor. Sultan Mahmut aşarı buna vakfediyor, köyün adı o zamandan bu zamana Vakıflı'dır.»

Haçer amca, defne sabununun nasıl yapıldığını tüm ayrıntılarıyla anlattı, ama satışın da düştüğünü saklamadı. Neden, çünkü buna da hile karışmış, diğer yağlar defne yağından ucuz ya, kimileri basıyormuş başka yağı. Araplar meraklıymış defne sabununa, onlar da olmaz olmuşlar vesselâm!..

«Beyefendi, buraları zamanında yüz yirmi hane idi, yarıya indi Şimdi de onun yarısı. Bakın seksen ikiyi geçtim, sıkıntımız yok, hiçbir şeyden sıkıntımız yok. Ne komşu köylerden ne de devletten... Deveyi götürmezsen kimse seni götürmez!.. Kaçakçılık yok... Dedikodu yok... Karı kıza tecavüz yok... Çok rahatız.»

Kimilerine piyango vurur, Haçer amcaya da minibüs vurmuş. Yirmi beş yerinde kırık!.. Toplayıp götürmüşler hastaneye. Doktor umutsuzca bakmış, demiş bu seksen yaşını doldurmuş, kulağı işitmez, gözü görmez. İşte bu sözleri duyunca Haçer amcanın tepesi atmış. «Doktor» demiş, «Kulağım da işitir, gözüm de görür. Bir kaza oldu, hususi yapmadık ki bir kazadır oldu...»

Bacağını gösterdi. «Şurası daha kaynamadı, yirmi beş yerde kırık ama tekne sağlam, tekne çok sağlam... Geçenlerde okudum, Bulgaristan'da seksen yaşında bir adam ağaç ekiyormuş!.. Ben seksen ikideyim, eken eker, ben dört beş gün önce bir yığın narenciye ektim, yaş seksen iki... Bugün gitmeyin efendim, konuk olun yarın bahçeleri gezelim, böyle gelmek olur mu?»

Olmazdı, ama neyleyelim? Ne demiş halk ozanı, demiş ki: «Ne kadar çok otursak sonu gitmektir / Dostlar safa ile gönderin bizi.»

Öyle yaptılar.

SÜNNİ ALEVİ MÜSLÜMANLARLA RUM ORTODOKS VE ERMENİLER BİR ARADA NASIL YAŞIYOR? KURAN DİNLEYEN HIRISTİYANLAR, KİLİSEYE GİDEN MÜSLÜMANLAR KENTİ SAMANDAĞ

Samandağ, bir evliyalar, yatırlar kenti. Her derde deva bir yatırı muhakkak bulursunuz!

Rum Ortodoks Marilyas yahut Marcircüs kiliselerinin yöresinde yatırlar sanki kiliselerin bekçisi... Marilyas kilisesinin hemen yanında «Şıh Rıh» yatırı var. Şıh Rıh'ın yanında yine kireç badanalı mezarı olan bir yatır daha var, ama kim olduğunu bilen çıkmadı. Yatırlara adağınız için bir kumbara, yakmanız için mumlar, kibritler hazır. Şıh Rıh biz yaşlılar için çok önemli, zira kendileri romatizma, yol üzerine, romatizmanın her çeşidine deva oluyormuş.

SADECE ALEVİ TOPLUMU İÇİN DEĞİL

Batıl inançlar ve türbelerde yapılan adaklar salt alevi toplumu için geçerli değil, hıristiyan toplumu da bazı türbelerde adakta bulunuyor. Tam tersi, Mızraklı köyünde bir türbe var, alevi toplumu buraya sık sık gidiyor; adakta, niyazda bulunuyor, çaput bağlıyor, mum yakıp kurban da kesiyor buradaki yatır ise hıristiyan Kosmo Daşyur, o da hastalıklara şifa veriyor. Hızır Aleyhisselâm türbesine de hıristiyan yurttaşlar gelip aynı şeyleri yapıyor, kesilecek kurbanlarda kullanılmak üzere bakırdan, pırıl pırıl kalaylanmış üç dört sahan bağışlıyor, bu da bir adaktır. Toplumlar birbirlerini etkilemişler, kaynaşmışlar. Çeşitli din ve mezheplere bağlı kişiler arasında inanılmaz, tadına doyul-

maz bir hoşgörü var, kimbilir dünyada eşi de görülmeyen. Bir hıristiyan cenaze törenine müslüman tanış, komşu rahatlıkla gidiyor, duasını ediyor, başsağlığı diliyor, cenaze evine gidiyor üstüste, yemek yolluyor, acısını paylaşıyor ve üzüntüsünü göstermelik de olsa belli etmek için radyo ve TV'yi açmıyor, hatta üç dört gün sakal traşı olmuyor! Sünni ve alevi müslümanlarla hıristiyan yurttaşların birbirlerinin cenazelerine gitmeleri, hıristiyanların mezarlıkta Kur'an dinlemeleri, müslüman inançlarına saygı gösterip aynı gelenekleri uygulamaları evet, dünyanın bir başka yerinde var mıdır acep?

YİRMİBİNE YAKIN SANDALYE NE İŞE YARAR?

Değil Türkiye'de, belki de dünyada olmayan bir gelenek daha... Her mahalle muhtarının zimmetinde yurttaşların bağışladığı, cenazelerde, nişanlarda, düğünlerde kullanılmak üzere binden fazla sandalye bulunuyor. Hıristiyanlar da dahil olmak üzere ihtiyacı olan yurttaşa emrine mahalle muhtarı bunları derhal getiriyor, emrine sunuyor, diziyor. Sandalyelerin çoğunun arkasında vakfedenin adı soyadı yazıyor. Cenaze, nişan, düğün sahibinin bu konuda sıkıntısı yok, düğün mü var, mahalle muhtarı sandalyeleri yüklediği gibi düğün mahalline getiriyor ve düğünler çok kalabalık oluyor, sekiz mahalleden muhakkak davetli bulunuyor. Çoğunluk 1500 davetiye basılıyor, dört kişi gelse altı bin insan!.. Bir sosyal dayanışma örneği, düğünlerde «Şaba» denilen bir gelenek var, konuklar evlenen çifte belli bir para bırakıyor. «Şabo... Şebo» deniliyor buna ve paralar bir deftere işleniyor düğün sahibince, günü gelende o da bu deftere bakıp kim ne getirdiyse karşılığını onun düğününde veriyor, bu hıristiyanlar için de geçerli. Hıristiyanların düğünlerine müslümanlar daha fazla katılıyor.

KIZ ALIP VERMEK ÜZERİNEDİR

Aleviler sünnilerden, hıristiyanlardan kız alıyor az da olsa...

Anlatıyorlar ki müslümanların şeker yahut kurban bayramları adeta bir şenliğe dönüşüyor, kutlamalar Belediyede yapılıyor, hıristiyan «İlya amuca» bunun en meraklılarından, o gün belediyeyi çiçek bahçesine dönüştürüyor, sanki kendisi için yapılıyormuş gibi, geleni gideni öpüyor, kucaklıyor, bayramını kutluyor tüm içtenliğiyle. Müslümanlar da hıristiyanların dini bayramlarını aynı şekilde kutluyorlar kiliseye gidip. Geçen Noelde, Kaymakam ve Belediye Başkanı başta olmak üzere Samandağın ileri gelenlerinin kilisedeki törene katılmaları hıristiyan yurttaşlar arasında da hâlâ sevgiyle saygıyla anılıyor. Artık ne cami ne de kilise ve ibadetlerin gizli saklı tarafı kalmamıştır, bu yerler kendileri için gizemli değildir, her şey apaçıktır. Bir hıristiyan yurttaş rahatlıkla camiye gelip bahçesinde oturuyor, çeşmesinden elini yüzünü yıkıyabiliyor. Şeriat düzeninde mecelle hukukunda gayri müslim bir insanın başına değen bir traş makinasıyla bir müslümanın traş edilemeyeceği kesin hükmü, niceleri gibi çok gerilerde kalmış artık, geçerli olan, güzel olan da bu değil mi zaten?

HAYRİYELER

Buradaki aleviler Kur'an'ı Kerim'e akıl almaz bir sevgi ve saygıyla bağlı, kutsal kitabın âyetlerini ayrı bir yorumla, çok daha farklı bir anlayış ve yaklaşımla ele alıyorlar. Ayetleri yorumlarken de hadislerden, Hazreti Muhammed'in, Hazreti Ali'nin ve o dönem olaylarının destekleyici örneklerinden yararlanıyorlar. Ve bu yorumlardan hareketle ramazan ayını başka yerlerde olmayan bir biçimde geçiriyorlar Bir dede ramazanı şöyle dile getirdi:

«Yemeden, içmeden oruç tutmak pek önemli bir olay değildir, orucun gerçek anlamı nefsini Kur'an'ı Kerim'de yasak olan şeylerden kurtarmak, onlardan oruç tutmak, insanlara zarar vermekten kendini kurtarmaktır, gerçek oruç da budur.»

Bura alevilerinin de en belirgin özelliği temizliktir, sadakat, dürüstlük, inançlarına bağlılık... «Ama» diyor bir Samandağ'lı, «şimdi bunlar bütün toplumlarda da vardır, ama bizde farklı uygulamalar yapılır. Örneğin Hayriye'ler. Bu, hayır işlerinden türetilmiş bir kelime. Ramazan ayında oruç tutanları desteklemek, oruç tutmak isteyip de ekonomik olarak buna gücü yetmeyen insanlara, ramazan ayı boyunca varlıklı alevilerin kurdukları aşevlerini ele alalım. Hayriye'ler kurulurken kurban danaları kesilirken, her şeyiyle temiz, sağlıklı, namusuyla ilgili söz edilmemiş insanlar hizmete alınır, genellikle evli olmayan genç kızlar...

Namuslu genç kızlar... Özellikle, sigara içen bir kimse hizmete alınmaz, kötü koku, bir bakıma tütünün haram olmasının etkisidir bu. Kurban edilecek danaların çok sağlıklı olması zorunludur, katiyen dişi hayvan kesilmez. Hayriyeler kurulurken kesilmiş et dahil ne varsa yedi kere yıkanır, hayriyede çalışacak insan yarım saat öncesinden boy abdesti alır. Aşure dediğimiz buğday ezmesi, et ve hayvanî yağ dediğimiz yağla pişirilmiş yemek. Zengin, fakir ayrımı katiyen gözetilmez. Bu aşevlerinde herkes dua ile iftarını açar; dualar okunur, namaz kılınır ve sohbet edilir. Gelemeyen kişilere aş gönderilir, isteyen aş götürür. İnançtır, aş yenilen eve bereket gelir, aşevi sahibi kapıda bütün gelenleri karşılar, ellerini öper, zengini fakiri davetli gelir, yani onurlandırılarak gelir. Ramazan ayı boyunca bu her gün devam eder, binlerce kişi yemek yer ve ramazan ayında kesilen danaların, koyunların parasal

değeri iki milyara varır, dedelere verilen zekâtlar elbette hariç, çünkü bunlar gizlidir. Tüm bunlar, bura alevilerinin ramazan ayı nedeniyle islâmiyetteki oruç konusuna verdiği önemi simgeler.»

FON MÜZİĞİ

Kabri aydınlık olo, rahmetli hocam Bedri Rahmi Eyüboğlu, bir gün «Yahu dünya çok güzel ama, fon müziği yok» demişti, nasıl unuturum? Samandağ alevilerinde de nice güzellikler var, var ama fon müzikleri hiç yok! Müzik yok, kanımca tek eksiklikleri. Dedelerle söyleşirken de kendimi Konya'nın herhangi bir camiinde sandım!..

MÜFTÜ...

Samandağ Müftüsü M. Ali Cankara, genç, aydın bir din adamı, din görevlisi. Makamında, söylediği çayları tazelerken sohbeti koyulaştırdık. Özetle, bura insanlarından son derece memnun olduğunu, insanların birbirlerine saygısını, sevgisini, ilgisini vurguladı.

JAN BEYLUNİ

Rum Ortodoks Vakfı yöneticisi, Jan Beyluni... Anlattılar ki 12 Eylül sırasında birkaç subay gelip vakfın mallarına el koyuvermişler. Sıkıyönetim adına, emri kim vermiş hâlâ belli değil!.. Bir tutanak, tamam... Büyük yetkililerin haberi yok, nasıl iş bu? Bu mallar gerçek sahiplerine artık geri verilmelidir, bunun acısına son verilmelidir. Hükümetin bu çok hassas konu üzerinde dikkatle duracağını onlar gibi ben de umut edip bekliyorum.

HOŞ GELDİNİZ...

Hangi eve gittiysek muhakkak öteki ikramların yanında kahve de sundular... Kahveyi içip fincanı uzatırken,

«Hoş geldiniz» sözüyle karşılaşıyorsunuz. Kahveyi kabul etmeniz, onlara sahiden geldiğinizi belli ediyor ve işte o an size hoş geldiniz, diyorlar.

NİŞAN...

Türkiye genelinde en az sigara içilen Samandağ'da kaç göç yok. Görücülük çoktan bitmiş, gençler birbirlerini rahatlıkla tanıma fırsatı buluyor, geleneklere göre nişanlılık ve öncesi ve sonrası herhangi bir cinsel ilişki kesinlikle haram, törelere ve ahlâk anlayışına aykırı. Ailelere durum açıklanıp, ailelerin bunu onaylaması halinde mahallenin ileri gelenleri başta muhtar olmak üzere söz kesimine gidiliyor, karşılıklı istekler saptanıyor. Ne ki burada kız almak bana biraz pahalı gibi geldi, tövbe evlenemezdim Samandağ'dan... Önce kıza bir oturacak daire alacaksınız... Sonra efendim, belirli bir miktar arsa tapulayacaksınız o dairede uygar bir yaşam için ne gerekiyorsa onları da sağlayacaksınız ve bunlar kâğıt üzerine muhakkak yazılıyor ve imza altına alınıyor, öyle şaka yaptım demek katiyen olanaksız... Düğün mü, bunlar olduktan sonra... Kız tarafı da en az erkek tarafı kadar masraf yapıyor... Ne ki düğün ve nişanların «Seboş»ları var, açık arttırmayla para sağlanıyor davetlilerden, bu sosyal dayanışma aslında, yeni evliler öteki hacetlerini görüyorlar bu paralarla...

İLLA ALTIN...

Samandağ insanında akıl almaz bir altın edinme tutkusu var ki yazı ile tarifi mümkünsüz!.. Her kızın kafasında yatan, illa altın sahibi olmak. Samandağ'da altını olmayan hatun kişiye rastlamak olanaksız, resmî ve dinî bayram ziyaretlerinde muhakkak altın takı takılıyor nişanlı

kızlara... Bir de Kadir bayramları var, bu bayramda hatun kişiler türbeleri, yatırları ziyaret ediyor, gezinti yapıyor, gençler birbirini görüyor. O gün hiç, ama hiç kimse çalışmaz, inanca göre Kadir bayramı günü cehennemdeki insanlar bile dinlenir, o derece önemli bir gün, o gün cehennemdeki insanlar Tanrı tarafından azad edilir, dayak mayak, işkence mişkence o gün durur!..

SPOR .. SPOR... SPOR...

Darbukalar, naralar, bağrışmalar doldu odaya... Korna sesleri yıkıyor ortalığı... Düğün mü ola? Hayır, Galatasaray şampiyon olmuş da!.. Samandağ'lılar neredeyse yarı yarıya Galatasaraylı ve Beşiktaşlı... Gençler müthiş spor düşkünü. Ama saha yokmuş, yukardan ilgi yokmuş, bunlar vız geliyor... Samandağ futbol takımı tüm yokluklarına rağmen Hatay genelinde yıllarca amatör kümede şampiyonluğa oynamış, oynamış ama o kadar. Bölgenin, hakemlerin oyunları da var. Sahaları olmadığı için hep başka yerlerde oynarlar, seyirci avantajları da yok. 12 Eylül sonrası Belediye, tribünsüz bir saha yapıvermiş gençlere, yeni bir takım daha kurulmuş. Bir yıl deliler gibi top koşturmuşlar tüm oyuncuları, oyunları da yenip her biri ayrı bir kümede Hatay'da şampiyon olmuşlar. Örneğin Samandağspor, Hatay 2. Amatör Kümede namağlup şampiyon (A) grubun... 1968'de kurulan takım Yeşil-turuncu formalı... Samandağ Gençlerbirliği Mavi-beyazlı, Hatay 2. Amatör Kümede grup şampiyonu... Yetmiyor bunlar, karateyle ilgilenen bir antrenör toplamış gençleri, üstte yok, başta yok, ayakta yok, varsın olsun, Belediye düğün salonunun betonu üzerinde vurmuşlar kendilerini çalışmaya. Sonuç mu? Sonuç dört yıl üst üste şampiyonluk. Bu haberlerim daha çok bu işlerin Bakanı, Celal Güzel içindir. Bakan Hasan Celal Güzel, «Hasan»lığını göstermelidir,

çünkü bu toplum «Hasan» adını çok sever, bilmem anlatabildim mi?

HIZIR ALEYHİSSELAM VE SAÇ

«Ben yedi yaşıma kadar uzun saçla dolaştım, saçım hiç kesilmedi. Annem her gün saçlarımı tarar, kurdelâ bağlardı» diye söze başladı Samandağlı er kişi bir dostum. «Annem saçlarımı adamıştı Hızır Aleyhisselâm'a. Yeddi yaşıma gelince darbukalar eşliğinde türbeye götürdüler. Hazreti Hızır Türbesinin batıl inançla bir ilgisi yoktur, burada sadece bir kaya parçası vardır. Kur'an'da da izah edildiği gibi Hazreti Hızır, Hazreti Musa ile burada buluşmuş, taşın üstüne zamanla bir türbe yapılmış, bedenini, içini, kalbini temiz tutan kişi buranın etrafında üç kere tavaf eder, duasını yapar, adağını adar. Gittik Hazreti Hızır'a, kurban kestiler, sonra saçlarımı, bunlar bir torbaya konuldu ve oradaki bir direğe bağlandı, bu çok yaygın bir gelenektir, hâlâ devam etmektedir. Akdeniz bölgesi alevilerinin tümü buraya gelir, hatta Harbiye'den, çünkü Harbiye'de buradan fazla yarı vardır, gelirler, çocuklarının saçlarını burada töreye uygun kestirirler. Dedik ya, bizim burada çok yatır var. Bir önemli yatır daha var, Sıh Muhammet... Mahallenin komşusu anlamında... Hırsızlık edenler, yalan yere yemin edenler bu türbe yatırı tarafından çarpılırmış... Bazı konuların aydınlığa kavuşturulması için bu türbede yemin önerilir...»

Şey, acaba, Ankara'dan bazı zevatı Şıh Muhammed'e bir çağırsak, nasıl olur acaba?

VE SAMANDAĞ'LILARIN BAŞLARINA GELENLER VE DE GETİRİLENLER!..

Lazkiye sahillerinde yirmi yaşlarında bir genç kız, bir cuma günü saat ondört sularında yüzerken boğuldu.

Genç kızın cesedi cumartesi günü saat onüç sularında Samandağ sahillerine vurdu!

Doğu Akdeniz'in kendine özgü akıntıları ve açık deniz olması, taa Cebelitarık'tan Antalya sahillerine kadar suları bir yöne oynatır, akıntı çok hızlıdır ve buralardaki her türlü deniz akıntılarını Samandağ sahillerine getirir, en çok da plastik torbalar. Samandağ Belediyesi o cânım kumsalı her zaman temiz tutmaya çalışır, toplanan plastikler kuma gömülür, ama ertesi günü o kilometrelerce uzayan kumsal yine eskisi gibidir! Belediye sonunda çaresini bulur, belediye işçileri her gün topladıkları artık plastikleri 25 milyon liraya malolan ve plastik hammaddesi «agramel» üreten fabrikaya getirir. Burada işlenen plastikten üretilen agramel kablo fabrikalarına kilosu 1300 liradan satılır. Samandağ Belediyesinin artık plastik işleme fabrikası hem sahillerin temiz tutulmasını sağlıyor, hem de belediyeye bir gelir...

Belediye aynı fabrikanın yanına bir de alt yapı için bir büz fabrikası kondurmuş, 1986 yılında 16 milyon harcayıp. Her şey elektronik, her gün çeşitli çaplarda 40 büz üretiliyor, serbest piyasada 8.500 liraya satılan büzü belediye en fazla 2.500 liraya malediyor, vatandaşın hizmetine sunuyor kendi kullandığı gibi. 12 belediye işçisinin çalıştığı yapım yerinde bir de soğuk hava deposu var. Belediye on dükkân satarak beşyüz milyona yakın bir gelir sağlamış ve bu parayı da asfalt şantiyesine yatırmış, taş kırma makinaları günde beş yüz ton taş kırabiliyor. Belediyenin yirmi bin metrekarelik arazisine kurulu asfalt şantiyesi

tüm kenti kendi olanaklarıyla asfaltlayacağı gibi, komşu ilçelere de yararlı olacak.

8 otobüsü, 6 damperli kamyonu, 1 greyderi, 1 kepçe kanal kazıcısı, 1 çöp sıkıştırma makinası, 2 çöp traktörü, 1 pikabı, 3 binek otosu, 1 cenaze arabası, 2 itfaiye, 1 vidanjör aracı olan belediyenin 1988 bütçesi 1.370.823.390 lira. Belediye Başkanı Ganim Canpolat 1949 doğumlu, bu göreve 1984 yerel seçimlerinde seçildi, evli dört çocuk babası. Bir Belediye Başkanının nasıl sevildiğini görmek için Samandağ'a bir saat uğramak yeterli.

Denize güneşe ve tarihe sırdaş olan Samandağ'ın güzel insanlarının yanı sıra, tarifsiz suları, dağları, havası, bereketli toprakları, görülmeye değer tarihi kalıntıları ki ilk akla gelenler Aşağı Şehir, Beşikli Mağara, Küçük Liman, Tünel, Süveydiye-Mağaracık Kapısuyu, Yukarı Şehir, Dor Tapınağı, St. Simon Stylit Manastırı bir yaşam yerinin aslında büyük mutluluğudur.

«BÖYLE BİR CENNETTE...»

Bu, madalyonun bir yüzüdür, öbür yüzüne de bakalım mı biyol?

«...Çevreyi görünüz, denizimiz var, dağımız var, meyvalarımız, sebzelerimiz, tarihimiz var... Tarihiyle, geçmişiyle, şimdiki durumuyla Türkiye'mizin cennet köşelerinden birisidir Samandağ. Ben, önce, böyle bir cennette yaşayan bir yurttaş olarak mutluyum, kendimi şanslı kabul ediyorum. Elbette Samandağ'dan güzel yerleri de vardır ülkemizin, Samandağ ile kıyaslanmayacak durumda olan yerler de. Bu ilçede hiçbir şeyin yokluğunu görmedim. Ne denizin, ne güneşin, ne havanın, ne ısının, ne soğuğun, ne sebzenin, meyvanın, ne etin. Ve burada soluklanan insanlarla birlikte huzur içinde yaşamak bence en önemli

mutluluk, bu yönden kendimi çok şanslı bir insan olarak görüyorum. Ama bir o kadar da şanssız, mutsuz!»

Samandağ'lı bir aydın, bir avukat Selim Zeybekoğlu içini çekti, hemen sordum:

«Neden?»

«Nedeni şu özetle, Samandağ Hatay'ın bir ilçesi. Hatay 1917 yılında Sevr Antlaşmasıyla anavatana ilhak tarihi olan 1939 yılına kadar Fransızların denetiminde, yönetiminde bir bölge idi. 1917 öncesi ise yine Osmanlı İmparatorluğu topraklarına dahil İskenderiye Sancağına bağlı Hama Hulus Halet vilâyetine bağlı bir kasaba durumundaydı. Sınır kavramının olmayışı, ulaşım, kültür, sosyo coğrafik yapı nedeniyle bir dil sorunumuz olmuştur. Samandağ halkı arapça konuşur, Fransız egemenliği sırasında Fransız okullarıyla arapça öğrenim veren okullara önem verilmiş, Türkçe ihmal edilmiştir. İlhak gerçekleşmiş Samandağlı yurttaş, toprağı, evi olmamasına rağmen burada kalmayı severek istemiş ve kalan kalmıştır. Giden de seçme hakkını kullanıp gitmiştir, bugün Samandağ'da bir ailede iki kardeşten birisi Suriye'dedir, Lübnan'dadır, ama buna karşın burada murabi olarak kalmayı bile göze alan yurttaş sadece ve sadece bu toprakları sevdiği, benimsediği, bu topraklara emeği geçtiği ve ülke olarak burayı benimsediği için kalmıştır. Herhangi bir amaç ya da siyasi yapı nedeniyle değil. Bakınız ben 1947 yılında doğdum, 1954 yılında ilkokula gittim, bizler kendimizi hep özbeöz Türk vatandaşı olarak gördük, bildik. Toplumsal yaşamda mutlak surette eğer demokrasi ile yönetiliyorsa, çeşitli görüşler olacaktır. Siyasi yapılar, partiler olacaktır. Samandağ insanı 1984 yılına kadar genellikle sağ partilere oy vermiştir ve mecliste muhakkak bir milletvekiliyle kendini temsil ettirmiştir. Sağ-sol kavramı olmadığı günlerde bile bu budur. 1984 yılına kadar burada hiçbir sosyal

demokrat ve sosyal eğilimli bir parti yerel yönetimde söz sahibi olmamıştır, devlet belgeleri elbette bunu böyle gösterir, bu kadar yatır, bu kadar türbe, bu kadar Kur'an, bu kadar batıl inanç itikata karşın bu halk nedense devletin nazarında sürekli olarak, bizim, anayasal suç olarak yasalarda gösterilen ve devlete karşı bir eylem ifade eden suçlarla suçlanır, fakat ne hikmettir ki bugüne kadar bu suçlardan hiçbir kimse yargılanmıyor, hiçbir kimse tutuklanmıyor, mahkûm olmuyor!.. Bizim şanssız olmamız benim şu güzel cennet memleketimde en başta şanssızlık olarak gördüğüm tek yön arapça konuşmak, yakın bir ülkenin sınırlarında bulunmamız, o ülkede yaşayan insanların da arapça konuşması ve o ülkedeki bazı insanların da alevi olması devletimizin Samandağı'na başka bir gözle bakmasına neden olmaktadır. Aslında devlet bakmamaktadır. Devletin organları mutlu bir görev sayarak Samandağ'da belirli bir hava estirmek yönünden veya kendi kişisel çıkarları yönünden öyle rapor vermektedirler! Acıdır bu... Türkiye'de savcı, yargıç düzeyinde insanların adliye koridorlarında yattığı, evlerine gidemediği dönemlerde bu kişiler Samandağ'da hiçbir baskıya tanık olmamışlardır. Devletin kayıtları bunu belgeler, ama buna karşın Samandağlı olmak başlı başına müstakilen bir suçtur!»

O neş'eli, yaşam dolu dostum Selim Zeybekoğlu, belki ağlamamak için kendini zor tutuyordu, sonra devam etti:

«Evet, suçtur veya öyle gösterilir. Bunun yaşama yansıyan örneklerini gördük. 1980 harekâtıyla bütün ülkede olduğu gibi Samandağ'da da çeşitli insanlar toplanmıştır, gözetim altına alınmalar olmuştur, sorgulanmıştır, mahkemeye verilmeler olmuştur, salıverilmeler olmuştur, yüzde yirmisi toplanmıştır. 12 Eylül harekâtından beş yıl sonra 1985 yılında Samandağ'da bir yığın insan toplanmıştır. Şimdi şunu düşünmek zorundayız. Eğer 1980 harekâtında

devlete karşı eylem yapan insanlar saptanıp alınmış olsaydı, 1985 yılında vatandaşları toplayıp, özgürlüklerinden yoksun edilip yaşamlarını zehir etmenin bir anlamı yoktu. 1980 yılı ve öncesinde fiilleri işleyip 1985'e kadar en yetkin makamlarla her gün bir arada olan kişi kendisini kamufle edebilmişse buradaki devlet görevlisinin ağır ihmali vardır, kusuru vardır, görevini iyi kullanmaması vardır, yani alınması gereken o suçu işleyen değil, o suçu işlemesine karşın o güne kadar kendisiyle birlikte aynı masada oturan kişinin farkında olmayan kişidir!..

İMZASIZ MEKTUPLARIN ETTİKLERİ

Ben şahsen, gözetim altına alınmadan önce beş kez sorgulandım. Yazıhaneme geldiler, avukat bey malî şubeye kadar gideceğiz, dediler, gittik. Buyrun efendim, sizin hakkınızda ihbar var, sayın Hatay Valiliği, Hatay Emniyet Müdürlüğü, Mali Şube Müdürlüğü, Samandağ Kaymakamlığı, Emniyet Amirliği ben, Suudi Arabistan'da işçi olarak çalışmakta olan bir vatanperverim... İçim, özüm, kalbim vatan, millet sevgisiyle dolup taşmaktadır. Yurdumu, ülkemi, halkımı hatırladığımda gözlerimden kanlı yaşlar dökmekteyim. Ancak Samandağ'da avukatlık yapan Selim Zeybekoğlu filan filan kişilerle birlikte toz altın kaçakçılığı yapmaktadır, şunları şunları kendisi kullanmaktadır, organize etmektedir, birçok kere ilgili makamlara yazdım, bugüne kadar da bir cevap alamadım. Memleketimiz tehlikeler içindedir, vatandaşlarımız sarsılmaktadır. Vatansever bir gurbetçi... İmza bu... Adı yok, soyadı yok, adresi yok! Sordular adı geçen kişileri tanıyıp tanımadığımı... Kimisi akrabam, kimisi müvekkilim, kimisi komşum, birisi de bizi oraya getiren şoför!.. Bu işi yaptınız mı? Hayır yapmadım... Sordular, peki bu gurbetçi neden yazıyor bunları? Yahu ne bileyim ben, bulun adamı ona sorun.

Dediler, avukat bey biz de buna inanmıyoruz ama görevimiz, gidebilirsiniz, ne ki öteki adamları içeri aldılar!.. Aradan zaman geçti, aynı yazı bu sefer bakanlık yoluyla geldi. Aynı şeyler, efendim ben Hatay Valiliğine dilekçe yazdım, Hatay'da görev yapan kişiler bunlardan menfaat sağlamaktadır. Bunları neden hapsetmiyorlar? Aldılar adliyeden, ver elini Antakya!.. Aynı şubeye, nedir kardeşim? Dediler yahu, bizim başımız derde girecek, dedim. Benim yerim belli, evim belli, telefonum var, haber verin ben derhal gelirim, benimle derdiniz ne? Dediler sen şunu şunu yapıyormuşsun, bu sefer Bakanlığa yazmış... Kardeşim beni arayacağınıza o adamı arayıp bulun, benimle yüz yüze gelsin, siz beni ortada hiçbir şey yokken suçluyorsunuz. Varsa tutun zaptınızı verin beni mahkemeye. Haklısın avukat bey, ama Bakanlığın emrine uymak zorundayız...»

Aradan on gün geçmedi, Samandağ Emniyet Amirliğinden aranıyorsunuz, dediler. Gittim, bu sefer şubeye götürmediler, aynı isnatlar, dedim artık bundan rahatsız oluyorum, inanın korkmaya da başladım. Evim var, bahçem var, yazıhanem var, koyarlar bişeyler al başına belâyı, buna bir son verelim şimdi emrinizdeyim, ifademi alın ve beni mahkemeye sevkedin, delillerinizle belgelerinizle, artık Savcılık el koysun buna. Öyle oldu, öteki arkadaşları da aldılar ve takipsizlik kararı verildi.

Okul derneği kurduk, dediler siz kuramazsınız, peki dedik, hiçbir dernekle ilgim yok, 1973'den 1988'e kadar CHP'nin, SHP'nin sade bir yandaşıyım, üyesiyim hiçbir görevim de yok.

31 MAYIS 1985

Gece saat üçte açtık kapıyı, görevliler, arama yapacağız dediler buyrun dedik, her tarafı didik didik aradılar.

Kitaplığımızdan üç beş kitap aldılar, çıktık, evin etrafı resmî otolarla görevlilerle sarılmış! Haydi Merkez Komutanlığına, arabadan iner inmez, duvara dön, ellerini duvara daya, dayadık, gözleri bağlayın komutu, gözlerimiz bağlandı, bir odaya tıkıldık, yoklama yapıldı tastamam 59 kişiyiz!.. Hepsi Samandağlı bildiğimiz insanlar, avukatlar, tabipler, eczacılar, esnaf, tüccar, mahalle muhtarları falan, gözlerimiz bağlı, otobüsle bir yere götürdüler, tam beş gün beş gece o vaziyette bekletildik, sonra ifadelerimiz alındı, bana, neden o kitapları okuduğumu, neden başka kitap okumadığımı sordular, sonra Sıkıyönetim Komutanlığı yardımcılığına teslim edildik ellerimiz kelepçeli, hemen saçımızı bıyığımızı kestiler on gün de orada kaldık, sonra salıverildik!.. Savcılık alınan kitapların yasak kitap olmadığını, olsa bile bir adet olduğundan suç sayılmayacağını bildirdi, aklandık! Aklandık ama halkın gözünde bu duruma düşürülmemiz nedeniyle çok şey yitirdik. İşin aslını hangi birisine anlatırsın? Bizim bu işlere müstahak olacak bir durumumuz yok, biz kendimize güvenen, ne yaptığını bilen insanlarız ve bunu bir haksızlık olarak nitelendiriyoruz. Bu gibi eylemler bir zamanlar çok büyük boyutlarda uygulandı ilçemizde, tedirgin edilmeyen, alınmayan, götürülmeyen, sorgulanmayan kimse kalmadı gibi! Ne ki hiçbir Samandağlı devlete karşı hiçbir suç işlememiştir ve bu nedenle tutuklanmamıştır, hep salıverilmiştir, peki adı nedir bunun?»

ÇOK TUHAF BİR DURUM

«Neden?» dediler, «1980'den bu yana merkezi yerlerde yapılan devlet memuru alma sınavlarında bir Samandağ'lı yurttaş binde bir bile olsa bir görev alamamıştır, bir askeri okula girememiştir, sınav kazanamamıştır? 1985 yılında açılan Devlet Hastanesine hademe dahi olsa ne-

den bir Samandağlı müstahdem alınmamıştır, keza ortaokuldaki görevlilerin neden hiçbirisi Samandağlı değildir?»

Tabii bu soruların muhatabı ben olamayacağıma göre olanları aktarmakla yetiniyorum!..

CEZAEVİ

Dediler, «Devletin insanına güvenme zorunluluğu vardır, eğer devlet, kendi insanına güvenmezse kendi insanı ona nasıl güvenir? Bu bir uçurum yaratmaz mı? Samandağ halkı birçok etnik gruptan oluşmuş olmasına karşın demokrasiye, Atatürk devrim ve ilkelerine en fazla sadık kalan, bağlı olan bunu da elinden geldiğince koruyan, çaba harcayan bir ilçe konumundadır. Bugün cezaevinde Samandağlı on yurttaş yoktur ve bunların hiçbirisi devlete karşı işlenmiş suçtan yatmamaktadır.»

Savcılıktan aldığım bilgiye göre Samandağ cezaevinde elliye yakın erkek yatıyor, çoğu dışardan gelen mahkûmlar, Samandağlılar ise trafik suçundan içerde konuklar...

«NE KADAR ÇOK OTURSAK SONU GİTMEKTİR DOSTLAR SAFA İLE GÖNDERİN BİZİ..»

Türkiye genelinde 12 Eylül öncesinde günde on onıki yurttaşımız canından edilirken ve anarşi serbestçe kol gezerken, belgeler gösteriyor ki Samandağ'da anarşik hiç bir olay yok.. Bir iki öğrenci derneğinin dernekleriyle ilgili slogan yazmaları hariç. Bulunan silâhlar yurttaşın ötedenberi günü gelende namusu için kullanacağı silahlardır ve hiçbir örgüte de raslanmamıştır, daha önce de değindiğim gibi buna karşın halkın yüzde yirmisi sorgudan geçirilmiş ve bunlar da yargılanmadan bırakılmıştır!.

Şimdi bir Samandağ'lı yurttaşı yoldan çevirip «en büyük isteğiniz nedir?» sorusunu yöneltseniz alacağınız cevap muhakkak şu olacaktır :

«En büyük isteğimiz, devletin Samandağ'lılara güvenmesidir. Bu demokrasiye inanan, Anayasa'ya ve yasalara saygılı, Atatürk ilke ve devrimlerine yalansız dolansız ve de candan bağlı bu halkın, artık bazı organ ve kişilerce, sanki devlete karşıymış gibi gösterilmesine son verilmesidir. Vatandaşın devletiyle bir sorunu yoktur, vatandaş sadece insanca yaşamak için bir ortam hazırlama çabası içindedir. Samandağ'da, bir insanın değil oraya birşey yapması, çıkması bile mümkün görülmeyen yerde seralar kurmada, ürün elde etmektedir, bu insanlardan ne zarar gelebilir? Türkiyemizin dört bir tarafında pamuk toplayıp nafakasını çıkaran bu insanlardan ne zarar gelebilir? Türkiye'nin dört bir tarafına direksiyon sallayan taşımacılık yapan bu insanlardan ne zarar gelebilir? Ekmeğini böyle çıkaran bu insanların devletiyle bir sorunu yoktur, olamaz da.. Ne ki bazı görünmez ellerin, yüreklerin akıl ve mantık dışı, gerçekle asla bağdaşmayan ihbar mektuplarıyla, raporlarıyla artık bu vatandaşlar fişlenmemeli.. Büyük baskılar görmese bile insandır elbette bundan etkilenecek, ekmeğinden olacak, özgürlüğü kısıtlanacak. En basitinden nezarete alınan bir insanın ezikliğini de ancak nezarete giren, bunu yaşayan kişi bilir.»

BEREKETLİ TOPRAKLAR ÜZERİNDE..

Bu bereketli topraklar üzerinde ister sünni, ister alevi, ister ortodoks inançlı yurttaşlar, ister şu partiye bağlı ister bu partiye gönül vermiş Samandağ insanı tarlalarında yılda 162.300 ton sebze, seralarında 1.600 ton sebze, 16.000 ton hububat, 2.000 ton zeytin, 23.000 narenciye, 8.500 ton meyva, 1.500 ton yer fıstığı, 450 ton tütün yetiştiriyorsa, dağlarında bayırlarında otlaklarında 20.000 büyük, 9.000 küçük baş hayvan, 13.000 kümes hayvanı besliyorsa bu, sadece bu insanların topraklarına yani vatan-

arına nasıl sıkı sıkıya bağlı olduklarına da bir işaret bir belge değil midir?

Köylerin hepsi telefonlu, 1690 televizyonu bu insanların evet, tek ve en büyük istekleri artık devletinin, güvenini kendilerinden esirgememesidir ve bilinmeli ki bunda yurt ve ülke bütünlüğümüz bakımından sayısız yarar vardır.

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI YANIT VERMELİDİR

Şimdi sırası ve tam yeridir, Devlet Planlama Teşkilatı'na soruyorum kendilerinde epeydir bekleyen, Belediye Mezbaha inşaat projesi ile koordinasyon projesi başta olmak üzere öteki projeler neden şimdiye kadar acil yatırım programına alınmamaktadır?

TURİZM TURİZM DER DURUR İKEN..

Turizmle ilgili tüm kuruluşlara, makamlara sormak gerekir, turizm turizm, turist turist diye çırpındığımız sırada tamamen tarih dolu, kumun cenneti, denizin, yiyeceğin içeceğin cenneti olan Samandağ'ın sahilleri neden yasaklıdır, o otel neden yıkıma terkedilmiştir?

Burada üretilen sebze ve meyvaları işleyecek, değerlendirecek fabrikalar neden kurulmamakta daha ötesi teşvik edilmemektedir? O cânım tarihi yapılar, tarihi kalıntılar neden korunmamakta, restore edilmemektedir, Fransızların yaptığı ulaşım yolları dışında neden buralara yeni yollar yapılmamaktadır?

Daha bitmeden, bitirilmeden ihtiyacı karşılayamayacağı belli olan balıkçı barınağı yine de neden halâ bitirilmemektedir.

Devlet babanın bir kolu olan DSİ'nin sulama kanalları sağlıklı bir şekilde plana uygun olarak döşenmemesi ve

bundan da halkın büyük zararlar gördüğü biliniyor da neden düzeltilmesi yoluna gidilmiyor, yapımcılardan bunun hesabı neden, neden sorulmuyor?

HAYIRLI BİR ÇALIŞMA

Bunların yanı sıra, iki yıldır açımı sürdürülen Samandağ-Arsuz sahil yolunun bitiminde Samandağ çok güzel bir şeritle İskenderun'a bağlanacak.. Samandağ-Arsuz arasında Köy Hizmetleri tarafından sürdürülen 25 kilometrelik yol açımından sonra Karayollarının da üzerine düşeni en kısa zamanda yapması umut ediliyor ve heyacanla bekleniyor.

SAMANDAĞ'LI MESLEKDAŞLAR

Samandağ'da iki gazete yayımlanıyor. Çağdaş ve Doğuş... İkisi de Samandağ için yazılarıyla, uyarılarıyla görevlerini yapıyor.

2 Haziran 1988 tarihli Çağdaş'ın birinci sayfasının sol üst köşesinde «Yazarlar Kitaplarını İmzalıyor» başlıklı bir haber var, deniliyor ki :

«Cumhuriyet yazarlarından Oktay Akbal, Mustafa Ekmekçi, Hikmet Çetinkaya, Celal Başlangıç Samandağı Çağdaş Kitabevi'nde kitaplarını imzalayacak. Oktay Akbal, Hikmet Çetinkaya, Celal Başlangıç, Cumartesi günü saat 15.00-18.00, Mustafa Ekmekçi Pazartesi günü saat 11.00-15.00 arasında kitaplarını imzalıyor.»

Bir başka haber başlığı :

«Fikret Otyam Samandağı'ndaki araştırmalarını sürdürüyor.»

Bir başka haber daha birinci sayfadan :

«Hatay SHP Milletvekili Ömer Miski Sigortalı İşçilerin Zorluklarla Karşılaştığını Söyledi», «Samandağspor

Kulüp Başkanlığına Dönmez Getirildi», «Hassa Belediyesi Arsa Sorununu Çözümledi.» İşte birinci sayfanın haberleri..

Şimdi, acep kime soralım dersiniz? Adı geçen yazarlar neden imzalayamadılar kitaplarını, bu kültür ve sanat alışverişinden Samandağ okuyanları neden yoksun kılındı?

Korkunun ecele hiç mi hiç yararı yokmuş! Ekleyelim; yazarın çizerin sanatçının da kimseye zararı yoktur. Oldu olacak değiştirelim o atadeyimini:

«Kültürden, sanattan korkmanın ecele faydası yoktur.»

YUSUFCUK YUSUF

Yusufcuk Yusuf, sevimli, cin gibi bir Samandağ'lı bebe.. O da nice Samandağ'lı çocuk gibi 23 Nisan'da fotoğrafcıya gidip poz vermiş, üzerinde bir Türk subayı giysisi var, hem de nasıl yakışmış. Altı yedi yaşlarında mı ne? Gazeteci olduğumu öğrenince babasına usulca demiş:

«Acaba şu subay elbiseli resmimi gazeteye basar mı?» Nedeni sorulduğunda da yanıtlamış:

«Şey, bir nişanlı arıyorum da..»

Fotoğrafını almayı unuttuğum için kendimi bağışlamıyorum bu defalık o bağışlasın beni, yazmakla, haber vermekle yetindiğim için.

«OLMA MIII?»

Onbir yıldır oturduğumuz Gazipaşa'da «olur» yerine «Olma mıı?» derler. Yani muhakkak «olur» demektir bu! Ülkemizde herşey olur, olma mıı?

SHP'li Belediye Başkanı Ganim Canpolat, çok ağır bir suçla tutuklandı. Görgü tanıklarına göre Başkan cinayet işlemişti, yani birisini ölüm atına bindirmişti!.

Yargıç, görgü tanıklarına bazı kimseleri gösterdi katil başkanın hangisi olduğunu sordu, tanıklar alıcı gözler'e baktılar sonra «Bunlar arasında yok» dediler! Oysa cinayetle suçlanan kişi o insanların arasındaydı!.

Berlin'de yargıçlar var da Türkiye'de yok mu sanılır?

SHP'li Belediye başkanı sonunda aklandı, görevine döndü.

İlgili dosya şu anda Yargıtay'da olduğu için ayrıntısına girmiyorum.

BOHÇALAR..

Filiz bir yandan fotoğraf çekiyor, bir yandan da ev ev dolaşıp çeyiz sandıklarındaki göz nuru, el emeği işlemelerde dokumalarda araştırma, inceleme yapıyor, eski kilimlere bakıyor, notlar alıyor. Dokuma yapan tezgahlar kendi çalıştığı tezgahlardan, çulfalık.. Bahçemizde olmayan çiçeklerden alıyor ve bir gün gülerek bir paket açıyor. kurşun kalem kalınlığında, beyazımsı ipler, çile yapılmış... Dokuma için iyi bir ip bulmuş diyorum içimden.. Sonra çilenin ucunu tutup ağzına götürüyor ve bu kurşun kalem kalınlığındaki ipi yemeye başlıyor!.

O ip, sabah kahvaltımızda halâ yeniliyor!

İp olmaya ip ama, aslında bu, Samandağ'a özgü. İlk kez görenlerin ip sandığı, nefis bir peynir!.

Yediğimiz, içtiğimiz bizim, gördüklerimiz, duyduklarımız da sizin..

RÜYADIR ERGEÇ BİTER..

Acılı, tatlılı Samandağ rüyası, tüm rüyalar gibi bitiyor, güneş üstümüze Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesinin bir köyünde doğuyor. Bu kelli, yanlışlık yapmamaya, daha dikkatli olmaya azimli ve kararlıyım. Makinaları, objektifi,

ışıkları en hasından düzenleyeceğim, güzel «can»ların üç ay önce sevgisiyle, içtenlikle yaptıkları «Semah»ı bu kelli tastamam çekeceğim. Şey, geçen defaki video çekimi umduğumdan fazla başarılıydı.. Ne ki bir dalgınlığım yüzünden kırkbeş dakikalık görüntü tastamam siyah-beyaz olmuştu!.

Buna bile razı gelmişken, japonca sözlü bir filmi TV'den kayıt etmek için yine affedilmez bir dalgınlıkla makinaya aynı kaseti koyup bir güzel silecektim üstelik!.

İşte ol nedenle üç ay sonra yine aynı köyde idik, güzel canlar bizleri bağırlarına basıyorlar ve semaha duruyorlardı yeniden, iki dakikalık bir çekimi bu defa renkli TV'den kontrol ediyor, içimiz rahat düğmeye basıyoruz Filiz ile değişerek.

MERAKLISI İÇİN NOTLAR

Eski, Nüfus Hüviyet Cüzdanı'mı bir anı olarak saklıyorum..

«Ekmek karnesi verildi», «Kaput bezi verildi.» Damgalar.. Damgalar..

Askerlik durumu. Medeni hal değişiklikleri.. Baba adı, Vasıf İbrahim.. Ana adı; Naciye.. Doğum yeri ve senesi; Aksaray (Niğde) 19 Kânunuevvel 1926.. Dini: İslâm, Mezhebi: Hanefî.. Askerlik durumu: Yedek Teğmen.. Sonra bir başka damga Çankaya Askerlik Şubesi damgalı, yine askerlik durumu sayfasında kocaman bir damga:

«Çağ dışıdır.»

Oysa hep çağımın insanı olmaya çalışmıştım, ama yazıcı bir er, o mor mürekkepli damgayı basıvermişti kafa kâğıdıma, «Çağ dışıdır.»

O günkü yazımı bu konuya ayırmıştım, bu deyimin acısını tüm içtenliğimle vurgulamıştım ve o sıralar yine

Sıkıyönetim var idi, Sıkıyönetimdeki bazı amcalar bundan hoşnut kalmamışlar ki bir başka yazımla birlikte bunu da suç saymışlar kendimi üç sivil polis eşliğinde Mamak'ta bulmuş idim!.

Sivldi, askerdi, savcı ve yargıçlar salt Berlin'de değil Ankara'da var idi ve onlar, buyruğu veren İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Faik Türün'ü değil bu satırların yazarını haklı bulmuşlar, vermişlerdi takipsizlik kararını, hepsine selâm olsun.

SAMANDAĞ'DA TEMİZLİK

Samandağ Belediye Başkanı başta olmak üzere, Belediye Temizlik İşleri Müdür Vekili Mehmet Fırıncıoğlu, 42 işçi ve bir yığın temizlik aracıyla ilçenin temizliğine çok önem veriyorlar. Başkan Canpolat sinekten nefret ediyor.

BİR İTİRAF

Ülkemi, ülkemin bütünlüğünü, bayrağımı, cumhuriyeti, demokrasiyi, basın özgürlüğünü, insan haklarına saygılı olmayı, parlamenter demokratik düzeni; din, dil, ırk, mezhep, renk farkı gözetmeksizin insanları çok, ama çok seviyorum. Gazipaşa'da şubesi olmamasına karşın TV'deki reklâmlarına bakarsak Sümerbank'ı da cooook, çok seviyorum.

Şimdiii, tüm bunlar bir suç ise: ilgili bakanlar, bakmayanlar, polisler, candarmalar, savcılar ve de yargıçlar sözüm sizleredir, hiçbir baskı ve şiddet görmeden, insanlık ve yasa dışı hiçbir uygulama görmeden itraf ediyorum ki, ben suçluyum..

Size gelince ey okurlar: büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öper, sağlıcakla kalınız derim.

YEDİ KÜPELİ GELİN

(Fırat'ın Öyküsü)

ÖN SÖYLEŞİ

Şanlıurfa, Gaziantep Diyarbakır, Adıyaman, Malatya ve Elâzığ topraklarına ilk kez 1953 yılında gittim, çiçeği burnunda üç yıllık gazeteci olarak. 1986 Temmuz'unda da dolanıp durdum aynı topaklar üzerinde, bu «Yedi Küpeli Gelin» röportajı için. «Oy Fırat Asi Fırat» yazı dizim 1965 yılında yayımlandı, bu onun devamıdır. Tastamam 33 yıl Güneydoğu ve Doğu Anadolu topraklarına kaç kere gittiğimi, inanın anımsamıyorum bir Orta Anadolu doğumlu olarak; bu gidişler kimi yıl üçü-dördü buluyordu ki adına, buralara gönül verme, sevdalanma denilebilir. Bura insanlarının da her şeye karşın onurlu, dirençli, çileli yaşamları başta doğa her türlü zalımlığa nasıl göğüs gerdiklerini yıllar yılı yaşadım, gözledim, inceledim; bunları röportajla, piyesime, fotoğraf ve resim sergilerimle bir zamanlar radyo röpotajlarımla, televizyon aracılığı ile söyleşilerle, açık oturumlarla halkımıza duyurmaya, yansıtmaya çalıştım, her insanın en doğal hakkı olan «insanca yaşamak hakkı»nı vurgulayarak 33 yıl karınca kararınca. 33 yıllık anılar, gözlemler, izlenimler olacak bu yazı dizisinde de. Üç bin kilometreye varan yolculuk yaptık bu yazı dizisi için.

1965 yılında altı traktör iç lastiği ile yapılan bir sal ile Elazığ ilinin Ağın ilçesi Supağniği köyünden Fırat'ta aşağılara doğru inmeye başladık ;bugün Karakaya Barajı'nın yapıldığı yerde salın şelaleye kapılmasıyla ölümle yüz yüze geldik, kurtulduk, kurtardıar barajın etüdlerini yapanlar.

Bir başka konuya değinmek isterim. Bay Süleyman Demirel ile ülke yönetimi seçeneği babında anlaşmış değiliz. 19 yıl çalıştığım Cumhuriyet gazetesinde neredeyse her gün yazdığım yazılar, röportajlar ve fotoğraflar bunların en canlı belgeleridir, ama bir şey hariç; Güneydoğu'nun sulanması, suya kavuşturulması insanlarının, ülkemizin kaderinin değiştirilmesi, bunu vurgulamak isterim. 9 Temmuz 1980, tastamam 6 yıl önce, sekiz yıldır yaşadımız Gazipaşa ilçesindeki adresime gönderdiği mektupta, «Güneydoğu Anadolu, Fırat ve Dicle müştereğimizdir. Yıllardır böyle olmuştur. Hayaller gerçekleşiyor. Herkesin bir sevdası var. Allah şahittir ki Türkiye sevdasıdır. Fukaralık canına tak etmiş insanlar, bolluğun ve zenginliğin başak bir dünya olduğunu görecekler. Kaderin, meşakkat ve çile olmadığını anlayacaklar. Kavga budur. Kavgadan dönenin kaşığı kırılsın!» diyen, zamanın başbakanının içtenliğine hâlâ inanıyorum.

Güneydoğu insanlarının yaşamları, yapılan ve yapılmakta olan dev barajlar, tüneller, kanallar, yani kısaca GAP nedir, bunları anlatmaya çalışacağım. Nazım ustanın dediği gibi «Yaman meraklanırım olacaklardan», bir isteğim var; iki satır ve 20 liralık pul merakımı giderecek gönlünüzden ne geçerse, lütfen yazın, PK 1. 07901 Gazipaşa Antalya, peşin teşekkürlerimle sağlıkla kalınız, su gibi aziz olunuz.

Gazipaşa, 9 Temmuz 1986

F.O.

BİR VARMIŞ, BİR YOKMUŞ
BİR FIRAT NEHRİ VARMIŞ

- **Koca Harran Ovası, ilk yaz yeşillere bürünür, hemen sonra sarıya dönüşür, biter yeşilin saltanatı**
- **Ve 1950'lerde makineli tarım tutkusu Harran Ovası'nı da sardı... Nerede şimdi oranın ceylanları, maraları?..**

* * *

«Fırat kenarına kurdum kazanı
Ben severim okuyanı yazanı»
—Bir halk türkümüzden—

«ENBİYA SÛRESİ»

Peygamberlerin bahsi geçtiği için bu adı almıştır. Mekke devrinde nazil olmuştur. 112 âyettir.

BİSMİLLÂHİRRAHMANİRRAHİM

(... Nemrut ve avenesi:

— **Yakın İbrahim'i, yardım edin me'bûdlarınıza... Eğer yardım etmek isterseniz.**

Dediler.

Biz Azıym'üş-şan onların yaktığı ateşe hitâben:

— **Ey ateş! İbrahim üzerine soğuk ve selâmet ol ve İbrahim'i yakma.**

Dedik.

Ve onlar İbrahim'e hile ile murad ettiler, biz onları ziyâde zarar ediciler kıldık.) (*)

«... Hazreti İbramim (aleyhisselam)'ı ateşin yakmaması onun hak ve putların bâtıl olduğuna delâlet ettiğinden İbrahim (aleyhisselâm)ın derecesi yükseldi. Nemrut ve avanesinin haysiyetleri halk nazarında

zâil oldu... Dünyada rezil ve rüsvay oldukları gibi âhirette de şiddetli azâba müstahak oldular.

Ve Hazreti İbrahim (aleyhisselâm)'ın Milattan Önce 1263'te doğduğu rivayet olunur.

Ve yine rivayet olunur kim, devrin hükümdarı Nemrud, günün birinde bir çocuğun zuhur edüp tüm putları yakacağının bildirilmesi üzerine yeni doğan her çocuğu öldürtür idi.

Ana Uşa, İbrahim (aleyhisselâm)ı bir mağarada gizlice dünyaya getirdi, büyüttü gözlerden ırak. Ve o büyüdü, aklı yatmıyordu kavminin putlara tapmasına. Girdi tapınağa, en büyüğü hariç kırdı attı hepsini, baltasını da o en büyük putun önüne bıraktı. Puthaneye gelen kavmi acılar içinde gördüler durumu». (**).

Ve İbrahim yakalandı, putları kırdığını bildirdi, Nemrud buyruk verdi ki **«Ateşe atılıp yakılsın»**. Etrafı taşlarla çevrili ağıl gibi bir yer yaptılar, yedi gün yedi gece odun çektiler buraya, sonra ateşe verdiler odunları, sekizinci günü mancınıkla İbrahim'i attılar ateşe, hayret, hayret ki hayret, odunlar balık, külleri su oluverdi. Yüce Tanrı, onu yanmaktan korumuştu... Tanrı katında mübarek kılınmıştı. Yöresindekileri etkileyemeyince HARAN'a gitti. Sonra kardeşinin oğlu Lût ve karısı Sara ile Filistin'e göçtü kuraklık çıkınca uzandı Mısır topraklarına. Sara'nın çocuğu olmuyordu, ziyaretine gittiğinde Fravun'un kendisine armağan ettiği cariyesi Hacer ile evlendi, Hacer bir oğlan doğurdu. İsmail koydular adını, Mekke'ye geldi. Tanrı'nın buyruğu ile sünnet oldular, kendisi o sıra 99, oğlu 13 yaşında idi. Bir gün babasıyla giderken, babası bir rüya gördüğünü açıkladı, rüyada görmüş ki oğlu İsmail'i boğazlıyor. İbrahim nitsin?

(... «Ey babacığım! Ne ile emrolduksa yap, Allah dilerse sabredenlerden olduğumu göreceksin» dedi. Böylece ikisi de Allah'a teslimiyet gösterip babası

oğlunu alnı üzerine yatırınca, biz: **«Ey İbrahim Rüyayi gerçek yaptın; işte biz iyi davrananları böylece mükâfatlandırırız»** diye seslendik. Doğrusu bu apaçık bir deneme idi. Ona, fidye olarak bir kurbanlık verdik. Sonra gelenler içinde **«İbrahim'e selâm olsun»** diye ona iyi bir ün bıraktık.) (***)

Allah Teâlâ'nın fidye olarak lûtfettiği koçu Cebrail (aleyhisselâm) yere indirdi, **«Hak Teâlâ sana selâm edip buyurdu ki, bu koçu kulum İsmail için fedâ zebh eylesin»** dedi. İşte Kurban Bayramı böyle başladı.

Tevrat'a göre 175 yaşında öldü İbrahim (aleyhisselâm); kabri nûr ola ve darısı bana...

Geç kalmış bir yasa ile, önüne ŞANLI eklenen URFA'da, Halilürrahman kaynağından bir kol olan Ayn Züleyha gölcüğü ve kanalları içinde sayısız balık yüzer durur. Hazreti İbrahim'in odunlarıdır bunlar ve dokunulmazlıkları vardır, kimse elleşmez, elleşemez. haslanmış nohuttu maruldu sunulur kendisine sevap olsun deyû. Gölün rıhtımında yürürseniz peşinizden gelirler. Zamanın behrinde göle üç dört marul atmış, sonra ses alma aracının mikrofonunu suya doğru sarkıtmış, bu kutsal balıkların marul yiyiş şapırtılarını banda almış. Ankara Radyosu'nun vericisinden dünyaya duyurmuş idim ve o zamanlar Aydınlar Dilekçesi daha zuhur etmediğinden ben de imzalamamış idim tabii ,bu yüzden Ankara Radyosu'nda sık sık röportaj yayınlar idim. Gün geldi dilekçe zuhur etti, biz de imza ettik ve ol nedenle kara listeye alındık, TRT'den namımız geçmez, geçirilmez oldu, ama bir başka aydının Vahdettin'in namı övgüyle söylenir oldu ve bir büyüğümüz kızıp soruverdi: **«Vahdettin de aydındı, ne yapayım böyle aydını?»** Valla ne yapacaklarını bilmem amma, TRT televizyonu saygılı program yapıyor derim sadece ve uzak geçmişi kesinlikle bilinmeyen bu yöre, yani Ba-

lıklı Göl'ün bulunduğu yöre Milattan Önce 2000'e doğru Hurri-Mitanna devletini kuran Hurrilerin eline geçer ve Asurluları egemenlikleri altına alırlar, sonra Pers İmparatorluğu da bunları!..

Ortaçağda Araplar bu yöreye Diyar-ı Mudar adını koydular. İskender'den sonra Seleukos I. burada kurduğu kente Makedonya'nın eski başkenti Edassa'nın adını verdi ve Romalılar ve Sasaniler ve Hunlar ve Bizanslılar ve Selçuklular ve Haçlılar ve ulu komutanlar Selahattin Eyyubi ve Mısır Memlûkları ve koca Timur ve haşin Yavuz Sultan Selim ve asırlar sonra İngilizler ve Fransızlar gelip geçtiler bu kutsal ve bereketli topraklardan, saltanatlar sürdüler ve Urfa, işgalci Fransızlara başkaldırınca halkı şanlı tarihler yazdı, 10 Nisan 1920'de defettiler yayılmacıları kutsal topraklardan, 21 Ekim 1920 de yine katıldı Türk topraklarına...

Kuzeydoğu sınırı üzerinde iki bin metreye yaklaşık sönmüş volkan kütlesi, Karacadağ'dan güney ve güneydoğuya doğru alçalır. Suriye sınırında dört yüz metreye kadar düşer. Doğusunda Tektek, kuzeydoğusunda Susuzdağ, güneyinde Nemrud Dağları bin metreye ulaşmaz. Toprak, güneye doğru iyice düzleşir ve Harran Ovası göz ilen bile gözlenmez. Kışları soğuk, yazları kuraktır.

OY FIRAT, ASİ FIRAT...

Fırat nehri, batı sınırını 270 kilometre üzerinden boylar ve Birecik'te 700 metrelik köprüyle, güney sınırında da Carablus Köprüsü'yle geçit verir.

Harran kenti 639'da Müslümanlara teslim olmuş, Emevî halifeleri Harran'ı bir güzel donatmışlar ve bu dönemde inanmışların din ve kültür merkezi olmuş. Sabit bin Kurra ve torunları, astronom Battanî gibi aydın bilim adamları o zamanlar YÖK gibi bir kuruluş olmadığı için bi güzel yetişmişler, yetiştirmişler,

özgürce lâflarını etmişler, bilimsel araştırmalar yapmışlar darısı iki bininci yıla yaklaştığımız şu sıralarda bizimiklerin başına...

İlkyaz yeşillere bürünür topraklar, yeşile keser koca ova, sonra hemen sarıya dönüşür, biter yeşilin saltanatı, sarı kaplar bunu taaa ilkyaza kadar... Köyler vardır birer cıgara içimlik, ters dönmüş tencere gibi evler, kerpiçten ki seyri doyumsuz...

Bereketli, bereketsiz toprakların çoğu ağaların elindedir ve köylüler bu topraklarda marabadır, yarıcıdır, yevmiyecidir ve doymaz karınları, yazları ovada işler bitince dökülürler yalın yapıldak bir başak bereketli ovaya. Çukurova'ya pamuk devşirmeye çoluk çocuk, genç ihtiyar. Sonra gözlerinin feri, dizlerinin dermanı tükenmiş ve de sırtma yüklü dönerler Harran topraklarına, çoğu tastamam hakkını, elinin emeğini, alnının terinin hakkını alamadan, dilleri de yetmez haklarını istemeye...

Gün gelir yaşamaya çalıştığı köyle birlikte satılığa çıkarılır ve satılırlar koyun gibi. Bir yudum su, bir avuç serinlik için ovanın insanları, hayvanları Tektek Dağları'na vururlar kendilerini...

Suriye güneydedir ve arada demiryolu ve sınır boyu uzayıp giden mayınlanmış topraklar kilometrelerce ve nice insan, nafakasını başka seçenek olmadığından kaçaktan çıkarmaya çalışır. Bir gecede binlerce koyun akar geçer Suriye topraklarına tıpır tıpır, ihbar olursa ve de anlaşma olmazsa silahlar patlar, vuruşulur, bedenler düşer mayınlı topraklara. Mayın basınca değil, ayak kalkmasında patlar, kol bir yana, bacak bir yana uçar gider, kadınlar dul, bebeleri öksüz kalır hısımdır çoğu birbirleriyle, kirvedir akrabadır... Sıcaktan ve yapacak başka iş pek olmadığından insanlar giderek, çoğalır, her zaman yüklüdür kadınların karınları ve elbette zamanla topraklar da ufalanır, doyurmaz olur bölüm bölüm bö-

lünmüşlükten ve erkek çocuktan yana... Kızlar satılır, son rayiç üç milyon lira... Başlık parası!

U.S.A. - TÜRKİYE

Bin dokuz yüz ellilerde Türk ve Amerikan elleri tokalaştı.

Bir makineli tarım tutkusu sardı ülkenin tüm tuzukurularını... Tokalaşan Türk ve Amerikan ellerinin damgasını gösteren Amrikalı «**Marshall Ağa**'» nın traktörleri çoktan homurdanmaya başlamıştı ülkede ve daha niceleri. Bin dokuz yüz kırklarda bin altmış altı olan traktör sayısı bin dokuz yüz elli dörtte, otuz sekiz bine ulaştı! Marka marka, cins cins. Biçerdöverler, mibzerler, patozlar. Harran Ovası'nı da sardı bunların homurtuları...

Büyük ve her yönden güçlü toprak sahipleıi, salt onlar daha da büyüdüler, sürdüler toprakları, traktörlerle. Yetmedi, daldılar dağlara bayırlara, sürdüler... Yetmedi, daha önceden borçlandırdıkları fukara köylülerin topraklarına da el attılar; zulümle, baskıyla, hileyle, para gücüyle kaptılar o toprakları. Sürdüler! Sürdüler! Yetmedi, geçtiler otlaklara, sürdüler, sürdüler... Yetmedi, bomboş Hazine topraklarına da el attılar, neden boş dursundu? Sürdüler! Sürdüler homurtularla! Homurtulu aletler güçlü ve de kuvvetli, bereket saçıyor sahiplerine ve yallah edildi fukara köylüler, marabalar, yarıcılar topraklardan, makine görüyor her bir işi, çocuk hariç... Ve zengini daha zengin fukarayı daha fukara etti bu aletler!

Fukaralar, topraklarını daha ağalara kaptırmamışlar, yine karasabanının ardında, o gün gün büyüyen, çoğalan topraklar üzerinde homurtularla çalışan traktörlere, patozlara, ilaç atan araçlara, yeşili daha yeşil eden yapay gübrelere baktılar arzular içinde. Başaklı bankadan aktı geldi krediler oluklardan akan sular gibi büyük toprak sahiplerinin cepleı

rine, kasalarına... Paralar toprak oldu, paralar makine oldu Harran Ovası'nda da...

Ne tapu dinledi bu makineler, ne zilyet... Ne şahıs malı, ne Hazine demedi bu makineler homurtularla dizelendiler, sürdüler sürdüler, biçtiler... Gün gün yeşile kesti boz Harran toprağı, sonra dönüştü altın sarısına, başaklar tastamam yüklü... Gün geldi süne böcüleri akıp uçtu komşu ellerden, devlet baba bastı parayı toplattı süne böcelerini elle tek tek, alev saçan makineler yaktı kavurdu Tektek Dağları'ndaki yuvalarını yavrularını, binlercek fukara köylü çoluk çocuk, kadın erkek ellerinde torbalar süne böceği devşirdiler; buldular nafakalarını onlara da bu iş düştü bereketli Harran düzlüğünde! Yabanıl otlara ilaçlar püskürttü pırpır uçakları Harran göklerinde, her şey değişti büyük toprak sahipleri için, tek değişmeyen de vergi rakamları, zaten soran da olmuyordu! Harran toprakları toplandı beş on büyük elde, paraya doyanlar, doymayanlar attılar kendilerini büyük kentlere, yerlerine vekillerini, kâhyalarını bırakıp. Harran'ın buğdayı, mercimeği, arpası, çavdarı, pamuğu para olup aktı büyük kentlere sahipleri gibi, banka oldular, fabrika oldular, ticarethane oldular, dükkân oldular han hamam, apartman oldular ve sahipleri milletvekili ve de senatör

Sarıp gitti makine tarım tutkusu ülkeyi, bizde neden olmasın diyenlerin develeri, mandaları, keçileri, koyunları, karılarının altınları traktör oluverdi, eskiden manda dövüştürenler, şimdi traktör tokuşturan oldular.

Sürülünce taaa Tektek Dağları'na kadar dağlar, bayırlar, otlaklar, düzlükler o sürülerle gezen ceylanlar dişleyecek bir tutam ota hasret kalınca, döndüler dolaştılar ve attılar kendilerini mayınlı topraklardan ötelere pasaportsuz, pasavansız geçiverdiler Suriye topraklarına!

Ve Harran Ovası ceylansız, maralsız kaldı... Daha yirmi yıl öncesi otomobille, ilaçlama uçağıyla sürülerini kovaladığımız ceylanlar, şimdi nerede?

Sanırım 133 tane kadar, Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliği'nde, nesli daha kurumasın diye özel bakımda!

(*) Enbiya sûresi 68-70

(*) Hazreti İbrahim'in Hayatı, sayfa 45.

(**) Sâffât sûresi 102.

TARLADA DOĞUMLUK OLAN MARABA KADIN

- **Ve ağa vekili doğumluğu Urfa'ya taşımak için verdiği traktörü, «mesarifi harman sonunda hesaptan düşmek üzere» lütfediyor...**
- **Harranlının su müdürü Sülman beği AP'ye Genel Başkan seçilmeden önce tanımıştım... «Harran üzerine kitaplarınız başucumda, susuzluğun acısını sizden öğrendim» dediğinde bihoş oldum...**

Sonraları daha az yağmur düşer oldu Harran topraklarına... Millet, yağmur duasına çıkar oldu! Bozulup kaldı nice traktör Harran düzlüğünde! Yedek parçaları bulunmaz oldu, güçlüler bastırdılar karaborsaya paraları, salt onlar çalışır oldu! Bulamayanlar, bakakaldılar bu demir leşlere, işe yaramazlara... Asıldılar yine karasabana kaldıysa halları! Elden çıkar oldu fukara toprakları, onlara hiç akmadı banka kredileri, tarım kredileri, ödeyebilmek için borçlarını yine satar oldular ucundan ucundan topraklarını ve gün gelip baktılar ki, toprak kalmamış ellerinde ,el değiştirmiş ağalardan yana! Ve binlerce Harranlı daha çok düştüler. Çukurova topraklarına .. İnşaatlara nafaka uğruna...

KOŞUP GELDİ BİR KADIN...

Homurtularla çalışıyor biçerler, tozu dumana katıp Harran düzlüğünde...

Koşup geldi bir kadın, toprağını ağaya satmış,

şimdi o toprakta yevmiyeci olan genç adama, dedi : **«Can, tez gelsin avradın doğumluk olmuştur...»**

Kocaman, uçsuz bucaksız düzlüktür Harran düzlüğü, bir ucunda adam bir ucunda doğumluk avradı!

Yel gibi esip gitti, baktı doğumluk avradına, sonra arkasını dönüp çöktü olduğu yere.

Avrat milleti toplaşmışlar doğumlunun başına, hendek atlatıyorlar gürp gürp, çocuk tez çıksın diye!

Asıldılar doğumlunun kollarına, salladılar ardı ardına, çocuk tez çıksın diye!

Yatırıp bastırdılar karnına, hamur gibi yoğurdular kadını, çocuk tez çıksın diye!...

Uğdular, yoğurdular, çıkar gibi oldu ama, çıkamadı...

Dediler **«Ölmir, Urfa'ya apartak...»**

Çatıverdiler iki eşeğin arasına çatkıyı, serdiler bir kilimcik, attılar doğumluğu çatkıya ve düştüler yola tez adımlarla.

Dedi birisi, **«Yaho, traktörle götürak».**

Dediler, **«Yaho aklinla binler yaşa!»**

Zınkadak durdular, saldılar habercileri ağanın vekiline, dediler hal böle böledir...

Dellendi vekil, dedi, **«Ulan ben mi dedim sizze çocik edin diye? Yevmiyeci kim, çocuk etmek kim?»**

Yalvarıldı yakarıldı, adam **«Nuh dii, Peygamber demiiy!»**

Düştüler yola yeniden...

Sonra bir homurtu artlarında, uzaktan.

Bir traktör **«gelliy toz duman!»**

Dellendiler sevinçten.

Sürücü bağırdı traktörden:

«Vekil dii, traktörün mesarifi harman sonu hesaptan düşmek kaydiyle apartırlarsa apart doğimliği temamdır?»

«Temam» dediler. **«Allah razi gelsin, iyi adamdır vekil!»**

Tuttular doğumlunun bacağından bedeninden, kafası bir yana, kolları bir yana sarkıverdi...

Elleştiler, doğumluk sarı sıcakta buz gibi!

Şalvarından da **«kan akiiiy!»**

Dolanıp durdum Harran düzlüğünde alıcı değil, verici kuş gibi...

Dağumlunun kocası, yürek dayanmaz bir **«hoyrat»** söylüyor, ağıtlanıyor, ağlıyor ince ince, yaşları iniyor kara bıyıklarına, ağlamak insan başına,

Cipi sürdük düzlükte sonra kaybettik yolu, yolları...

«Taal... taaal hem amoo. El drıp ha do it lü ala Kısas?»

Geldi, süzüm süzüm süzdü, masmavi gökyüzüne kara bir el kalktı kupkuru parmaklı, selâmımıza selam verdi:

«Ha de adil id lu ala Kısas...» (*)

Geldi, süzüm süzüm süzdü, masmavi gökyüzüne kara bir el aklktı kupkuru parmaklı, selâmımıza selâm verdi:

«Ha de adil id lu ala Kısas...» (**)

Susuzluk bir yangın, iç yangını, matramsa Harran düzlüğü gibi ,kupkuru!

Ve işte bir köy, Hanelbağrur köyü, bir yudum su istedim.

Ve bir telaş aldı ortalığı, neden sonra, yıkanmamışlıktan bozlaşmış cam kupayla getirdiler suyu, belli peşkirden geçirilmiş, süzülmüş.

Diktim kafama. Acı, kekremsi, buruk, bulanık, çamur kokulu...

Döktüm kalanı!

Kırk çift göz aktı gitti serpelenen suyla, suyun

(*) Gel gel amca, Kısas'a yol buradan mı geçer?

(**) Evet, Kısas'a yol buradan!

ardından. Aç, kavruk toprak emiverdi suyu, parladı toprak ilkin, sonra soldu, yok oldu.

Burunları hızmalı, ayakları halhallı, yüzleri, elleri dövmeli elvan elvan giysili kadınlar toplaştılar bakıyorlar yadırgı yadırgı!...

Birisi sormuş şoföre:

— **«Ha de müvendis il may?»** (*)

BEN NE YAPARIM?

«La» dedim... Hayır!

«Bakın kadınlar... Sandığınız, umduğunuz gibi su mühendisi değilim ben... Hayır, ağa da değilim... Çoook ötelerde insanlar yaşar, evleri kocaman kocaman, taştan demirden... Bu evlerin kimileri o kadar yüksektir ki, baş edemezsiniz merdivenle çıkmaya...

«Nah şurdaki sandığın büyüğünden dolap gibi bir şey var, giresin içeri, biyeri var, oraya basınca fırt edip alıcı kuşlar gibi alır seni çıkarır taa en tepeye iki üç solukta çıkarır bu dolap seni, naah şu mesafe kadar yeri... Bişey var, duvarda şöyle, çevirince onu ışık yanar, şavkır ortalık, gazı mazı yok tellen çalışır, telden gelir ışığın gücü... Su filkeleri var, kıvırınca sıcaktır, soğuktur akar durur. Şu dolabın küçüğünden dolaplar var tenekeden, şööle bir düğmesi var çevirirsin, tutunca kibriti faradan yanar, aşunu muşunu edersin, işin bitince kapatırsın...

«Niye mi söylüyom bunları? Gönlüm istiyor ki, önce şu kuyunuzdan hele bi su çıksın... Tabanlarınız patlamasın, üç dört saat öteden su getirmekten, çekmekten.. Gün olacak, sizin de evleriniz olacak taştan... Kıvırınca düğmeyi, nur saçacak o armuda benzeyen lamba camına benzeyen şey. Kıvırınca filkeyi sular akacak evinizde... Gün olacak sizin de çiftiniz çubuğunuz olacak, yaniya yaşayacaksınız sizler de ağalar

(*) Sen su mühendisi misin?

gibi... Neden olmasın? Olmalı, oldurulmalı! Ben mi neciyim? Ben hökümatın olduğu yerde iş tutarım, orada şu kâğıtlara yazılar yazarım, yazarım millet okur, yaniya su mühendisi değilim, o kâğıtların yazıcısıyım, istidacı gibi bir şeyim yani...

Bildi birisi, dedi:

— «Ben anlamışım, sen padişahın, neydi adı. Hamid'in adamısın!»

— «Ah yumma, yumma, anam benim, artık Hamit mamit kalmadı!»

Anlatsam inanmazdı, çünkü değişen ne vardı ki.

Yıllar sonra, bin dokuz yüz elli yedilerde su künkleri ,boruları gördüm o düzlüklerde.. Dedi bir ihtiyar murra kahvelerini içerken:

— «Sülüman beği taniysen, o göndermiştir bunları su akitacaktır.»

— «Tanımam be amoo, koca Ankara'da yüzbin Sülman var, nereden bileyim senin Sülmanı?»

Bihoş oldu, şaşırdı:

— «Nassil tanıniysan, adam Angara su müdiridir, öyle demişlerdir...»

Bunları yazmıştım Ulus gazetesinde, Adalet Partisi Genel Başkanı seçilmeden altı ay önce tanımıştım Harranlının su müdürü Sülman beği, Morrison şirketinin temsilcisiydi. Harran'da vurmuştuk sözün gözüne gözüne. Dedi.

BİR HOŞ OLDUM...

— «Bilir misiniz, sizin Harran üstüne olan kitaplarınız başucunda Kur'an gibi durur, ben Harran'ın susuzluğunu, acısını sizden, yazılarınızdan öğrendim...»

Utandım, bihoş oldum. Sonra... Sonra Harran'da neler neler yapılması gerektiğini anlattı saatler boyu, bihoş oldum, acep doğru söylerdi, olacak şeyler

miydi anlattıkları, cezbe halinde anlattıkları? Sonra AP'ye genel başkan seçiliverdiydi...

Sonra başbakan yardımcısı, daha sonra da başbakan oldu.

Mayınlıdır topraklar, yasaktır buradan oraya geçmek, oradan buraya geçmek, yasaktır, ama geçilir, nafaka uğruna, bir lokma ekmek için...

Bakıyorum **İbrahim**'in anası **Nucut** Kadın'a...

Nucut Ana, bir ayağını altına aldı, sağ bacağını göğsüne doğru çekti, ellerini dizlerinin üzerine kenetledi.

— **«Ani yovmun ruhet al fırın. Mezbuh...** (Ben fırına gittiğim zaman bir adam kurban edilmiş dediler...»

CAM YERİNE TORBA

Sustu.

«Granular Triple Superphosphat NKP... Engrais».

Sıvaları dökülmüş duvar... Duvarda yapay gübre torbası, naylondan. Pencereye çakılıp gerilmiş cam yerine... Nucut Kadın'a bakıyorum, bunlar da topraksız, topraksız oldukları için de yapay gübreye gereksinimleri yok... Gübreyi topraklılar, torbasını da topraksızlar üleşiyor kederde, kıvançta, tasada ortak bölünmez bir bütün halinde olan, insan haklarına dayanan, hiçbir kişiye, zümreye ve sınıfa imtiyaz tanımayan milli, demokratik, laik ve hukuk devleti olan yurdumuzda...

1949 doğumlu Mahmut oğlu, Nucut'tan doğma İbrahim de, babası gibi topraksız, nitsin, kaçağa gideyim bikez dedi ve gitti.

TEL ÖRGÜDE BİR ADAM VURULMUŞ YATIYOR

- **Mayınlı tarlalarla kaçakçılığı önleyeceklerini sandılar... Binlerce insan yine gelip geçti, topraklarda öldü, sakat kaldı...**
- **Hüseyin aldı sözü: «Çoluk çocuk, Gâvur Dağı'na göçüyorduk... Feridem epmek deyi ağladı... Köyde şepit ekmeği verdiler... Ama Feridem yiyemedi... Ölmüştü de!»**

Çıt çıkmıyor odada...

İbrahim'in anası Nucut kadın, bir Buda heykeli gibi...

Konuştu:

«Ani yovmun ruhet al fırın. Ben fırına gittiğim zaman, bir adam vurulmuş dediler... Mezbuh... Bir adam kurban edilmiş. Kim olduğunu bilmiyorlardı. O anda oğlumun yok olduğunu biliyordum... ayaklarım canlandı, elimde olmayarak hududa doğru koştum. Askerler dedi, yasaktır... Bırakmadılar beni. Öğrendim ki oğlummuş! Benim oğlum! Eve geldim. Bekledim. Bekledim, arkadaşlardan haberi öğrendim ki gerçekten benim oğlummuş öldürülen! Evime kapandım ağladım. Arakdaşları onu getirdiler bir tabutla. Erkekler gitti mezarlığa. Kadınlar onun için bir matem kurdular...»

MATEM KURMAK

Kadınlar avluda toplandı. Genç, ihtiyar, evli-ergen. Saçlarını yoluyor kadınlar, hısım akraba konu komşu... Ellerindeki iri taşları gürp gürp vuruyorlar döşlerine, sallanıyorlar sağa-sola... Ağıt söylüyorlar bir yandan:

«Harbi a la şuğûrel harbi... Yazıklar oldu kızıl bıyıklı gence!»

Kadınlar makasla keserler tazı boncuklarıyla

süslü örgülü saçlarını... Sessizce iner bilek kalınlığında bir saç örgüsü yere... Bunlar yığılır ve tepecik olur...

«... **Sonra erkekler döndü mezarlıktan**» dedi Nucut ana. «**Konu komşu geldi başsağlığına, kadın kısmı Fatiha okudu, dağılıp gittiler.**»

Nucut kadıngillerin toprağı yok.

Yarıcılık eder, doymaz karınları.

İbrahim iş aradı bulamadı ve ilk kez kaçağa gitti.

Mayınlı topraklardaki tel örgülere asılı kalmıştı civan bedeni, çamaşır gibi asılıp kalmıştı, ardından giren kurşunlarla.

TEK ÇARE: KAÇAK

Ve toprağa böyle kavuştu

Demokrat Parti iktidarı, kaçakçılığın mayınlı tarlalarda önleneceğini sanarak tüm Güney sınırlarını plansız programsız mayınladı, on binlerce bereketli toprak, ölüm toprağı edildi, binlerce suçsuz, suçlu bu mayınlarda can verdi ve sayısız koyun keçi! Binlerce insan yine gelip geçti mayınlı topraklardan, kimi paramparça oldu, kimisi ayaksız, kolsuz kaldı. Toprak yok edip biçecek, çalışacak iş yok ve tek çaredir kaçağa gitmek, gittiler, gittiler öldüler, sakat kaldılar, mapus damlarında geçti ömürlerinin çoğu bir lokma nafaka uğruna!

Neredeyse şivansız (matem) köy, köylerde ev kalmadı. Mayınlı topraklara yaralı düşenler. «**Su! Su!**» diye canlar verdi, ölülerini akbabalar, kuzgunlar, leş kargaları yedi, köpeklerin karınları her daim tok kaldı!

Milliyet gazetesinden **Mete Akyol**, 1961 yılında İçişleri Bakanı olan **Ahmet Topaloğlu** ile de bir röportaj yaptı:

(Sanat olaylarını yakından takip eden Topaloğlu geçenlerde gezici yazar Fikret Otyam'ın gezi not-

larını topladığı bir kitabını okuyormuş Bu kitapta, Güney sınırlarındaki mayın tarlalarına düşen bir köylünün, bütün köy halkının gözleri önünde damla damla öldüğünü anlatıyormuş.

«Bilseniz içim nasıl parça parça oldu mayın tarlasında çaresizlik içinde ölen Mustafa'yı okurken» **dedi ve bir süre durakladıktan sonra, şunları söyledi:**

«İçişleri Bakanı olarak yapacağım işlerin başında Güney sınırlarındaki bu mayın tarlalarını kaldırmak gelecektir. Kaçakçılıkla bu şekilde değil, daha medeni usüllerle mücadele edilebilir. Her yıl birçok masum vatandaşımız farkında olmadan bu tarlalara girmekte ve feci şekilde ölmektedir. Son vereceğiz buna.»)

Yıl 1968 oldu, hiçbir hükümet bu işi yapamadı, yapmadı! Zaman zaman ,büyük kaçakçıların yüzü suyu hürmetine, iki-üç kilo çay getirenler de çıkarılan aflarla kurtuldular, yine düştüler kaçak yoluna! Yine yakınlarda büyük kaçakçıların yüzleri suyu hürmetine mapus damlarındaki nafaka kaçakçıları özgürlüklerine kavuşacaklar!

SEVMESEK DE BİRKAÇ RAKAM!

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) bölgesinde asırlardır süregelen toprak eşitsizliği, adaletsizliği devlet verilerine göre nasıl mı? Topraksız aile oranı % 39 (167 bin aile). Toprak sahibi 267 bin ailenin % 68'i 50 dönümden az toprak sahibi.

Şanlıurfa ve Mardin'in tamamını Gaziantep, Adıyaman, Diyarbakır ve Siirt'in bazı bölümlerinden oluşan 75.000 kilometrekareyi içeriyor. Gap Bölgesinde toplam ekilebilir alanların % 8'inin mülkiyeti 0,25 dekarlık işletmeler halinde ailelerin % 53'ü arasında paylaşılmışken, yalnızca iki aile toplam alanın % 31'inin mülkiyetine sahip.

Güney ve Günydoğu Anadolu, 1962 yılının Mart ayına yağmurlu girdi.

Malatya ve Adıyaman illerine bağlı bazı köylerde topraksız köylüler, geceleri odalarda toplaşıp, Maraş'ın Gâvur Gölü'nden dönen habercilerin etrafına toplanmış, masal gibi dinliyorlar anlatılanları.

TOPRAK... TOPRAK...

Su dökmeye çıktı birisi.
Bitirdi işini Göğe baktı.
Yıldızlar küsük...
Kapkaranlık!
Karalar yırtıldı birden sulu kar düşmeye başladı, ardından muhalif bir rüzgâr!
Girdi içeri.

«İkrardan dönmek yoh dedi birisi. **«İkrardan dönmek yoh, tamam mı? Burada da açız, varsın orada da aç kalalım icabı halde... Temem mi?»**

«Temaaam» diye bağırdı cemaat **«İkrardan dö**nen yol düşkünü olsun.»

Sabahın alacasında yorganlar dürüldü. Kaplar, kacaklar, bulgur ve un torbaları, oklavalar, tahtalar bağlandı hayvanlara, yüklendi sırtlara ve bir insan seli Mart ayının sulu sepken karı altında, muhalif yeli altında, çoluk-çocuk, genç-ihtiyar, kadın-kız yollara düştü yalın yapıldak!

«Hokümatın Gâvur Gölü'nde boş toprağı var imiş... Hokümat topraksızlara bu bereketli topraklardan dağıtıyormuş» haberi yağmurda, karda, kara kara bulutlarla Güney ve Güneydoğu Anadolu göklerinden köylere iniyor, hane hane dolaşıyor, bunları duyan, hane hane başkalarına duyuruyor ve binlerce insan, dağları bayırları aşıp akın akın Maraş'ın Gâvur Gölü'ne doğru düşüyor yollara hane hane!

Kimisi bir başına... Boydak... Bir lokma ekmek verecek azıcık toprak aşkına!

İbrahim. Yeşil, bir başına boydak yollara düşenlerden. Vardı geldi Gâvur Gölü'ne... Binlerce insanı,

çadırı, savanı, alayçiği, gölgeliği görünce aklı iyice yattı ve inandı ki, **«Hokümat gerçekten toprak veracaktir, yoksam neden gelsin bunca insan?»**

Köye döndü barhanesini yükledi, yüklendi. Avradı, dört çocuğu düştüler yola, yürekleri umut yüklü, altı can!

BİR GÖÇ Kİ...

«... Yollardaydık efendi, bir takım halinde... Dabanlarımız vıcık vıcık, barnaklarımız buz kesmiş... Yağmur, sulu kar durmaz efendi, mübarek dur durak bilmez... Haydi dedik, Cenab-ı Hak acımıyor bize, bari sen dur, sen dur! Ne gezer? Allah'ın hikmetinden suval olunmazkim... Hazreti İbrama oğlu İsmayılı kesmesin diye arştan Cebrail aleyhisselâmla koca koçu indiren Hak Teâlâ, kulllarına bastırıyor gökten yağmuru, karı, ürüzgârı ki üstümüze üstümüze! Ya Allah... Ya Muhammet... Ya Ali... Ya Hasan! Ya Hüseyin gör irezilliğimizi, gör! Neysa, varabildik İtma gediğine, zalim gediğe, aha bu itma gediğinde inan Ali aşkı için, ey can, ey dost inan, bi tek ipliğimiz kuru kalmadı cıpladık su her bir yanımız! Sallanır olduk, bi dam yok, bir sığınak yok, kuytu yok, ne eden, ne yapan?

«Biliyoruz artık, yürümek mümkünatsız, adım atacak derman kalmadı dizlerde... Bebeler ağlaşır analarının kucağında sırtlarında ... Yerdekilerin ellerine yapışıyik, sürürüz, çekeriz! Dayan haaa dayanın ha! Yürün haaa! Ha babam! Ha, dayanın, dayanın! Yürün ha, az kalmıştır... Dayanın canlar, dayanın gardaşlar, dayanın haa Ha babam! Ha can, ha canlar! Üç güne kalmaz varırız Gâvurun gölüne... Hokümat toprak verecek... Alırız toprakları, kurarız evlerimizi... Kendi öz malımız olacaktir, davranın canlar, davranın yavrılar! Ya Allaaah... Yaaa Muhammet... Yaaa Ali! Yetiş imdadımıza Hünkâr Hacı Bektaş Veli.»

İbrahim baktı yanındaki Hüseyin Öz'e... Bandı değiştiriverdim bu ara...

Hüseyin de göçenlerden... Aldı sözü Dedi:

«Yağmur durmuyor efendi... Cıbıl cıbıl olmiştir her yanımız, çeviriyor bazen sulu sepkene, kara İrbaamın dediği gibi bir tek yanımız kuru kalmadı, unumuz munumuz çoktaaan bitmiş idi, kiini yerde çobanlardan yalvar yakar alıyorduk, biraz epmek, bölüşüyorduk, ama kime yeter, kime ne fayda?

«Feridem... Feridem, dört yaşındaki bebem anası Gülizarın kuccağında, yavrının dabanları şişik, yürüyemez oldu acından, acısından, vınlayıp durur... Vınlayıp durur, bubaaaa epmek, bubaa epmek! Epmek ya! Nirden bulacaksın epmeği? Olsa, yavrından mı saklan efendi? Feridem benim bebem, canımın bi parçası, Feridem ağlayıp durur, bubaaaa bubaaa epmek! Nörün dağ başında? Ha can, dedim, ha can! Tutele gendini... Tut yavrı, tut... Şincik epmek bulacam sağa... Hemide şeeer epmeği, pambuklar gimi... Tutele gendini yavrı, tut!

«Yavrı bu, ne annar lâftan ki? Annamaz! Yavrı dediğin bi süt guzusudur. Gözünde fer kalmadı yavrının... Tut Feridem tut gendini, tut ,şincik varacaz bi yere... Şaar epmeği, olmasa şepit epmeği bulacam bebeme... Dürünüler yapacam içi pendirli ballı, hatta soğan cücüklü! Tut Feridem tut kendini...

«Ferdem tuttu gendini, vınladı, innedi tuttu gendini.

«İki cığara içtim sonra Begere köyüne varabildik, şükür Allahımıza! Epmek bulduk, köylüler acıdılar hallarımıza, acıdılar da şepit epmeği verdiler, pendir verdiler, ama Feridem yiyemedi.

«Ölmüştü de!»

Yutkundu, nefeslendi, «Tıpkı oturur gimiydi anasının gucağında» dedi... «Tıpkı oturur gimiydi!»

KÖYDEN ÇIKTIK YOLA
SELÂM VERDİK SAĞA SOLA

- **Dumbo, kocaman bir göl... Fırat değil sanki... Recep dört dinamit attı, ama bir tek balık tutamadık.**
- **Tepemizde biten palabıyık ve haşmetli köylü, «Evimizde yün yatak varken, kumda yatmak bize hakarettir» dedi.**

İç geçirdi, elindeki sigarasının külünü avucuna boşalttı, sürdürdü:

«... Anası Gülizar daş gimiydi, o yürümeye dermanı kalmayan, gözünün feri tükenen Gülizar bacın dimdik kesildi, bastı Feride'yi bağrına burnunun doğrultusunda yürümeye başladı. Durmadan, gözünü bilem oynatmadan! Habire ağıtlanıyordu...

Dereba berba mırabaaa
Kalk kuzum kalk
La memlekete halke menima
Elin meleketinde gurbette kalma
Cigerimin künmake
Şu yanık bağrımı delme
Dereba berba mıraba
Kalk kuzum kalk!...

«Derkene can, derkene dost, tabibim, gül yüzlüm, sultanım bir gece bir gündüz daha yürüdük, dağlar bayırlar aştık... Feride anasının gucağında, eşemedik mezarını çamurdan...»

Sonra ne mi oldu?

Sonra orada dağıtılacak boş toprak olmadığını öğrendiler!

On binden fazla topraksız köylü süngü ve silah zoruyla geldikleri yerlere gönderildi!

Orada toprak gerçekten vardı. Devlet yıllar yılı çalışmış, Gâvur Gölü bataklığını kurutmuştu. Göl kurutuldukça sınırdaki toprak ağaları da bir yandan kıyıdan kıyıdan sürmeye başlamış, ele geçirmeye başlamıştı bu bereket yüklü toprakları; sonra gün geldi, devlet bi baktı ki, o kuruttuğu topraklar ortadan yok olmuş!

Ülkenin en bereketli toprakları bunlardır, kimyevi bir oluşumdan duman duman yanar. Kürekle kesersiniz toprağı, kazanın altına istif edersiniz, verirsiniz ateşi, başlar yanmaya!

Yirmi beş yıla yakın sürdü Hazine'nin açtığı dava, devlet baba toprağın bir bölümünü alabildi ağalardan! Bazı davalar hâlâ sürüyor!

RECEP EVİŞEN ADLI BİR KİŞİ...

Ankara'da Elektrik Etüt İdaresi'nden mühendisler, **«Madem akacaksın Fırat'tan, Elazığ'ın Ağın ilçesi Supağniği köyünden kelekçi Recep ağadan başkasını salık veremeyiz sana, illa, onunla ak»** dediler.

Ağın kaymakamlık aracılığı ile haberler, maberler nafile! Recep Evişen, **«Ben artık kocadım, gidemem»** demiş.

Keçi tulumundan yaptığı keleğiyle yıllar yılı dolaştırmış etüt yapan mühendisleri, ilgilileri... Yine de gittim Ağın'a... Kaymakam, jandarma komutanı, ortaokul müdürü, daha birçok kişi doluştuk arabalara, ver elini Supaniği köyü, Recep ağanın yanına... Diller dökmedik, Recep, bu işi önerince **«Peki»** deyiverdi!

O gece Recep Evişen'in evinde yattım... 1965 yılı sekizinci ayı...

İNDİK FIRAT KENARINA

Sabahleyin er kalktık, Recep, bir çuvala traktör iç lastikleri doldurdu, eşeğe yükledi,k indik Fırat ke-

narına... Bi Muzaffer var, delikanlı, güçlü kuvvetli dilinen tarifi mümkünsüz! Muzaffer çocukluğunda ateşli bir hastalık geçirmiş, konuşmaya konuşuyor ama anlaşılır gibi değil! Altı iç lastiği tek tek bi güzel pompaladı şişirdi. Recep bunları halatlarla deli bağlar gibi bağladı, üzerine tahtalar koydu, pompa, bir bahçe küreği, diğer alet edevat! Ya Allah çekip uzaklaştık karadan ve Fırat'ın ortasını tutturdu Recep...

«Bakele beğ şu tükrük gibi köpükleri görirsen, işte bunlar akıntıyı gösterir...»

Gördüm, Fırat'ın tam ortasında!

Uyku tulumu, şişme yatak, iki kişilik çadır, içinde rakıdan, madensuyu sodasına kadar herbir yiyinti dolu hurç, naylon torbalara sarılmış fotoğraf ve ses alma aracı, giysi torbası, salın ortasında, onlar da bağlı...

Akıp gidiyoruz. Güneş dağların ardından patladı ve hemen yakar oldu omuzlarımı... Akıl almaz güzellikte bir doğa. Kekikler takım takım uçuyor, Dağlar, ağaçlar suya vurmuş, akıp gidiyoruz, tam yeri ve sırası, **«aheste beste...»**

Gece, Recep Evişen'in evinde söyleşmiştik köylülerle... Nicolaktı halları nere göçüp gideceklerdi, ne iş tutacaklardı?

Köylülerden birisi, **«Bi takka»** demiş, cebinden bir kâğıt çıkarmıştı, sonra titreyen elleriyle pertavsız misali bir gözlük çıkarıp takmış ve titreyen bi sesle okumaya başlamıştı:

MEKTUBUN DEDİKLERİ

«Köylülerin hislerine tercüman olarak riya ve yalandan arî maal hicap fanî bir vatandaş, huzurunuzda arz ve ifade eder ki, çeyrek asır intizar ettiğimiz Keban Barajı'nın inşaasına başlandığını görmüş bulunuyoruz. Hayırlı muvaffakiyetler diler, hepinizi tebrik ederiz.

«İşadamlarının oradaki hummalı faaliyetleri cidden nazara çarpmakla beraber muhiti sevinç dalgaları ihata etmiştir. İşte bu baraj hizmete geçtiğinde ölmez bir kazanç temin edeceği gibi memleketimizde ileri hamleler atıldığı bir hakikattir.

«Memleket ve millet menfaatine atılan temeller için bütün varlığımızla amadeyiz.

«Dini, milli ve vatani muhaceret meselesine gelince:

«Vatanın her köşesi bizim için bir cennettir. Şu cihet şayanı hayrettir ki yaradılış icabı hicret anlarında insanlar ruhi bir tesir altında endişe hisseder ki, o da şudur, ananevi örf ve âdet olarak ecdadının mezar taşından ayrılmak ve ana yuvası beşiğinin sallandığı yeşil ve zümrüt köyünden ayrılarak ahlak ve seciyelerine vakıf olmadığı yerlerde bağdaşmak ne derecede olacağını bilmediğ'idir. Artık hicret çilesini yüksek takdirlerinize bırakıyoruz. Belki de bir takım sefaletle karşılaşacağımız varittir şu da muhtac-ı izahtır ki hükümet emirlerine itaat, dini ve mukaddes bir vazifemizdir, zira devlet kanun ve nizamlarına içtimai nizamlarına her ferdin hürmet ve saygı göstermesi manevi fazilet şuuru içinde vazifenin en önemlisidir.

«Su altında kalacak köylerde en mümbit ve verimli araziye sahip bizim köydür. Meyve, sebze ürünleri diğer köylerin ihtiyacını temin etmekle beraber, mevzuatımızda bu derece ve bu hususta istekli ışığımızı sizlerle paylaşacağız. Civar köyler köyümüze küçük Mezopatamya unvanını vermişlerdir.

«Her işinizde hayırlı ve muvaffakiyetler diler, memleket ve milletimize refah ve saadet temennisiyle gösterdiğiniz mütevazi haspihallerinize teşekkür etmeyi insani bir vazife bilir, hepinizi tekrar saygıyla selamlarız. Gezinizde selametler sağlık ve esenlik dileriz. Kaşpınar (Supağniği) köyü, Hüseyin Aslan.»

Hüseyin Aslan, kâğıdı katlayıp saygıyla uzattı,

fotoğraf makinesi çantasına saygıyla koydum, yazılarımda kullanmak üzere...

DÖRT SAAT SONRA

Dört saat sonra Keban ilçesine vardık. On beş dakikalık sıkı bir yürüyüşle Keban çarşısına ulaştık. Zeytinyağı ve sirke karışımı şişemi Recep ağanın evinde unutmuşum, sirke ve zeytinyazı ikmaliyle birazcık da dinamit ikmali yapıldı. Recep ağanın oğlu Ahmet bizi uğurladı. Keban'dan...

Gece çökerken Dumbo diye bir yere ulaştık. Dumbo ne demek, bilemem, zaten soracak adam da yok yörede. Gece orada yatmaya karar verdik. Dumbo kocaman bir göl, Fırat değil sanki! Recep ağa dört dinamit attı, balıklar sırt üstü kaldı, yüzlerce balıktan bir tanesini bile tutamadık, alamadık, salı bağlayıp karaya çıktık. Mehtap vardı, ateş yakıp sucukları kızarttım, salatayı yaptım, termostan buz gibi suyu rakıya boca ettim, Recep ağa içmiyor, rakı «**haram**» dır. Sonra cebinden mavi ispirto şişesini çıkardı, bir kaşık içti. Recep Evişen'in astımı var, elliye yakın sigara içti yol boyu! Mavi ispirto göğsünü açıyormuş! İki lokma yeyip, paltosuna kıvrıldı, yatıp uyudu, «çadır dediğin sıcak olur» gerekçesini öne sürüp...

İki kadehten sonra kıkır kıkır gülmeye başladım. Ne işim vardı bu dağ eteğinde, Fırat kenarında? Eğer, in ile cin Recep ağa ve ben değilsem, in ve cin de yoktu yanımda, yöremde! 93 köy su altında kalacaktı Keban Barajı yapılınca... Bu köylerin çoğu Fırat kenarında... Karadan ulaşılması zor, en iyisi salla ulaşmak demiş, işte bu nedenle ilk durağımız Dumbo'da olmuştum... İlk hesaplara göre 17 bin 142 insan tanımadığı, bilmediği yerlere göçecek belki de. Elazığ Şeker Fabrikası, Elazığ-Van demiryolu su altında kalacak... Karayolları su altında kalacak. Şeker fabrikasının nakline 54 milyon, demiryoluna 154, karayollarına 57 milyon lira harcanacak...

YA İNSANLAR?

İstimlâk için 296 milyon lira ayrıldı...

İyi ama bunca insan ne olacak, ne yapacak?

Gemini-5 uzaya fırlatıldı aynı anda yollara çıktık, o kim bilir dünyanın çevresini kaç kere dolaştı, biz bütün gün yirmi iki kilometre akabilmişiz. Radyoyu açtım, bildiğim bir müzik! Yine gülmeye başladım kıkır kıkır... Bu konser yirmi gün önce Budapeşte'de, Tuna kıyısında Bartok Symposium'da kaydedilmişti; ben de o konserdeydim ve teybim açıktı! Tuna nireee, Fırat nire? Ne ki Bartok Symposium'da yanımda tezek yoktu, olmadığı için yakamamış ve Tuna'nın arıyı andıran sivrisinekleri elimi yüzümü haşat etmişti; burada tezek vardı, yakmıştım ve Fırat'ın sivrisinekleri iki metre ötemde dolanıp duruyorlardı ki karanlığın içinden, tepeden bir el feneri ışığı, yaşamasız yaklaşıyordu, ben de düğmeye bastım, ışıklar kesişti.

Palabıyıklı haşmetli bir köylü, selamlaştık, anlattık maksadımızı... Bi hoş oldu. **«Demek bize hakaret ediysen? Demek mihman** (misafir) **gelecek, evimizde yün yatak var iken kumda yatacak, bu hakaret değildir bize, olmaz, mihmanı burada bırakamam!»**

«Hele şundan bir yudum al bakalım!»

«Hû» dedi, doluyu aldı. İkincisinden sonra gitti, yarım saat sonra kocaman bir siniyle döndü... Neler vardı unuttum, ama yumruk kadar, közlenmiş yeşil biberlerin tadını hâlâ duyarım damağımda.

Yalvar yakar olmuş, ama çadırda yatmıştım. Sabah gün doğarken aynı siniyle döndü: Süt, yoğurt, taze peynir, pekmez, haşlanmış yumurtalar ve közlenmiş biber, hem kahvaltılık, hem yolluk!..

Taze yolluklarımızla yola revan olurken, ardımızdan seslendi:

«Ali aşkı için kendinize dikkat edin, selametle...»

Bu dileğin ne demek için olduğunu aynı gün öğrenecektik...

KIYIDA UNUTULMUŞ KÖYLER

- **Yusufgille bir hesap yaptık: Tanrı, bütün cömertliğini kullansa, adam başına yıllık gelirleri 417 lirayı aşmıyor!.. Ayda 50-60 lira perra...**
- **Fırat, kışın geçit vermez... Gemilerdeki insanları ecelle boğuşur... Hayvanlar ve insanları, tıkış tıkış... Kelle başına 25 kuruş!**

«Eşkıya mı? ne eşkıyası?»

«Kaçaklar yanı ya, kanun kaçakları dedim...»

«Bundan bana ne?»

«Hani ya, üzerinde para var, fotugıraf makinelerin, alet edavatın var, şu var bu var, soyalar sovana çevirirler canına kıymasalar bile, ben derim ki Fırat tekin değildir!»

Durgun akan Fırat'ın üzerinde akar iken ve adam boyunu aşan kamışların, sazların arasında elinde tüfek sinmiş adamı görünce Elazığ'daki bir dostumun dedikleri düşüverdi aklıma. Recep bozuntuya vermedi, paletleri takıp suya atladım, yüzdüm adama doğru, uzaktan şöyle bir baktı, yaklaştım yanına, selamlaştık. Onun gözleri suda, çıt yok ortalıkta! Naylon torbadan çıkardığım sigaramı uzattım, saygıyla aldı, sonra vurduk yarenliğe...

«Büyük balıklar» dedi, **«Bu saatte gelirler yaylıma, yosunlar tazedir buralarda... Otuz, kırk, kimi yetmiş kiloya varır balıklar aha bununla vururuz içinde kesme kurşun var fişeğin, yüzerim bi güzel, sonra satarım köylerde, Fırat nafakamızı bununla veriyor bi**

zim haneye, ne yaparsın, madem toprak yok, aç kalacak değiliz a beğ!»

Eyvallah deyip atladım suya, sala yetiştim, çıktım...

Su ucundan ucundan kudurganlaşıyor, dağlar bulutlara eriyor, o durgun su artık gerilerimizde kalmış gibi...

Fırat, Kömürhan-Keferge arasındaki sarp ve meyilli bir boğaza giriyor artık...

KÖYLER

Bu sert, yalçın kayalıklı boğazın her iki yanında unutulmuş köyler vardır. Kimi insanlar, doyurmayan köylerden Fırat kenarına inmiştir... Çoluk çocuk zahmetkeşlerin tümü kayaları temizleyip aralarına üzüm çubukları sokarlar, daha düzlerde patlıcan, domates, biber ve ayçiçeği yetiştirmeye çalışır... Doğa bir yana, ekonomik düzensizliğiyle, eşitsizliğiyle adeta cenk ederler; ilaçtı, doktordu, yoldu, arı suydu, elektrikti; köprüydü bilmezler; ebeyi bilmezler, okulu bilmezler, hocayı bilirler, muskacıları bilirler, üfürükçüleri bilirler... Koca Fırat, asi Fırat önlerinden hışımla akar, kudurur kimi zaman, köyleri, insanları, hayvanları katar önüne; gaddardır, kendisini bende tutmayanlara kızdığından mıdır nedir, hıncını kıyılarına yerleşmiş insanlardan, canlılardan çıkarır, alır!

Sal, sanki gitmiyor. Recep ağa ile ardı ardına sigara yakıyoruz...

Yamaçlarından birisinde iki insan gördük. Bir kadın, yatık arazide, pulluktaki iki sıska öküzün ipine asılmış, eri ise pulluğun demirini bu sert toprağa sokmaya çalışıyor!

Recep, içini çekti onları seyrettikten sonra... «Beğ» dedi, «Sana bi hikâye anlatayım, vakit geçer.»

Anlattı

BİR HİKÂYE Kİ...

«Tıpkı böyle bir yamaçta, tıpkı böyle bir aile toprakla çebelleşiyormuş... Toprak daha meyilli imiş bundan, anlaşılan. Herif, avradı iple iyice bağlamış bi kayaya ki Fırat'a uçmasın diye! Öyle sürüyorlarmış o sert, bereketsiz toprağı; adam da bağlıymış, avradı gibi... Senin gibi bir yabancı gelmiş, seyretmiş, seyretmiş sonra adama demiş, yahu iş mi bu? Adamsa ne yapalım demiş, Vatan... Burada toprağa nafakaya vatan da derler... Adamsa öfkelenmiş böyle vatanın da, ekmeğin de! Deyivermiş... Herkes haklı. Ne halt etsinler? Toprak yok, olanlar da ağaların ellerinde toplanmış; eh bunnar da gelip işte gördüğün kayalıklardan nafakalarını çıkarmaya çalışırlar...»

Rüzgâr karşıdan esiyor; sal, o durgun suda eğer kürek atmasa Recep ağa, gerisin geriye gidiyor! Solumuzda Abdülvahap Yatırı, taa ilerde, sağımızda Karababa Dağı var... Yanaştık kıyıya, Recep ağa keşif yapacak bermutad!

Çıktı kayanın başında, cıgarası emzik gibi ağzında, keşfini bitirdi, buyurdu:

«Sen geç sala, sırıkla salı kıyıdan iyice uzaklaştır, ben de iple çekeyim, yoksa buradan çıkamayız.»

Üç saatlik uğraştan sonra gölden kurtulup akara ulaşabildik, dinlenmek için yeniden çıktık kıyıya... Kıyıda üç kişi, Fırat'a karpuz atıyor; yaşlı bir adam ve iki oğlu... Büyük oğul el etti, **«Karpuz yiyin!»** **«Sağol»** deyince, ekledi:

«Karpuz ot demektir buyrun...»

Buyurduk. Baba, kıyıya yığılmış karpuzların yanındaydı, küçük oğul suyun yanında, büyük oğulsa yarı beline kadar suyun içinde. Büyük oğulun ayaklarına bağlanmış büyük bir balık ağı! Tor diyorlar adına... Elden ele geçen karpuzlar, torun içine atılıyor! **«Ot»** yiyerek bu çalışmayı seyrettik **«ot»**lar nar gibiydi; olgun ,tatlı, tüm susuzluğumuz gitti!

BİR AİLE Kİ...

Tor nihayet doldu. Torda 200-250 liralık karpuz var imiş. Büyük oğlan babayla ve kardeşiyle helalleşti, şişirilmiş keçi tulumuna torun ipini bağladı ve üzerine bindi, giysileri başına bağlı! Akıntıya kaptırdı kendini, el ve ayak yardımıyla akıp igtmeye abşladı, biz de ardından... Recep ağa, neden sonra bağırdı:

«Yahoo, gel bura, torun ipini sala bağla...»

Bağladık, sala çıkan adama küreğimizi uzattı,

«Hele çekesin!..»

Bana da bir göz kırpıp sigarasını tazeledi!..

Büyük oğulun adı Mustafa. Vurduk yarenliğe:

«Bizim ayrı gemimiz var; gemiyle karşıya geçireceğim, kilosuna iki guruş nakliya veririz, karşıya geçince kamyona yükleriz, bir saat sonra Malatya'ya varırız, orada karpuzuna göre gider otuza, yigirmi beşe, yirmi, guruşa falan...»

Bilaluşak köyünden Molla Yusuf'lar yedi nüfus. köylerine bir saat uzaklıkta Fırat kenarında iki dönüm toprakları var-imiş ki kiralık! Karpuzları bu topraklarda yetiştirmişler. Ayrıca köye yakın 50 dönüm toprakları varmış yarıcılık da yapıyorlarmış.

«Yeddi nüffus dört ay uğraşiriz bu bostanlara, iyi pera ederse menfaatimiz olir» diyen Mustafa, uzattığım sigarayı geri çevirdi, **«Menfaati yoktir»** diyerek, **«Sene iyyi geldi mi hepimizin çalişmasi dört, beş, gelmedi mi bin lirra pera eder, işte geçinip gidiyk...»** dedi sakince!...

İşte böyle geçinip giden Yusufgillere bir hesap yaptık, yapacak başka iş olmadığından... Her iş iyi gitse. Tanrı bütün cömertliğini kullansa, güneşiyle, yağmuruyla, rutubetiyle, sağlığıyla tohumuyla ve ıvırıyla ve zıvırıyla tüm mutlulukları Bilaluşaklı Molla Yusufgillere ihsaneylese onlar da yılda **«beş bin lira pera»** kazansalar, adam başına yılda yaklaşık 417 lira düşecek, ayda ise 50-60 **«lirra perra!»** Tanrı,

Bilaluşaklı Molla Yusufgillere kazançları için vakit ayıramaz, ihsanda bulunmaz ise 1000 Türk lirası kazanacaklar ki, yeddi nüfusa yılda 1000 kayme, adam başına 83 Türk lirası, ayda 12 lira yani! Bilaluşaklı Molla Mustafa'ya ayda 12 lira düşüyor ki, günde 40 kuruş eder. Mustafa o gencecik pazusuyla günde 8 saat çalışsa, saat başına 5 kuruş kazanmış olacak!

Neyse ki, bizim köylümüz —böylesi uygun görüldüğünden— yılın 365 günü çalışmaz da onun için bu hesaba göre saat ücreti 5 kuruşu geçer!

Camide vaaz eden hoca bir soru üzerine, **«Tanrı ne yerdedir, ne gökte»** deyince, Bektaşi erenleri mırıldanır:

«Hoca efendi, şuna yok diyeceksin ama, dilin varmıyor» demiş ya, bu saati 5 kuruşa gelen hesabı bir de aklım erse de dakikalara, saniyelere vursam, Molla Yusufgiller hiçbir şey kazanamayacaklar, belki de borçlu çıkacaklar, ama benim de dilim buna varmıyor!

HİZMET HAK İÇİN, ERENLER...

Şeyh Hasan köyüne gün batımı girdik.

Recep, **«Hele ben bir köye varıp adam getireyim»** dedi, gitti.

Bir damla su yok matrada... Kumları kazdım, epey derin oldu. Yarım saate kalmaz, arı su çıkar, yol boyu öğrendim bunu. Çıktı çıkacak, dilim damağım kurumuş, dudaklarım, omuzlarım cılık yaraya kesmiş. Karşıdan bir inek sürüsü geliyor, harika bir fotoğraf çekilebilir, makineyi kaptım, çektim, ne ki ineğin birisi kazdığım çukura basıverdi, ne olacak adı üzerinde, inek!

Geldiler... Adı Mehmet Bucak. Sakalı göbeğinde kadar, **«Hizmet Hak için erenler»** dedi, Recep ağanın uzattığı eşyalarımızı sırtına vurdu... Budak'ların evinde ibrikle su getirdiler buz gibi, yıkanıp yunduk, ka-

laylanmış tastan sular içtim. Budak cana, «**Zahmet** oluyor» dedikçe, yanıtı yapıştırıyordu:

«Al hele al hizmet Hak için erenler!»

Burası da bir Alevi köyü idi.

Sofrayı donattılar en hasından. Badeler doldu, boşaldı. Ortaya bir dert atıldı yiyintilerin yanı sıra, adı **«köprüsüzlük!»**

Fırat kıyısındaki köylerin —seyrek de olsa— köye ait, iki-üç kişinin pazu zoruyla gidebilen, ilkel ve adına **«gemi»** denilen araçları vardır. Ayrıca **«gemi»**si olan köylerin, bunların yanaştığı **«iskele»**leri! Köylüler bu gemi ve iskeleleri ile övünürler! Dağ köylüleri, kendilerine en yakın iskeleden yararlanırlar ve örneğin, **«Bizim iskele Habibuşağı»** falan derler.

Fırat, kışın geçit vermez.

Gemilerdeki insanlar ecelle boğuşur.

Gemiye insanlar ve hayvanlar tıkış tıkış dolar. Kelle başına, 25 kuruş.

ALİ ÇOCUK

Şeyh Hasan köyünden Hüsnü Bektaş Karaduman'ın üç yaşındaki oğlu Ali çocuk hastalandı; ateşlenmişti birden, nefesi giderek yavaşlıyor, anadır, şaşırdı, babadır şaşırdı. Okuttular üflediler ama hepsi **nafile!**

Fırat, delibozuk akıyor...

Gemiye geldiler. İçi insan ve hayvan dolu, ama eski **«gemici»**, deneyli kaptan, **«Zor»** dedi, **«Geçmek zordir!»**

Baba Karaduman yalvardı, yakardı, gösterdi elden giden çocuğu ve gemici halatı çözdü. Üç kişi, o, geminin kenarlarına bağlı uzun sırıkları var güçleriyle kullanmaya başladı.

Gemi, yarım saat sonra taa aşağılarda kıyıya yanaştı, ne ki bu yine hareket ettikleri Elazığ topraklarıydı!

ÖLÜM ÖLÜM BİR ÖLÜM

- **Dakikalar sonra bir kayadan uçuverdik, şaha kalkan sal, güm diye suya oturdu... Şelale bitmişti; biz ise, çoktan...**
- **Ve her şelaleden sonra Recep Ağa yineliyordu : «Yaho, geçen yıl buraları iyiydi!»»**

İnsanoğlu **«azmetmeye görsün...»**

İnsanlar, gemiyi bu kelli karadan yine aynı yere çektiler!

Bir hamle daha yaptılar!

Uğraştılar... Uğraştılar

Onca ağızdan duaların en hası, en güçlüsü okunuyor, Tanrı'ya; O'na sığınıyor insanlar...

Kimse gelmedi yardıma!

Bu kelli de Malatya toprağına fazla yaklaşmadılar!

Ali çocuk mu? O ateşler içinde yanıyor, soluğu giderek kesiliyor, sularsa tüm yolcular gibi Ali çocuğun da, battaniyeye sarıp sarmalanmış Ali çocuğun da başından aşağı iniyor dalga dalga!

Sonra Malatya toprağı tutuldu!

Bir saat yürüdüler. Taşıt beklediler. Ve taşıt da geldi, Karaduman'ları attılar kamyonun arkasına, yüklerin üzerine Tanrı'ya bin şükür doktora ulaştılar; çaldılar doktorun kapısını, çocuğu telaşla uzattılar.

Ama Ali çocuk çoktaan kavuşmuş Tanrı'sına!

Köyde ise hastalık sürüp gidiyor.

Ve Bektaş Karaduman'ların altı yaşındaki oğlu da bigün ateşleniverdi. Malatya toprağına yine o azgın sularla boğuşa boğuşa varabildiler, ana kadın, kucağında altı yaşındaki oğlu, Kırkgöz Köprüsü'ne kadar yürüdü, taşıt bekleyecekti; taşıt ki gelmez bitürlü ama ecel geliverdi sessiz sedasız, altı yaşındaki bebenin canını alıp savuştu!

AIYI POSTU

Recep Evişen, **«İlerde ayı postu var, ölümden beter»** dedi. Ölümden beter ayı postunun ağzında Recep yine ağzında sigara, keşfini yaptı, sonra:

«Şu gördüğün şelale var ya, işte oraya ayılar düşmüş, çıkamamış; biz hiç çıkamayız, geçebilirsek, sağdaki şelaleye kaptıracağız kendimizi» dedi ve ekledi, **«iplere iyi yapış!»**

Hava Kuvvetleri 4. Üs Komutanlığı'ndan emanet aldığım pilotlara mahsus can yeleğini yokladım.

«Şu ipe asılınca yelek otomatik olarak şişer, sonrasını ağızla şişirisin» demişlerdi ve sal Recep Ağa'nın ustaca çabalarıyla, ayı postuna ramak kalmışken sağa kaydı ve azgın suların içine daldık, merdivenden düşer gibi iniyorduk o azgın şelaleyi; ölüm bu mu acaba?

Çocukken bir metrelik bir yerden atlamaya geçmeden önce bağırırdık:

«Ölüm, ölüm, bir ölüm» diye.

Aynı şeyi yıllar sonra yine bağırdım, haykırdım, **«Ölüm ölüm, bir ölüm!»**

Bu korkuydu, korkuyu yenme duyusuydu! İplere iyice asılmış, kayalara çarpan, bir başa bir sona korkunç dalgaların vurduğu akıntıda sulara kapılmamaya çalışıyor, ölümü yaşıyordum.

Sonra düzlüğe indik, geriye baktım, nasıl inmiştik buradan, nasıl, akıl mıydı bu yaptığımız? Ama yapmıştık, ama sağ salim atlatmıştık ayıları kapan şelaleyi...

Recep Ağa'ya sigara uzatırken, titreyen elimi görünce utanmıştım ve o yılların salcısı Recep Evişen'in de elleri titremeler içindeydi utanmayı yendim...

Recep bermutat lafını yapıştırdı:

«Yaho burası geçen yıl iyiydi!»

Bu cümleyi neredeyse yirmi kere duyacaktım, Fırat üzerinde 300 kilometreye varan akmamız sırasında!

Artık alıştım şelalelere ve tanıyorum nerede olduğunu... Hele Kömürhan Köprüsü'nü geçtikten sonra iyice daralan Fırat burada şelaleler olarak akıyor! Azıcık durgun bir yere geldiniz mi, biraz öteden uğultular yankılanıyor iki yanı dağlıkta ve anlıyorsunuz ki şelale geliyor ve paldır küldür kapılıyorsunuz şelaleye, ölümden dönünce Recep Evişen arkasına bakıyor hayretle:

«**Yaho burası geçen yıl iyiydi**» deyiveriyor!

Ve bir sabah saat 09.30'da Sivrice ilçesinin Cevlani yeni adıyla Görgülü köyünden Mehmet Ateş'in, kıyıdan yalvarmaları üzerine kıyıya yanaştık; Mehmet suya atladı, salın ipini çekti bağladı bir ağaca... Buyur etti, komutlar verdi, direnmemiz yararsızdı fukara sofrasına ortak olduk...

«Nasssil olacaz beğ? Ölmeden süriniyik, yeddi nüfus kurban, tam yedi nüfus! Dört beş davarım var, azıcık bostan ektik, işte görirsen tek başımıza bu evde oturiyk... Bizim köy nah şu dağın tepesindadır ottuz hane kadardır... Kışın İstanbul'a gideriz, hammallık mamalliktir, işte ha! bööle bööle...» dedi ve kesti!

Mehmet Can aldı sözü:

«5 nüfus 40-50 teneke bugda alırız, sonna sakız toplarız. Kengel sakızı iyi perra eder, yalnız dağı bayırı olmasa toplaması bi zulumdur, zordir, bi kökten elli atmış çiğnemelik kenkel çıkar yüz denesini ipe dizeriz, sonra **Gayserililer gelir aliy...»** dedi ve kesti!. Helalleştik, akmaya başladık...

VE BÜKDÜZÜ!

Ve adına Bükdüzü denilen yerde o korkunç uğultuları duydum, duyduk... Toparlanamadık, sal sabun gibi kaygan, suların şiddetle dövdüğü kayaların, arasına sıkışıp kaldı, salı kurtarmaya çalıştık; bu yaşam savaşıydı beceremedik! Eşyaların bir kısmını karaya aldım, her şey çaresiz. Karar verdik, Recep Evişen adam bulup gelecek salı kurtaracaklar ve ben aşağıdan can yeleğiyle Fırat'a inip salı tutacağım!...

Dört saat sonra o azgın, o delifişek geçtiğimiz şelâlelerin en büyüğü Bükdüzü'nün ucunda sal belirdi, ok gibi, geliyordu ve üzerinde Recep Evişen ve sal ikinci kayanın ucunda alabora oldu, sal bir yana Recep biryana, arasıra görüyordum ikisini paldır küldür iniyorlar, şelâlenin altı çağlayan, bir aralık Recep Evişen'in başı çıktı bağırdı:

«Tut beni!»

Bu çok kolay bir sözcük, yapılması gereken bir buyruk, ama nasıl?

Bizi, Türk Hava Kuvvetleri 4. Üs'sün o turuncu can yeleği mi kurtardı, yoksa başaksı mı? Boğuşmayı biz yendik, ama Recep Ağa sadece don gömlek kalmıştı, kilolarca su yutmuş, karnı gebeşleşmişti, renk mi sarının ,morun en hası! Uzakdık karaya, sal girdapta dönüp duruyor varsın dönsün... Sonra ipini tutabildik... Kürekti, pompaydı hepsi gitmiş!

Ertesi sabah Recep salı yine bağladı, ama beş altı kangal urgan artmıştı!

«Neden Recep Ağa, neden? Bağlasana şunları iyice?»

Sigarasını tazeledi, **«İlerde Karakaya Barajı'nın şantiyesine varacağız, orada bağlarık şişiririk! Allah Allah, yahu geçen yıl bura da iyiydi!»»**

Aktık aktık, sonra o fabrika gürültüsü gelmeye başladı, tüm uyarılarım geçersiz, çünkü salı sol tarafa çekemiyoruz, çıkabilecek yere. O köpükler daha

fazla, daha hışımlı ve karşıdan düzlükten sular havaya fışkırıyor.

«**Karaya çıkalım, Recep Ağa**» diye bağırdım, şöyle bir dineldi salın ucunda ve o da bağırdı:

«**İplere iyi yapış, iyi yapış, sakın bırakma!**»

Gerisi? Gerisi? Henüz vakit varken atlasam suya, can yeleğinin ipini çekip, ama Recep Ağa ne olacak? Ve sal şahlandı, fır döndü kapıldı şelaleye; dağlar, bayırlar, gökyüzü dönüyor fır fır ve ölümü düşünüyorum. Yutuyoruz suları; sal bazen dikiliyor, havadayım. Recep suyun içinde, ardından suların içindeyim, sanırım Recep havada ve iniyoruz paldır küldür iplere yapışmışım. Sal zorlanıyor, ipler geriliyor, esnekleşti iyice... Sonradan anlayacağız ki iyi ki böyle olmuş ve yaşamdan umudumu yitirdim, «**kadere kırkbeş!**»

Dakikalar sonra büyük bir kayadan uçuverdik, şaha kalkmış sal güm oturdu suya; hızlandık, hızlandık! Şelâle bitmişti, biz ise çoktaaan!

GEÇEN YIL, BORALARI

Ağaca bağladık salı, çantaların naylon torbalarını yırtarak açtım, illa sigara, sigara, çıkardım ne ki ne ben ne Recep yakabiliyoruz eller korkunç bir zangırdama içinde ve fotoğraf makinelerinin torbasına uzanıyorum... Kat kat torbaların içi su dolu!

Makinelerin içinden sular akıyor, kutularına koyup ağızlarını bantlamadığım o renkli, o renksiz yirmiye yakın çekilmiş film artık işe yaramaz olmuş!

Bundan mı, yoksa yaşama kıvancından mı, hâlâ ayrımında değilim, ağlamaya başladım, ağladım, ağladım... Ağızları kapalı dört rulo filmi öptüm; üçü siyah-beyaz, birisi renkli, her biri on ikişer kare.

On dakika sonra o dağdan koşup inen insanlar botla yanaşıp salı çektiler karaya. Burası Karakaya Barajı'nın öncü şantiyesiydi.

Tırmandık, tırmandık... Üst baş verdiler. Kurufasulye ve pilav verdiler, yanında soğan... Bir fotoğraf çektirdik, ölümden kurtuluş anısı bir kere dönebildi film dokuzda kaldı, güneşe bıraktım makinayı.

Sonra, filmler gibi, taaa Birecik Köprüsü'ne kadar akmamız da suya düştü.

İşçiler, takıldılar Recep Ağa'ya:

«Yahu Recep Ağa, sen nasıl bilmezsin buraları, yaptığın iş miydi yani? Olacak şey mi, inilir mi bu şelâleden? Biz ölünüzü almaya indik Fırat'a, yaptığını çocuk yapmaz be!»

Recep Evişen, cigarasını tazeledi aşağıda sicim gibi görünen Fırat'a, uslu bir çağlayanmış gibi görünen Bükdüzü'ne baktı baktı, mırıldandı:

«Yaho geçen yıl buralar iyiydi!»

BARAJ TEMELİ TOZ TOPRAK İÇİNDE ATILIR

- **Demirel, temel atma töreninde, «Gerekirse bu tüneli sevinç gözyaşlarıyla doldururuz» diyordu...**
- **Ve Başbakan anı defterine de şöyle yazıyordu : «Dağlar değil, çağlar delinmektedir...»**

Karakaya baraj şantiyesi Fırat'tan aşağı yukarı altıyüz-yediyüz metre yükseklikte. Yerler sallanıyor dinamitler atıldıkça... İnsanlar o delinmez sanılan kayaları deliyorlar dev jeneratörlerin sesi yankılanıyor iki dağ arasında.

Elektrik Etüd İdaresi'nden bir grup 1961 yılının yazında Keban-Halfeti arasında nehir üzerinde kelekle dolaştılar ve barajın yerini saptadılar, burası Karakaya'dır. Daha önceleri 1937 yılında merhum **Necip Suveren ve Cemil Gökçe** adlı yurtseverler aynı yerlerde çalıştılar, yeri noktaladılar, Karakilise adı ile bir rasat istasyonu kurdular.

Çalışmalar sürdü geldi... Dediler ki, Ankara'da iken, Keban Barajı'nın gerisinde 31 milyon metreküp su birikecek ve barajda kullanılacak beton kitle hacmi 750.000 metre küpü bulacak! Ve bu baraj **en** büyük barajımız Hirfanlı'dan altı kere büyük olacak... Baraj gölü ancak bir yılda dolacak. Kurulacak santralların yıllık enerji üretimi 6 milyon kilovatsaat olacak. Bu değer, memleketin 1962 yılı yıllık üretiminin iki mislidir. Keban Barajı'nın santral ve hava hattı ile birlikte ilk tesis bedeli 3 milyar 100 milyon lirayı bulacak!...

«EFENDİM, BİR İSTEĞİM VAR»

Ankara Gazetecler Cemiyeti'ni ziyaret eden zamanın Başbakanı **Demirel** ile karşılaştım, Fırat dönüşü, yazıları heyecanla izlediğini söyledi. «**Anlat**» dedi, «**Yazmadığın şeyler var mı?**»

Uzun boylu konuştuk ve dedim:

«**Efendim, sizden ufak bir istekte bulunacağım!**»

Kendisinden hiçbir şey istemediğimi bilen Başbakan şaşırdı, «**Buyurun.**»

«**Efendim... Şey sizden Keban'da sular altında kalacak köylere ödenecek istimlâk bedelini, yirmibine yakın insan gücünü, bir de Muş Ovası'nı rica edeceğim...**»

Başbakan şaşırdı, sordu:

«**Ne yapacaksın?**»

«**Şey, bir çiftlik kuracağım, kooperatifçiliğe dayalı bir düzen kuracağım da...**»

Bir hesapladı, sonra patlarcasına:

«**Yok öyle yağma! Bunlarla çiftlik değil, devlet kurulur, devlet!**»

Ne çiftliği, ne de devleti kurabildim bu söz üzerine... Gülüştük.

VE 12 HAZİRAN 1966...

Ve 12 Haziran 1966... Bir rüyam gerçekleşiyor. Keban Barajı'nın temeli atılıyor. Halk kıvançlı... Kıvançlı olduğu kadar bir acılı kuşku: «**Evlerimizden, ocaklarımızdan ecdat mezarlarından olduk... Bu barajın bize acaba bir menfaati olacak mı? Olacaksa, ne olacak?**»

Devlet sözcüklerinden birisini oldum olası sevmemişimdir, zaten pek de doğru telâffuz edemem; «**Gayri safi milli hasıla**»dır bu! Cümle değil, sanki bilmece!

Bu işi bilenler yanıtlıyorlar... «**Elbette size fay-**

dası olacaktır. Gayri safi milli hasıla içinde...» Ve insanlar birbirlerinin yüzlerine bakıyorlar:

«Doğridir, öyle olacaktir! Öyle olacaktir herhal!..»

Tören alanı albayraklar içinde. Ne ki Keban'ın ve yöresinin tüm dağlarının, tüm ovalarının tozu toprağı da sanki törene gelmiş, gözgözü görmüyor, millet tüm buraya taşınmış! Cumhurbaşkanı... Başbakan... Bakanlar... Bakan olmayanlar... Genel müdürler... Daire başkanları... Konuklar... Büyükelçiler... Küçükelçiler... Gazeteciler... Başyazarlar... Baş olmayan yazarlar ki, bir tanesi bendim ve Sayın Cumhurbaşkanı uğurlu elleriyle saat 11,30'da şalteri çekti, karşı dağlardan atom bombasına benzeyen bir kahverengi duman yükseldi... Alkış, kıyamet ve toz duman! 13 Haziran 1966 tarihli gazeteye bakıyorum, haberime ve gezi izlenimlerime. Yıllar sonra bir yanlışlığımı farkediyorum. Haberde saat 11.30'da patlattırmışım dinamiti, izlenimlerde ise saat 13.25'te!

Başbakan **Demirel** geliyor kürsüye. Gayet sinirli. Toz duman. Mikrofon iyi çalışmıyor, havaya gidiyor heyecanla sarfettiği sözler. Biz bir-iki gazeteci kürsünün dibinde mikrofonlarımızı uzatmışız, ses almaya çalışıyoruz!

Kargaşalıktan, düzensizlikten yakınıyor ve resmen **«özür»** diliyor konuklardan ve ekliyor **hemen:**

«Baraj inşaatı, baraj temel atma töreni böyle olur, toz toprak içinde olur!»

Ve cezbe halinde baraj, barajlar yapıldığı zaman neler olacağını, akılda tutulması olanaksız bol sıfırlı rakamlarla sıralıyor ardı ardına, öfkeli, kavançlı, heyecanlı!

Murat ve Karasu nehirleri, Erzurum ve Ağrı yörelerindeki başları her daim pare pare dumanlı dağlardan kaynaklanır, Keban yakınlarında birleşerek Fırat nehrini oluşturur.

Pere, Munzur ve Pülümür kolları da, Keban baraj gölünde bu ana kola karışır, toplaşır. Keban'dan son-

ra Malatya yakınlarında Tohma Çayı'nı da kendine katan Fırat,, yapılmakta olan Karakaya Barajı yakınlarında bölge sınırına girer.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDAN ÖNCE...

İkinci Dünya Savaşı'ndan iki-üç yıl önce, başı her daim pare pare dumanlı dağların, zamanında suya dönüşen karlarının bir doğa armağanı olduğunu bilen bir avuç insan bundan yararlanmak için çalışmaya başladı ve bu andan itibaren halk deyimiyle **«gâvurlar», «Nehirler akar, Türkler bakar»** diyemeyeceklerdir... Ve gün geldi 1060'ta projeler rulolaştı. Yüzlerce gariban ilçelerden birisi olan Keban'ın adı bu yıllarda duyulur oldu ve projenin birinci bölümü olarak çıktı gün yüzüne... On yıl sonra rulolar daha daha çoğaldı. Bu ülkenin nice genç, nice yaşlı bileni sıvadılar kollarını, gönüllerini ve ellibir milyar metreküpten otuz milyar kilovatsaat elektrik enerjisi çıkarabilmenin tutkusuna kapıldılar. Bu, bin dokuzyüzelli yılında, ülkenin ürettiği elektriğin kırk katıdır! On yıl sonra ürettiğinin oniki ve bir on yıl sonrasının da üç katı!

Ve bu güçle yirmi milyon dönüm susuz topraksa sudan nasiplenecek!

O AZGIN SULARA...

Ve o azgın, o deli sulara, o suların kollarına dizildi ardı ardına yedi baraj ak kâğıt üzerinde... Öncü öncüsü Keban... Karakaya... Atatürk... Bunun altı da Fındıklı ve Karkamış... Kıralkızı... Ilısu!

VE BAHAR PATLAMIŞTI GÜNEY'DE...

Ve bahar patlamıştı Güneydoğu Anadolu'da, yüz binlerce kuzu meleşti 1977'nin Nisan'ında.

Ve davullar gümbürdedi, bandolar oynak havalar

vurdu, yüzlerce ayyıldızlı bayrak baharın yeliyle sallandı Urfa dağlarında, düzlüğünde.

Ve bir uçak havalanmıştı aynı gün Ankara'dan

Ve kemerler çözüldü sigaralar yakıla dedi uçağın allı aklı ışıklı göstergeleri... Bir adam geliyor ön taraftan iri, etli elleriyle eller sıkıyor ve hal hatır soruyor gülümseyerek, koltuklardan ayağa kalkmak isteyenleri o iri elleriyle bastırıyor, çökertiyor yerine!

Gazeteciler de kıpırdandı o adam yaklaşırken ve elleri sıktı, omuzlarını bastırdı koca eliyle ve soruyordu tek tek:

«Eyi misiniz?»

Ve yanıtını da **«gendi»** veriyor:

«Eyisiniz., Eyiii!..»

Bırakmadı birisinin elini, dolu gizlerle bakıyordu elini bırakmadığı gazetecinin gözlerine, kardeşleri ve icraatı için neredeyse en ağır eleştirilerini Allah'ın günü esirgemeyen gazeteci ise çekecek oldu elini ama o bırakmadı, döndü baktı tüm gazetecilere:

«Beyler» dedi, **«Hepiniz misafirimsiniz, tamam mı? Ama bu, bu argadaş benim şeref misafirimdir!..»**

Yanlısı gazetecilerden şakayla, alayla karışık «Oooo»lar yükseldi!

«Evet, şeref misafirimiz, onsuz olmazdı bu tören ve biz gendisini zorla getirtebildik, eğer bugünü gördüysek bu argadaşın hizmetlerini de görmezlikten gelemezdik, tamam mı beyler? Hoş geldin, sevindim geldiğine harcı birlikte goyalım temellere, tamam mı gardaşım?»

Uzaklaştı yuvarlana yuvarlana, o iri elleriyle omuzlara bastırarak!

Salt sulamayla ülke ekonomisine yılda yediyüz milyar lira katkısı olacak GAP'ın bazı yan yapımlarının temeli atılacak, temelleri atılacak başka yapımlarında Şanlıurfa düzlüğünde ve bayraklar dalgalanıyor, keskin bıçaklar parıldıyor uzanıyor Tektek

dağlarında semizlenmiş koyunların boyunları ardı-ardına! Mezbahaya dönüyor düzlük!

Kafama vuruyorum fotoğraf makinesini, acıyor hafifçe, sonra bigüzel çimdikliyorum baldırımı, kollarımı evet, acıyor demek ki bunlar bu gördüklerim, yaşadıklarım duyduklarım rüya değildir!

Nerede ak ak mahruti çadırlar gördüysem nerede şantiyeler gördüysem ülkemin her bir yanında, içmişimdir en keyifli sigaralarımı onları seyrederken ve bir sigara daha yaktım bir köşeye yanlayıp ve sekiz on ses yükselticisinden duyuyorum söylenenleri bigüzel:

«İnsan sevindiği zaman gözyaşı dökebiliyorsa, gün bugündür... Bize soruyorlar, bu tüneli doyuracak suyu nereden bulacaksınız diye? Gerekirse bu tüneli sevinç gözyaşlarımızla doldururuz...

«... Yaptığımız iş Fırat nehri ile Dicle nehrini birleştirmektir. Bir nehir yatağı açıyoruz. Tünel onun başıdır. Şu gördüğünüz bayraklı yerden kanallar açılmaya başlanacak ve o kanallar Karacadağ eteklerinin yamaçlarını yalayarak gidecek, tâ Cizre'ye kadar gidecek... Düşünün, tâ Cizre'ye kadar. Aşağıda ne kadar ova görüyorsunuz, onlar da başka yerden sulanacak.

«Ve böylece bu güzel topraklar senede üç mahsul verecek hale gelecek. 20 dönüm toprak bir aileyi zengin yapacak...

«... Fırat nehri ovaya akacak... Yaptığımız işin adı odur!»

3 Nisan 1977'de, tepesi saçsız, iri yarı o adam, kürsüden yuvarlanırcasına indi, toz toprak ve zılgıtlar arasında bir şantiye binasına girdi çöktü olduğu yere; ağlıyordu!

Anı defterinden cümleler:

«... Dağlar değil, çağlar delinmektedir...

«... Fukaralığa, işsizliğe, çaresizliğe son vermek için giriştiğimiz büyük hamle başarıya ulaşacaktır.

... **(Halil İbrahim bereketi) bu tünelden ovaya akacaktır.**

S. Demirel
Başbakan»

Türk mühendislerinin, uzmanlarının, işçisinin alın teri akmaya başladı tünele. Yapımı üstlenen Doğuş İnşaat, aynı aşk ve şevkle işe sarıldı. Her üç ayda bir gönüllü bir gözlemci olarak Şanlıurfa'ya uzanıyor, yapılanları sigara içerek anlatımsız keyifle gözlüyor ve izliyordum ve ağlamak yiğit başına, o anlatımsız dev makinelerinin kayaları delerek gıdım gıdım açtığı tünele bir seferinde arabayla girdik, açılan tünel betonlanıyordu ve yer yer damlayan sular, gözlerimden inen yaşlara karışıvermişti!

Evet, ağlamak yiğit başına, gönül verene!

GELİNİN BİR KÜPESİ: ATATÜRK BARAJI

- **Zamanın Başbakanı Demirel'e bir telgraf çekip, «Atatürk Barajı'nın temeline lütfen bir mala harç da benim için koyun» diyorum...**
- **Atatürk Barajı'nın göl hacmi 48.7 milyar metreküp... Van Gölü'nden sonra ülkenin ikinci büyük gölü!**

Gazipaşa-Şanlıurfa arası otobüsle 15 saattir.

Gazipaşa'dan geceyarısı geçen otobüslere binmekte bin yarar vardır. Serin olur, uyuyabilmek için kendinizle boğuşursunuz o, insana bitmez tükenmez gibi birbirine ulalı virajları, uçurumları görüp keyfinizi kaçırmazsınız, öyle yaptık!

Filiz, uykulu uyanık soruyor:

Konica'nın geniş açısını aldın mı?»

«Filmleri çantaya koymuş muydun?»

«Heyecanın geçti mi?»

«Daha yeni söndürdün, şu sigarayı içmesen olmaz mı?»

Ve Şanlıurfa!

Yeni yollarda yeni yapımlar, mantar gibi! Şanlıurfa değil, sanki Ankara'nın Yenimahallesi! Kat kat apartmanlar, hepsi birbirinden iğrenç! Ah bu mimarlarımızdan kimileri! Hiç mi bakmadınız, o ağulardan süzüm süzüm süzülmüş, kesme taşlı eski Urfa evlerine, mimarisine, hiç mi farkına varmadınız o yapıların her bir santimetrekarasinin güzelliğinin?

Kafamdan, bunlara elli vurup bir saydım...

Bizi, Bozova'ya götürecek otobüs, stadyumun duvarının dibinde. Güneş mi? Var elbette ve otobüs tekerli bir Fın hamamı!

Bozova'da, baraj yerine gitmekte olan servis otobüsünü, sıkı bir kovalamaca sonucu ilçe çıkışı yakaladık o tekerli Fin hamamıyla!

KUŞ BAKIŞI...

İki büyük aygıt soğuk hava veriyor geniş odaya.

Pencereden bakıyorum aşağılarda olanlara... Akıl alacak gibi değil. Yüzlerce araç, oyuncak araç, toz duman vızır vızır, gidiyor geliyor, o azgın Fırat, o asi Fırat peşperişan ,asırlardır akıp geçtiği yatağından fırlatıp atmış insan gücü, makine gücü, açılan iri bir delikten —amma ne delik!— akmaya zorunlu bırakılmış. O, insana ufak bir delikmiş gibi gelen akım yerinin solunda, o oyuncak araçlar, o toz içinde birbirine çarpmadan taş yüklerini boşaltıp savuşuyorlar... Şu ünlü panzerlere benziyor bu araçlar, benizleri sarармış, sarı boyalı. Dev vinçler bir şeyler indiriyor. Bir karınca yuvası düşünün, karınca yuva ağzı, o durmadan, eski deyimle **«mütelâşî»** karıncalar nasıl kıpır kıpırsa, aşağısı da koskocaman, ama koskocaman bir karınca yuvası ağzı.

Temelinde bir mala bile harcım olmayan canım Atatürk Barajı! Adı güzel baraj. Ülkemizin, kimi dünya ülkelerinin yaşam kaderini değiştirecek canım baraj!

23 TEMMUZ 1980

23 Temmuz 1980 tarihli 17056 sayılı, ülkenin en ciddi gazetesi —ki başyazısı yoktur, köşe yazarları yoktur, karikatürü yoktur, bunlara karşın çok ilanı vardır ki adına Resmi Gazete denir—, işte o gazetenin 11'inci sayfasında bir Bakanlar Kurulu kararı yer

alır. Cumhurbaşkanı Vekili **Çağlayangil** ile Başbakan **Süleyman Demirel** ve 27 bakanın imzası olan bu kararda, **«... Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında bulunan Atatürk Barajı ve Hidroelektrik Santralı inşaatının yapımına kredi temini suretiyle talip firmaların ön seçimi için başvuran gruplar arasında:**

«Escher-Wyss Ltd., Zurich-İsviçre», «Brow Boveri and Co. Ltd.-Baden-İsviçre», «Wimpey international London-İngiltere», «Hochtief Aktiengesellshaft Vorm, Gebr. Helfmann Essen-Batı Almanya» **ortaklığınca** projenin iç ve dış para ihtiyacının tamamına yetecek miktarda kredi sağlanacağı kanıtlandığından elektrik **ve makine daimi teçhizatı ile cebri borularının** Escher-Wyss Limited-Zurich/İsviçre ve Brown Boveri and Co. Limited-Baden/İsviçre **ortaklığına teklif alınmak ve sözleşmeye bağlanmak suretiyle yaptırılmasına...»** denilmekte ve öteki işler sıralanmaktadır.

Ne ki sonra işler karışacak, ihale üstüne ihale açılacak, sonunda baraj yapımını bir Türk firması grubu üstlenecekti.

Ve Başbakan **Demirel,** Millet Meclisi'nde, Atatürk Barajı'nın da temelini çok yakında atacaklarını müjdeledi.

Ve hiçbir olanağım yoktu oralara gidip bir mala harç koymak, koyabilmek için! Yapabileceğim, Başbakan'a **«Lütfen bir mala da benim için koyunuz»** yollu bir telgraf çekmekti, onu yaptım!

«HAYALLER GERÇEKLEŞİYOR»

Ankara, 9 Temmuz 1980

«5 Temmuz 1980 tarihli telgrafınızı aldım.

«Güneydoğu Anadolu Fırat ve Dicle müştereğimizdir. Yıllardır böyle olmuştur. Hayaller gerçekleşiyor.

«1966'da temelini attığımız Keban hizmette. 600 bin

kw. kapasiteden 1 milyon 200 bin kw. kapasiteye çıkarılıyor.

«1976'da temelini attığımız Karakaya yapılıyor 1 milyon 500 bin kw. takatindeki türbin jeneratörler imalat halinde.

«İnşaat için yeniden 260 milyon dolar bulduk. Tamamlanması teminat altına sokulmuştur. Şimdi sıra, 2 milyon 400 kw. kapasiteli Atatürk Barajı'nda. 2 milyar dolar dış para lazım. 7 Temmuz 1980 günü müracaat sona erdi. İhale yürüyor.

«Kadirşinas milletimizin büyük Atatürk'ün 100. yıldönümünde, onun medeniyetçilik davasına armağan olacaktır Atatürk Barajı.

«Urfa tüneli inşa ediliyor.

Fırat, Basra körfezine gitmeden önce ,Anadolu'dan götürdüğü suların bir kısmını, Güneydoğu Anadolu topraklarına bırakacak.

«Fırat'ın Güneydoğu Anadolu'ya borcudur bu. Bir nevi geçit hakkı gibi.

, «Tünelden sonraki kanalın birinci kısmı ihalede. Bu kısım, tünelle Urfa-Mardin ayrımına kadar olan kısmıdır.

«İkinci kısmı ihalede, bu kısım, ayrımdan Harran'a kadar olan kısımdır.

«Üçüncü kısım, ayrımdan Mardin'e kadar olan kısım olacaktır.

Fırat üzerinde dördüncü tesis Fındıklı Barajı'dır. Beşincisi Karkamış'tır. Dicle barajları projelendiriliyor.

Kralkızı ve Ilısu, en önemlileridir. Böylece, Dicle-Fırat'a 7 küpe takmış olacağız. '7 Küpeli Gelin' deyişimizin sebebi vardı. Gelin küpelerini alacak.

«Herkesin bir sevdası var. Allah şahittir ki, bizimki Türkiye sevdasıdır.

«Tarlalar sulanacak,

«Çatlamış topraklar yeşerecek,

«Bereket olacak, Halil İbrahim bereketi,

«İnsanlar refah ve saadet içinde olacak,

«Mesut olacak.

«Fukaralık canına tak etmiş insanlar, bolluğun ve zenginliğin başka bir dünya olduğunu görecekler. Kaderin, meşakkat ve çile olmadığını anlayacaklar.

«Kavga budur.

«Kavgadan dönenin kaşığı kırılsın.

«Sevgi ile gözlerinizden öperim, muhterem eşinize saygılar sunarım. Süleyman Demirel Başbakan.»

Ve 11/12 Eylül 1980'de kaşık kırıldı! Kırdılar.

TOPRAĞINA BASTIK

Atatürk Barajı derivasyon tüneli 23 Eylül 1981 de Doğuş İnşaat'a ihale edildi. 12 Ekim 1981'de sözleşme imzalandı ve Doğuş İnşaat 29 Kasım 1981'de işe başladı. 9,5 milyar keşif bedeli olan yapıma Doğuş : 5.671.849.625 TL. önermişti. Dev makineler Fırat'a indiler.

Atatürk Barajı ve Hidroelektrik Santralı yapımı için açılan sonuncu ihale 26 Ağustos 1983'te yapıldı. Büyük yapımcıların heyecanları doruk noktasına vardı, yerli ve yabancı kuruluşlar arasında yapım 102.814.062.500 lirayla Ata İnşaat Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi üstlendi, üstlendirildi.

Ata İnşaat, 8 Kasım 1985'te dev araçlarını, mühendislerini, uzmanlarını işçilerini Fırat'a indirdi...

O koca baraj, dev yapım sözleşmeye göre 120 ayda sonuçlanacak. İlk ünite türbin jeneratörü grubunun 1991 yılı sonunda, son ünitenin de 1994 yılı içinde devreye girmesi planlanmıştı.

İnsanlarımız çalıştı, çabaladı, çalıştı çabalıyor ve Doğuş İnşaat derivasyon tüneli bitirdi; bu, aslında o zengin Fırat'ın yatağından alınıp bir başka yerden akıtılması demekti ve azgın suların aktığı yatakta ülkenin kaderini değiştirecek dev baraja başlanması demekti, öyle oldu...

21 8kim 1981'de derivasyon tünelinin yapım başlangıç töreninde dinamitleri patlatan Devlet Başkanı Orgeneral **Kenan Evren** anı defterine: **«... Bu eserin bölge halkına ve Türk milletine hayırlı uğurlu olmasını dilerken emeği geçen tüm ilgililere teşekkür ediyor ve zamanında bitirilmesini ilgililerden diliyorum»** diye yazmıştı, dileği yerine getirilmiş, zamanında bitirilmişti ,ama başta bölge halkına uğurlu ve hayırlı olacak mıydı?

Baraj yapım yetkililerinden **Erdoğan Bayındır** (ki ömrü şantiyelerde geçmiş, geçen bir mühendis, kimbilir kaçıncı kez anlatıyordu arazide yapılan işleri, usanmadan, erinmeden...

Cumhurbaşkanı **Kenan Evren'in** 3 Kasım 1983'te temelini attığı Atatürk Barajı'nı, üç yıl sonra tozu toprağı içinde gezerken tüm bu işleri tek kelimeyle noktalıyordum:

«Mucize!»

Ve yapımı üstlenen Ata İnşaat'ın iş bitiricisi, mühendisler arasında **«Paşa Rahmi»** diye anılan **Rahmi Çetinkaya** ile hesaplıyoruz bazı şeyleri...

Baraj kaya dolgu tipinde yapılıyor.

Göl hacmi 48.7 milyar metreküp. Van Gölü'nden sonra ikinci büyük göl. Eğridir Gölü'nden iki misli büyük... Baraj gövde dolgu hacmi 84.5 milyon metreküp. Nedir bu 84.5 milyon metreküp taş toprak yığını? Bunu bir metreküp olarak hesaplasak uzatsak dünyayı iki kez dolaşacak, daha da artacak! Baraj gölünün alanı bugüne kadar yapılan tüm barajların alanlarından daha fazla, 817 kilometrekare olacak! Barajın sulayacağı alan 7 milyon 500 bin dönüme ulaşacak. Türkiye'de yağan her on yağmur damlasından biri baraj gölüne akacak. Santralından 9 milyar kilovat-saat elektrik enerjisi üretilecek.

O şantiye yönetim merkezinden, oyuncak arabalar gibi görünen büyük araçlarının yanına gelince

ister istemez bir fotoğrafımı çekiverdi Filiz, lastiğinin neredeyse yarısına ulaşamamıştı kollarım! 85 ton yük alabilen bu araçlar günün yirmi dört saati altıyedi kilometre uzaklıktan taş ve toprak getiriyor ve o azgın Fırat'ı tutacak yere boşaltıyor, suların yükseleceği iki taraftaki kaya dağlar çimentolarla kaplanıyor sızıntı olmasın diye. Temelden yüksekliği 62 katlı bir gökdelenin yüksekliğinde 184 metre! İstanbul Boğaz Köprüsü'nün uzunluğundan bir buçuk kat daha uzun bir ende!

Ve yöneticileri, işin bir yıl önce bitirileceğini muştuluyorlar bu tempoyla! O dev, o korkunç taşıyıcı 85 ton yük alabilen taşıyıcının bir tanesi 300 milyon lira imiş, yüzlercesi vızır vızır! Şimdiye kadar 200 milyar dolarlık makine alınmış, daha 100 milyon dolarlık da alınacakmış. Hükümet kolaylığı alabildiğine sağlamış, gümrük sıfır! Ödenti de yeni bir anlaşmayla dolar üzerinden yapılıyor, dolara bağlanmış her şey! 1983 yılında 102.814.062.500 Türk lirasına ihale edilen yapımın, bittiği zaman kaça geleceğini yaman merak ederim! 1992 yılında 65 yaşında olacağım, o rakamı görmesem, duymasam da olur, yapılanları görmek adam olana çok bile. Bir rakam daha, akaryakıt masrafı ayda 2 milyar lira!

SULAR ALTINDA...

Adıyaman'da bir ilçe tamamen 2 ilçe ve 3 bucak kısmen, 10 köy tamamen, 69 köy kısmen... Şanlıurfa'da 1 bucak kısmen, 18 köy tamamen 26 köy kısmen... Diyarbakır'da 1 köy tamamen, 11 köy kısmen, toplam olarak 1 ilçe tamamen, 2 ilçe kısmen, 4 bucak kısmen, 29 köy tamamen 106 köy kısmen sular altında kalacak... 1980 nüfus sayımına göre yaklaşık 55 bin insan yerinden yurdundan olacak... Yaklaşık 22700 parsel toprak da kamulaştırıldı şimdilik!

Ve sular altında kalacak köylere uzandık çıldırtan sıcaklar altında, dediler ki...

MEZARIMI SULAR ALTINDA BIRAKMAYIN

• **Pek çok kimse büyüklerinin mezarlarını sulardan kurtarmak için yukarılara taşıyor... Bunu vasiyet edenler bile var...**

Şu günlerde sular altında kalacak Ayaz köyünde yurttaş **Bahri Fırat**'ın otuz yaşındaki karısı **Hatice Fırat**, Fırat'tan doldurulmuş toprak testide soğutulmuş sudan kupa kupa sunduktan ve de çayı ocağa vurduktan sonra, yanımıza geldi oturdu, tombul oğlunu kucağına çekti göğsünü açıp memesini çıkarıp, çocuğun ağzına dayadı...

Dertleniyordu Hatice topraklarından göçecekleri için, anlattı anlattı, sonra:

«Parra tunne, Allah hiyaaa!» dedi içini çekti...

«Para yok Allah var!»

Ayaz köyü şimdi yirmi hane, aşağı yukarı altı yüz elli canın bir zamanlar yaşadığı, su kenarında, kendine göre şirin bir köy. Bir kısmı şimdiden göçüp gitmiş Fırat ailesi de yakında yıkacak evlerini, işe yarayanları yükleyecekler traktöre, onlar da göçüp gidecekler, doğup büyüdükleri, büyüyüp evlenip çoluk çocuk sahibi oldukları ecdat topraklarından...

«Bahri Fırat söyle bakalım şimdi, kaç para verdiler sana?»

«Bana? Diyelim bize hiç para vermedilr...»

«Bırak şimdi hiç para vermediler lafını, ne kadar?»

«Şimdi seksenikiden seksenüçe kadar düşük bir fiyat verdiler, yani ya metrekaresine ikibuçuk lira pera! Beş... Aynı yüksek fiyat on... Sulu yerlere, sonra müracaat ettik hakkımızı alamadık ,tabii o zaman kanun değişikti: İtiraz eden hakkını alamıyordu o para hâlâ duruyor. mahkemenin sonu gelmemiş. Beş kâğıttan yirmiye kalktı yirmiden de seksen kâğıda kalktı metrekaresi...»

«Senin kaç dönüm toprağın vardı Bahri?»

«İkiyüzelli dönüm... Bu ev gördün, üç oda bir salon piriket çimento yedi yıl önce kırkbine yaptırdım. Komisyon buraya kerpiç demiş elli bin lira para fiyat biçti. Aslım Adıyamanlı planıma göre efendim Urfa'ya göçecem...»

«Dava mava bitince eline kaç para geçecek aşağı yukarı?»

EN ÇOK 500 BİN

«Elimeee? Çok çok geçse beşyüzbin falan!»

«Kaç nüfussun şu bebeler senin mi? Adları, yaşları ne? Okudular mı, okumadılar mı söyle bakalım?

«Dokkuz nüffus... Yer mer almayacağım zira para yok. Kiraya bi eve otururum tarla marla kiralar yine çiftçilik yaparım ne yaparım?»

«Peki Bahri dinine imanına doğru söylesen sana bişey soracağım? Devlet baba buralara milyarlar trilyonlar harcıyor barajlar yapıyor sulama kanalları yapacak elektrik çıkartacak şimdi de bana hiç düşündün mü ulan bundan benim ne menfaatim olacak diye, ben nasıl faydalanacağım diye hiç düşündün mü?»

«Bura benim faydam olmuyor hiç artık buraya beş kuruş benim olmuyor daima benim zararıma gidiyor ,burada ikiyüz dönüm tarlam var Urfa toprağında da ikiyüz dönüm toprağım var, bu ikisi de gidiyor. ben de milyon para aldım.»

«Şanlıurfa'da da mı var?»

«Var, o da kalmıştır su altında. Bu ikisine bi milyon para geçiy elime bugün bu bi milyon para adam bununla İstanbul'a gidiy! Paranın değeri ölmiş! O komisyon vardı ya, işte o dorgu dürüst bir komisyon değildi, yiyecekti! Malımızı haram etmedik dolayısiyle, piriket eve kerpiç dii geçiy!.. Benim elime bişey yok, adam zaten Adıyaman'da toplanıp fiyatını koyup geçmiş!»

«Sen nerelisin adın ne senin? Peki Abdurrahman, demek kardeşsiniz, senin kaç nüfusun var?»

«Beş! Bi kardaşımız daha var!»

«Yani baba malı bunlar, o bir milyon üçe bölünecek üstelik ha? Dokuz nüfus sende Bahri, beş de Abdurahman'da onbeş! Öteki kardeş bekâr onaltı!»

«Bahri, çocukları saymayı unutun?»

«En büyyiği askerde, kızın biri gelin oldu, bu oniki, okula gitti, dörde kadar bu köyde, okul şimdi harab!»

«Kız gel bakalım, şimdi ne olacak? Okutacak mı baban seni oralarda? Ne demek bilmiyom, sormadın mı babana? Büyük kız; sen okudun mu?»

«Okumadım!»

«Neden okutmadınız be Bahri, bak köyde okul da varmış ah sizi sizi! Ne demek büyikti gelin olacak değil ya okula gidecekti! Okuyan kız, sen ablana örgot okumayı yazmayı tamam mı?»

«Aha bu da okuma yazma biliy?»

«Kız senin adın ne?»

«Zekiye Fırat.»

BABANIN VASİYETİ

Sonra sıralandılar: **Asiye... Zübeyde... Telliye...**

Tanıdıkları mezarları yukarı suların erişemeyeceği yere taşıyacaklar. **«Babam vasiyetledi 1972'de, dedi, öliyrim, ölünce mezarımı sular altında bırakmayasen, çıkarasan o tepeye... Çıkaracağım!»**

«Pekiy Bahri, şu ara neden barajda inşaatta çalışmıyorsun, daha iyi olmaz mı?»

«Olmaz, elli bin liraya ben dokuz nüfuz besleyemem!»

Karısı Hatice mırıldandı:

«Boş duracan iyidir çalışsan, elli lirra paradır öyle değildir?»

Hatice iç geçirdi:

«Ah tarla var... Ev var... Hayvan var... Nere nasıl gidiyrik?»

«Ama bir ay içinde su basacak buraları, gitmeyip neyleyeceksin be Hatice?»

KOLAY MI TOPRAKTAN AYRILMAK?

«Bütün bütün nereye gidacaksın? Ben doğma büyüme buralıyım burada büyüdüm, burada evlendim; burada çolik çoccik sahabı olmuşum, kolaydır torpaktan ayrılmak sanırsın? Şimdi yeni yerler, ne hısım, ne eski komşu ne akraba... Kolaydır sanırsen?

Bahri sözü aldı, dedi:

«Zamanında bir evliya vardı, eshabımız varmış, tarlaya gitmiş; çağırmış demiş ki; ey hayvanlar, tarladan çekilin ben bu tarlaya ateş bırakacağım... Sonra yanarsınız, üç gün gidip böyle çağırmış, çıkın hayvanlar tarladan... Sonra üç gün geçmiş, tarlaya ateş bırakmış, bi bakmış bir tosbağa kaplumbağa yani demiş ya hayvan. Ben üç gün geldim çağırdım, haber verdim, sen neden çekilmedin gitmedin? Demiş ki tosbağa demiş vatan tatlıymış, bu aksaklığımla ben nere gidem? Başka yerde, rezil olacağım demiş, en iyisi burada yanıyım gidiyim!»

«Ha valla!» dedi Hatice... **«Ha valla... Ben de öyle diyim tosbağa gibi oliym... İstiyim Suruç'u, amcamgiller orada... Mahfolmuştur aileler, ne yapsın?»**

Bahri'nin hayvanları da varmış, ama satmış... Ama illa fıstık ve üzüm fideleri olmuşları... Bağları...

«Bi tek dala yüz kâğıt yazdılar. Yüz! Eh biz senede on kilo üzüm alsak, üzümün kilosu yüz kâğıttan bin lira; bu vicdansız adam, buraya gelen heyet öyle vicdansız bi adamdı...»

«Bak, elektrik verilecek...»

«Verilecek tabbiii, onlara verilince bana da verilmiş gibi olur, ama bu durumda ben baraja bişey diyemiyorum, buraya gelen heyete kadirleniyorum... Buraya gelen heyet var ya; hokümet bunu göndermişler, adam bizden parra istiyor, malımız gidiyor; canımız gidiyor!»

«Ne parası?»

«Rüşvet! Rüşvet verek ki malımızı değerliyecek veren oldu, iyi de parra vermişler, dedik ağam biz vera-

mak... Hani veren oldular, çok oldular... (Bir ses) Hele Urfa'da... Bi zaraat müdiri geliy, müdürün cibine ver bi milyon; beşyüz bin liraysa senin malın değeri dört milyon beş milyon! Yaa!»»

Hatice dedi:

«Bi kuruş bezde yokti! Para tunne... Mal tunne... Rayz (üzüm) tunne...»

Bahri:

«Devletin canni sağolsun...»

Hatice:

«Parra tunne, Allah heyaaa!»

Sonra ver elini eski adıyla Gantara köyüne, yeni adı ki Balcılar... Muhtarın evinin damında kocaman bir TV anteni, hemen yanında upuzun bir telsiz...

Muhtar anlattı ki, eskiden yüz haneden fazla imiş, kalmış şimdi otuzbeş hane, yıl yıl göçüp gitmişler sular basmadan! Altıyüzmüş eski nüfusu, **«Şu an için ikiyüzyetmişbeş insan var!»**

Bunlar de ecdat mezarlarını **«kısmen toplayıp götürmek istiyorlar»**...

Muhtar **Ahmet Çetin**, telsizle günde iki kez jandarma karakoluyla buluşup raporunu verdiğini söylüyor belirli saatte ...Muhtarın evinde jeneratör var, ışık için ve köyde elektrik hiç olmamış ve artık olmayacak da... Aküyle çalışan 6 TV var 35 hanede...

«Benim toprağım yok, ama babamın var, babam yetmiş yaşında, gideceğiz diye öyle canı sıkılıyor ki, tüm ihtiyarlar gibi... Ama çok canlıdır maşallah, hem de iki evlidir, ama yine de çok ama çok üzgün, sanırım kolay değildir, ecdat malı topraklardan ayrılmak, kolay değildir...»

Bu filmi, 1965 yılında, salla Fırat'ta akarken de görmüştüm, değişen hiçbir şey yok... Gün gelecek göçecekler, yeni bir yaşama geçecekler... İhtiyarlar ölecek... Gençler unutacak, çocuklar belli belirsiz anımsayacak, yeni köyler kurulacak, sonra anıları bile kalmayacak o sular altında kalacak, **«ecdat malı»** dedikleri köylerin!

BİNLERCE YILLIK SAMSAT'IN SONU

- **Şehrin girişinde karayolları göstergesinde ilçenin son, nüfusu yazılıydı: 2200! Ama gerçekçi bir vatandaş sıfırlardan birini karalamış, kalmış 220!**
- **Arkeologlar da sular altında kalacak tarihin mümkün olanını kurtarmak için harıl harıl çalışıyorlar...**

Geçmişi milattan önce 69 yılına dayanan, gerçekten tarihi bir kenttir Samsat... İlk göreli yirmi bir yıl olmuş, yani görmeyeli yirmi bir yıl geçmiş, Tanrı sizi, okuyanları inandırsın ki, hani **«bıraktığım yerde duruyor»** derler ya, işte aynen öyle! Bıraktığım gibi duruyor yerinde!

Adıyaman ilinin 39 kilometre güneydoğusunda, Fırat Nehri'ne bakan sırtlar üzerinde kurulu Samsat; 1960 yılında ilçe oluruldu ki ilinin en az nüfuslu ilçesidir 338 kilometrekare, tek bucak içinde 17 köyü olan! Sekiz bin cana kadar çıkmıştır nüfusu!

Bu kez, bir başka yönden, Fırat'a paralel bir toprak yoldan, dağlar tepeler aşıp girdik Samsat'a sonra asıl girişli asfalt yola kıvrılıp, karayolları göstergesi önünde bir anı fotoğrafımı çektirdim. Son nüfus sayımı rakamı yazıyordu mavi üzerine beyaz, 2200. Ne ki sıfırlardan birisini karalamış gerçekçi bir vatandaş, nüfus 220 olmuş, gerçeğe hû!

Milattan önce 69 yılında merkezi Samosata olan Kommagene Krallığı kuruldu; krallığın kurucusu I. Antiochos'dan sonra beş kral daha burada 141 yıl

saltanat sürdü ve kurucu I. Antiochos, namım kalsın diyerek Nemrut Dağı'na bir mezar yaptırdı, bir anıt mezar ki hâlâ ayakta heykelleriyle!

Ve nasıl bir malzeme kullanmışlar ki, taa o yıldan bu yıla ayakta kalmış önemli bir bölümü, Gerger ve Samsat kalelerinin, eski Samosata ve Araplar devrinden Sumeysat!

Osmanlı çağında çevre, Samsat merkez olmak üzere 5 sancaklı (vilayet) Dulkadir Beylerbeyliği'ne bağlı sancaklardan birisi olmuş Samsat...

Türkiye Cumhuriyeti'nin bu yirmi yaşındaki delikanlı ilçesi Atatürk Barajı'nın oluşturacağı göl altında kalacak yakın bir gelecekte! Kalesiyle ,meyve ağaçlarıyla, dağlarıyla, tepeleriyle ol nedenle uzun zamandır çivi çakılmamıştır Samsat'a ve rivayet olunur kim, halk iyi para almıştır kamulaştırmadan, yakınma pek yoktur ve şimdi sessiz, sakin, elbette yine de üzgün, son ve kesin göç gününü beklemektedir ve devlet yepyeni, çağsal bir yeni Samsat kuracaktır, anıları olmayan bir Samsat; göç günü doğan bebekler bile anımsamayacaktır, bu yıllar yılı tava sapı gibi hiçbir gelişme göstermeyen küçücük ilçeyi kendi gidecek ismi kalacak yadigâr...

Arkeoloji uzmanları, harıl harıl çalışmaktadır tarih tastamam sular altında kalmasın diye...

ANILAR DİYOR Kİ...

Yine dağlar tepeler aşıp, Fırat kenarında kurulu ve sulara gömülecekleri günü bekleyen köyleri tepelerden seyrederek Atatürk Barajı yapım yerine döndük ve dünya işleridir, raslantılarla doludur yaşam... Yıllar önce, Sarıyar Barajı'nda, zamanın Cumhurbaşkanı **Sunay'ın «Yahu buradan Konya Ovası'nı sulayalım ha!»** önerisini, artık dayanamayıp tebessümle karşılayan Barajlar Dairesi Başkanı **Rıfkı Akarun**'u buluyorum karşımda! Saçları daha aklaşmış, gözlerinde

yine o pırıl pırıl yaşama kıvancı ve emekli olmasına karşın yine baraj şantiyesinde, bu baraja da yılların görgüsünü, deneyini, bilgisini katıyor...

Tepelere çıkıp bakıyorum baraj yapım yerine, bunun rüya olmadığını yeniden yaşamak, duymak istiyorum... Ötelerde yeşiller içinde DSİ'nin yerleşim yeri, DSİ sitesi, bir başka tepede Ata İnşaat'ın sitesi, konukevi, villa tipi; apartman tipi evler, lojmanlar... Yol kenarında eşi büyük kentlerde görülebilecek moda deyimiyle gerçek bir **«süpermarket»**... Şu koca, önü havuzlu yapı içince konukevi yapımı sürdürülen... Ne ki adı konukevi değil, **«misafirhane!»** Yakıştıramıyorum... Bir mimar **Cafer Bozkur** buraya beş bin kişilik bir kent kurmuş iki yılda, Samsat'tan üç kere büyük! Beş bin insanın barındığı, yattığı, yediği, dinlendiği... Barajın en uç çalışma yerinde öğle paydosunda yemeği işçilerle yiyoruz, sıraya girip... Aşçı bol kepçe, iki kap yemek, meyve ve salata, yiyebildiğin kadar ekmek; müesseseden!.

VER ELİNİ ŞANLIURFA TÜNELLERİ...

Ve insanlar, bir uygarlık anıtı dikmeye çalışıyor günün yirmi dört saati didinip çalışıp, alın teri dökerek ve bizim televizyonumuz var değil mi, neden göstermez bunları? Gözlerden ırak olduğu için mi? Oysa TV'nin işlevi, bu gözlerden ırak olanı, yakına getirmek! Ne ki sır saklar gibi saklıyor insanlarımızın akıl almaz çalışmalarını, övünçlü işlerini, bunun adı ilgisizlik, bilgisizliktir yani TRT'nin ta kendisidir!

Gün gelecek bu sarı-ak topraklar yeşile kesilecek, kestirilecek, yağmur mu, isterse yağmasın gayrı bu topraklara! İnsan gücü yapacak bunu! İnsanlarımız ülkenin kaderini değiştirmek için tarifsiz bir çaba içinde. Şu, GAP denilen iş çok yönlü... Barajlar,

sulama kanalları, kanaletleri, su tünelleri, yeni köprüler gelecekte yapılacakların öncüleri... İşte, Malatya'ya 34 kilometre uzaklıktaki Fırat demiryolu köprüsü, dünyanın en uzun demiryolu köprüsü ki Malatya-Elazığ arasında yükselti 2 kenar ve 28 orta beton ayak üzerinde ve bunlar üzerindeki bağlantı 29 çelik tabliyeden oluşuyor. Yirmi milyara maloldu. Eski köprüyü Karakaya Barajı'nın suları yutacak...

Sonra Kömürhan Köprüsü, 287 metre, üç buçuk milyara çıkan... Malatya-Sivas yolunda Tohma Çayı üzerindeki tarihi Kırkgöz Köprüsü ile eski demiroyolu köprüsü de sulara gömülecek, yeni Tohma Köprüsü hem karayolu hem demiryolu için, uzunluğu 517.5 metre ve yine gırtlağa gelip dayanıyor heyecanım zira Urfa tünellerine yaklaşıyoruz, ağızdan değil, bu sefer ortadan! Kaçıncı gidişim, gözleyişim bu, bilemiyorum. Nasıl ilerliyordu dağların delinmesi gıdım gıdım, üç ay sonra gidip bakıyordum, sanki olduğu yerde duruyor ,oysa yapımı üstlenen Doğuş İnşaat 14 kilometre delmişti o muazzam köstebek gibi aletlerle, insan gücüyle, gün geldi arabayla girer oldum. Dünyada en ileri tekniği Avusturya kullanıyor tünel işinde, bu işin tam deyimiyle «erbabı» ve Avusturya İF firması da danışmanlığı yükümlendi Doğuş İnşaat'ın...

1979... Dövizin en kıt yılları, tünel elle açılmaz ki, makine gerek, makineler için de döviz, o ise bizde yoktu... Yine de sağlandı araç gereçler... Döviz yoktu, ödenmesi gerken istihkak bedeli yoktu ve yedek parça, illa onlar!

Ve inanır mısınız, ülkede kardeşin kardeşe, işyerlerine, evlere, araçlara, kahvelere atılan **«dinamit»** bile zor bulunuyordu!... Yazıyorduk **«Kardeşler etmeyin eylemeyin, bu dinamitleri Urfa Tüneli için harcayalım, etmeyin kekolar, kuylar, kardeşler!»** Dinleyen olmadı ki!... Ve yine de illa mazot, neyle çalışacaktı

bunca dev araç? Ve bunu çalıştıracak mazot da yok olmuştu ülkede!... Ve üstüne üstlük şantiyeler anarşinin sınırları içine alınmıştı, hırsızlık, bombalama, yol kesme, tahrip etme; kurşun yağmuru ve insanlarımız, yine de deliyordu dağları Ferhat kesilip ve işverici DSİ bir karar alıp 33 parça projeyi tasfiye ediverdi!...

İşi yükümlenenler direndilerdi son dakikaya kadar, ne ki DSİ'nin büyük başları son bir toplantı yapıp, tasfiyeyi perçinlediler! DSİ güçlü çıktı, tasfiyeye karşı çıkan Başbakan Demirel bile bunu önleyemedi! Doğuş, yeni ihaleye kadar sürdürmüştü çalışmalarını yine de iş geç kalmasın diye, Milli Güvenlik Kurulu yönetiminde, yeni ihaleyi Akpınar Grubu kazandı.

Bunlar olmasaydı Şanlıurfa tünelleri şimdiye bitebilir miydi? Hesaplar, kitaplar buna **«evet»** yanıtını veriyor, acıdır!...

Biliniyor ve yazıldı ki işi yeni üstlenenlere kolaylık olsun diye 12.5 milyar lira verildi Konut Fonu'ndan ve çalışmalar başladı yeniden!

ZAMANINDA BİTECEK Mİ BİTMEYECEK Mİ?

Atatürk Barajı'yla, Urfa tünelleri koşut tamamlanmazsa çağımızın en büyük skandalı olacak, yüce Mevlam esirgeye!...

Bu konudaki söylenitleri, iddiaları açıkladığım yapımcı firmanın önemli bir sorumlusu ve **«ufak hissedarı» Bülent Arşiray,** çalışmalarla ilgili rakamlı bilgiler verdikten sonra sözünü noktaladı:

«Evet, parasal bazı sıkıntılarımız var, ama hükümetimiz bunu şu günlerde yeni bir kararnameyle giderecektir, çalışmalar sürüyor. Şimdi eğer biz, her ay 247 metre hafriyat yapar ve kaplamamızı da her ay 327 metretul yaparsak zamanında yetişiyor. Bu bakımdan zamanında bitecektir...»

O korkunç sıcakta yüreğim serinledi, içimden

kocaman bir **«inşallah»** çektim.

Yapımcı firma, Şanlıurfa tünellerini 1981 yılında ihale bedelinin % 42'si oranında indirerek yüklümlendi bu işi. Sözleşmeye göre yapım 1987 yılında tamamlanacak. Yapımcılar 1984 yılında işveren DSİ'ye başvurarak işin 1987'de bitirilemeyeceğini belirtip kendilerine üç yıllık bir süre tanınmasını ve bu arada artan yapım masrafları karşılığında yedi buçuk milyar Türk lirası ve on milyar Amerikan doları ödenmesini istediler! Zamanın hükümeti, Danıştay'ın olumsuz görüşüne karşın, istekleri yerine getirdi! DSİ Genel Müdürü, yapımcı firma için, **«Bu işi yapabileceği hususunda genel müdürlüğümüzce müspet bir kanaat teşekkül etmemiştir»** deyince ortalık karıştı ve genel müdür görevinden ayrıldı!

İki yıl sonra yapımcı firma, işveren DSİ'ye yeniden başvurup, işini altı ay önce bitirebilmesi için 110 milyar Türk lirası daha verilmesini istedi! DSİ nedense eski yıllara göre, eski yapımcıya reva gördüğü tutumun aksine alabildiğine cömerttir ve isteme **«olur»** dedi; ne ki Danıştay yine karşı çıktı; bu istemin her yönden sakıncalı olduğunu madde madde sıraladı, üstelik yapımcı firma hak edişlerin dolara bağlanmasını da istiyordu. Danıştay son sözünü noktaladı:

«Böyle bir uygulama müteahhit lehine ve idare aleyhinedir!»

Ne ki işveren DSİ bu istekleri yerinde bulacak, Bakanlar Kurulu kararıyla kaynak aktarımı yoluna gidilecekti!

Ve artık Şanlıurfa tünellerinin bu ülkeye kaça malolacağını hesaplamak bile içinden çıkılmaza dönüşecekti!

FIRAT AĞLIYORDU

- **Baraj projelerinin birer birer gerçekleşmesiyle Türkiye'ye birkaç Türkiye daha eklenecek... Hem elektrik enerjisi üretimi artacak, hem de susuz topraklar suya kavuşacak...**

Karakaya'ya karanlıkta girdik. Fırat, taa aşağılarda parlıyor yer yer...

DSİ sorumlusu **İlkel Özel** ve eşi, sıcak bir ilgiyle karşıladılar bizi.

Bense, sabahı nasıl edeceğimi düşünürken, geç de olsa baraja gidebileceğimizi söyleyince, baraj benim olmuş gibi sevindim! Ondört kilometre toprak ve kıvrıla kıvrıla Fırat'a doğru inen yol, sanki bitmeyecekmiş gibiydi...

Ve gördüm, o ışıklar içinde pırıl pırıl beton seti! Vinçler gıcırtılarla çalışıyor, seyri ki doyumsuz, inip bir kayaya oturup sigara içtim ve yine çimciklerim kendimi, gördüğüm rüya olmaya?

Değildi, sular toplanmaya başlamış, o sayısız ışıklandırma altında biriken Fırat, yeşil yeşildi, sonra taaa aşağılara indik, iki derivasyon tünelinden Fırat, sıkıştırılmış Fırat, akıl almaz bir hışımla fışkırıyor ve bir inilti **İlkel Özel**, «**Dinleyin**» dedi, «**Fırat ağlıyor!**»

Bu niyetle dinleyince o uğultuyu ,inlemeyi, evet Fırat gerçekten ağlıyordu! Oy Fırat, asi Fırat, bu hallara mı düşecektin? Ramak kalmıştı künyemizi düşürmene, ama nehirdir, nereden nasıl bilecek, o yut-

maya çalıştığı insanın gecenin bir saatinden, onca yorucu bir yolculuktan sonra gelip kendisini seyrettiğini, eski günlerini, anılarını buğulu gözlerle izleyeceğini?

Rüzgârla bizi ıslatan, duman duman ıslaklığa boşverip, Elektrik Etüd İdaresi'nin şantiye binasının nerelere düştüğünü sordum, gösterdiler o yapı hâlâ duruyor, yirmibir yıl önce beni ve artık yaşamayan yedi yıl önce göçüp giden Supağniği köylü salcı **Recep Evişen'i** barındıran.

Tekrar çıktık Türk-İtalyan karışımı yapımcıların yanına sevimli bir İtalyan, yetmişlik bir rakı şişesiyle geldi, üç parmak rakı var şişede, nereden bilsin İtalyan, rakının bu saatte içilmeyeceğini, sonra ekspresso kahve sundular ve baraj dibinde insanlar, beton döken insanlar minik minik yediyüz metre yukardan bakılanda!

TÖRENDE SESLENİŞ...

18 Aralık 1976 yılında temel atma töreninde Başbakan Demirel, kendisini dinleyenlere yalvarırcasına sesleniyordu:

«Bu hizmeti gören arkadaşlarım... Elinizi çabuk tutun, elinizi çabuk tutun! Fırat'ın sularını Urfa'nın, Mardin'in suya hasret topraklarına ve onun üstünde yaşayan çalışkan vatandaşlarımızın emrine götürün... Çabuk olun!»

Anlatıyordu neler olacağını. «... **Bu projeye sadece hükümetler değil, millet sahip olmalıdır. Bu proje elli yıl sürmez... Benim yaptığım bu projenin tamamlandığını görmeliyim. Size mühlet veriyorum...**

«... **Benim Cenab-ı Allah'tan niyazım şudur : Bu eserlere gönlünü, zihnini ve alın terini koyanların tuttuğu altın olsun!»**

Ve mühlet doldu, Karakaya su tutmaya başladı...

Keban'dan 166 kilometre daha aşağıdadır Karakaya ve burdan da 180 kilometre aşağıda Atatürk Barajı yükseliyor ve tüm bunlar bitende toplam uzunluğu 400 kilometre olan, 1790 kilometre karelik bir alana yayılan birbirinin devamı, hesaplara göre 90 milyar metreküp su depolayacak üç yapay gölümüz olacak. 163, 158 ve 169 metrelik üç sıçrama 5.560 MW' lik yerleşik güçle bu barajlarımız üretecekleri; 22.000.000 miloyn KWH'dan daha fazla elektrik enerjisiyle şu andaki ulusal üretimimiz iki katına çıkacak.

Yapımı üstlenen İtalyanların 150 evlik köyü ışıklar içinde. Bir başka tepede üç bine yakın işçinin barındığı site. Türk ve İtalyan mutfağının güzel yemekleri üç yemekhanede doyuma hazır. İtalyan fırınından çıkan ak ak taze ekmeklerle... Ve gelecek yıl Karakaya ile türbininden enerji vermeye başlayacak bu mutluluktur...

İLK GÖZ AĞRIMIZ KEBAN...

Elimde fotoğraflar en eskilere soruyorum, **«Bunları tanıyor musunuz?»**

Hayır, tek kişi yok! Bunlar Elektrik Etüt İdaresi'nin öncü öncüleri; yıllar geçmiş aradan, kim nereden bilsin? Ali bey diyorlar, **«Belki o bilir...»** Ve biliyor, o ölümden döndüğümüz gün, bizleri Fırat'tan alanlardan ikisi. Çüngüş ilçesinde yaşıyorlarmış... **Mustafa Kurtboğan** ve **Doğan Koç**... Telefonlar... Telsizler ve heyecanla geliyorlar, sarılıyoruz... Dönüyoruz eski günlere, aradan yiten zaman içinde anlatıyoruz birbirimize başımıza gelenleri... İkinci Dünya Savaşı'ndan kalma bir kamyon vardı ve yol yoktu Çüngüş'e inecek, eh, bir yol vardı ama adı yoldu ve muavin **Mustafa** yıllar sonra açıklıyor:

«İki kere uçuyorduk uçuruma, virajda kayıvermişti kamyon, eğer o anda yerde olmayıp taşı koyma-

saydım, sen, usta, salcı Recep uçup gitmiştiniz Fırat'a Fikret ağabey, sonra bir daha oldu, hatırlıyor musun,; ben aşağıdan sesleniyordum ustaya; sol yap, sağ diye, sizin haberiniz nereden olsundu böyle ardı ardına ölümden döndüğünüzden?»

İçecek suyumuz var imiş!

O ilk göz ağrımız güzelim Keban yıllardır ülkeye ışık vermede, bereket vermede. Durdurulmuş film karesi gibi. İlk adımı Elektrik Etüd İdaresi atar, DSİ devreye girer yapar ve yeni kurulmuş Türkiye Elektrik Kurumu'na devreder hazıra kondurur... Gördüm, Keban iki başlı... Bir baş TEK, öteki baş DSİ... TEK, DSİ'yi dışlamak istiyor! Lojmanlarına bile göz dikmiş! Ne demektir, sizin işiniz bitti, DSİ artık gitsin? Peki, üretimi kim düşürüyor? Kesicilerin yakılmasıyla ikiyüz milyon liralık zararı kim yaptı? İkaz trafosunu kim yaptırıp idareyi seksen milyon lira zarara kim soktu? Santral tamamen çalışmadığı anlarda dahi Fırat yatağından su kaybının sorumlusu kim? Bunun, bir buçuk milyarlık enerji kaybı olduğunu kabullenmeyen, bilmeyen kim? Yıllık enerji kapasitesi 6.2 milyar KWH iken, 1968 yılı ilk altı aylık üretimi 5 mliyara indiren kim? Neden, neden bunlar? Bu ve buna benzer zararları, elektriğe ardı ardına zamla karşılayan kim, hangi kuruluş? Çalışmayan ünitelerde cebri boru kapaklarını kapayarak suyu kesecekleri yerde, türbin ayar kanatlarını kapayarak suyu kesip su kaçırmalarına neden olanlar kim? Bunun ise 300 milyon kilovat saat enerji olduğunu, uyarılara karşın bu tutumu, uygulamayı hâlâ yürütenler kim? Baraj inşaatını gerçekleştiren firmanın 3000 işçisini barındıran lojmanlarını devir aldıktan sonra bunların oturulamayacak hale dönüşmesinin sorumluları, savurganları kim? Ve yetmezmiş gibi şimdi de DSİ lojmanlarını isteyen kim?

VE KEBAN HİSSE SENETLERİ...

Ve Keban hisse senetlerinden alacak paralı kişiler, bu soruları bir kere de siz sormaz mısınız ilgililere? Ve bunların ilgilileri sözüm sizedir: Keban'da olup bitenlere artık yapıcı ellerinizi uzatınız, iş işten ve henüz vakit geçmeden!

Motorla uzandık Ağın'a, sular altında kalan Supağniği köyünün üzerinde bir tur attık, sonra Ağın'a çıkıp, rahmetli dostum Recep Evişen'in oğlu Ahmet'i bulup bir soğuk ayranını içip Recep ağayı andık, bu bir vefa borcuydu.

GAP, GAP, DEDİKLERİ NE OLA Kİ?

Şanlıurfa ile Mardin'i tümüyle, Gaziantep, Adıyaman, Diyarbakır ve Siirt'in bazı bölümlerini içerecek olan ve 74 bin kilometreyi kaplayacak GAP projesi ve tastamam bittiğinde tarım üretiminde akıl almaz sıçramalar sağlanacak. Urfa ve Mardin ovalarında 700 hektar alan su görecek ,bu bereketin katlanması demektir. Yılda iki üç kez ürün alınacak. GAP barajlar, hidroelektrik santralları ve sulama tesislerinin yanı sıra, tarımsal yapı, her çeşit altyapı, sanayi, ulaştırma, eğitim, sağlık ve öteki sektörlerin yapım ve hizmetlerini etkileyen bir çalışmadır...

Termik ve hidroelektrik santrallarından 34 milyar KWH elektrik enerjisi üretiyoruz. GAP'ın gerçekleşmesiyle üretilecek yıllık hidroelektrik enerji miktarı, Türkiye'nin 1985 yılında ürettiği toplam elektrik enerjisinin % 71'ine eşit olacak. Geçen yılın değerleriyle Güneydoğu Anadolu Projesi 5 trilyon 600 milyar lira! Bunun 2 trilyan 352 milyar lirası enerji için, geri kalan 3 trilyon 248 milyar lirası sulama amaçlı yatırımlar için ve buna karşın yine geçen yılın değerlerine göre GAP sulamalarının ulusal ekonomiye katkısı yılda 42 milyar, enerji katkısı ise 940 milyar lirayı bulacak, hesaplar böyle diyor!

BÜYÜK, ÇOK BÜYÜK İŞLER...

GAP, büyük, ama çok büyük işleri içeriyor, ikinci, hatta üçüncü bir Türkiye'dir bu, bittiği zaman! Çok özetle şöyle bu akıl almaz dev proje:

1 - Aşağı Fırat Projesi: Atatürk Barajı, Urfa-Harran sulaması, Mardin-Ceylanpınar ovalarının sulanması. Siverek-Hilvan pompaj sulaması, Bozova pompaj sulaması; **2 Karakaya Barajı; 3 - Sınır Fırat Projesi:** Birecik ve Karkamış Barajları: **4 - Suruç Bazıkı Projesi:** Bazıkı Ovası sulaması, Suruç Ovası sulaması; **5 - Göksu-Araban Projesi:** Ardıl, Besni; Çataltepe Barajları, Besni-Keysun, Yavuzeli-İncesu sulamaları; **6- Adıyaman-Kâhta Projesi:** Gömikan, Kocaeli, Çağgazi, Sırımtaş, Kâhta, Büyükbaş Barajları, Fatopaşa HES, Adıyaman-Kâhta sulaması Atatürk Barajı Pompaj sulamaları; **7-Gaziantep Projesi:** Hancağız, Kayacık, Kemlin Barajları. **8-Dicle Kralkızı Projesi:** Kralkızı; Dicle Barajları, Dicle sağ sahil sulaması, pompaj sulaması; **9-Batman-Silvan Projesi:** Dicle sol sahil ovaları sulaması, Silvan Barajı; **10-Sason-Kayseri** Barajları derivasyonu, yağmurlama sulaması; **11-Garzan Projesi:** Garzan Ovası sulaması, Garzan Barajı ve göleti; **12-Ilısu Projesi:** Ilısu Barajı; **13-Cizre Projesi:** Silopi pompaj sulaması, Nusaybin-İdil pompaj sulaması, Cizre Barajı!...

Ünlü **«Şark çıbanı»** bu yörede yeniden görlümeye başlandı! Bunu ondan ona aktaran sineklerle mücadele yeterli değil! Yetkililer; **«... GAP tamamlandığı zaman Şark çıbanı da artık tarihe karışacaktır!...»** diyor...

Şark çıbanı da GAP içinde sayılıyor!

MUTLULUK VE REFAH UFUKTA MI?

- **İktidar, bereketlenecek topraklarda yabancı sermayenin plantasyonlar kurup üretim yapmasını düşlüyor...**
- **SHP ise, iktidar olursa, atılan bu adımdan mutlaka geri dönüleceğini ve gerçek bir toprak reformu yapılacağını söylüyor...**

Tüm bu işlerin eski deyimle **«muharriki»**, **«müşevviki»**, bir zamanların başbakanı, şimdilerin **«sakıncalı»** ve **«poşetlenmiş»** politikacısı **«su müvendizi»** Bay **Süleyman Demirel** ile tek anlaştığımız nokta GAP'tır...

Ve onunla, Ankara'ya kadar uzanıp yine sadece, ama sadece «GAP» üzerine söyleştik; iki kez birer buçuk saatten üç saat!

Nesli tükenmemesi için uğraşıverilen kelaynak kuşlarının Birecik'e (Urfa) teşriflerini, bazı ördek ve kazların Konya sulaklarına konuşlarını renkli haber programları olarak veren TV'de bir gün millet **«sakıncalı»** ve de **«poşetlenmiş»** Süleyman Demirel'i görünce hayretten küçük dillerini yutacak oldu! Bay Demirel, 14 Haziran 1986'da T.M.M.O.B. İnşaat Mühendisleri Odası Ankara Şubesi'nin düzenlediği GAP konulu toplantısında konuştu, yapılan ve yapılması gereken işleri anlattı

DEMİREL'E GÖRE GAP

Neydi şu GAP denilen şey, Demirel'e göre?

«... GAP, gerçekten bugün dünyada pek az emsali olan ve pek az memleketin elinde böylesine bir kalkınma projesi bulunduğunu tespit ettiğimiz çok değerli, çok güzel ve fevkalâde önemli bir projedir. 35 seneye yakın bu projenin başında, içinde, ortasında, birçok yerinde bulundum. Bir avuç içecek sudan mahrum, Güneydoğu Anadolu köylüsü bir avuç içecek su için 60 metre derindeki kuyudan çamur çekip, gece tülbentte suyunu, çamurunu ayırıp, onu içen, bu büyük ovalarda yaşayan, işkenceyi adeta kendisine kader bilmiş, daha iyisini düşünme imkânından mahrum bu insanların, bölgenin insanlarının, çalışkan, vefakâr, bu milletin aziz fertlerinin, Türkiye Cumhuriyeti devletine sadık, Türkiye Cumhuriyeti devletinin bütün yükümlülüklerini taşıyan bu insanların ıstırabını tattım. Bu ıstırap, aslında, büyük projelerin başlangıcıdır. Bu ıstırab, anlatamam, tarif edemem. Benim için bir acı kaynağıdır, bu ıstırap giderilmeli idi. GAP, evvelâ, insanların bir bardak temiz su içebilmesi, sonra hayvanlarına su içirebilmesi, sonra da dağlardaki, taşlardaki kurdun, kuşun su içebilmesi için girişilmiş bir projedir ve bugünkü geldiği safhada bu unutulmamalıdır.»

«Bir entegre proje diye tutturdunuz, açıklar mısınız bunu?»

«Entegre proje dönemi, aslında planlama, projelendirme, inşa etme ötesinde bundan azami nemayı sağlayabilmek için alınacak tedbirler manzumesini düşünebilme dönemidir. GAP, entegre projedir dediğimiz zaman, sadece Dicle ve Fırat nehirlerinin sularını oralara götürmek, sadece buralarda kuracağımız tesislerden enerji çıkarıp, bunu yük merkezlerine veya memleketin ihtiyacı olan yerlere vermek hadisesi değildir. Hadise bölgenin topyekün kalkınması, imarı, inşası, bölgede yaşayan insanların refah seviyesinin ülke seviyesine ve onun üzerine çıkarılması, ileri medeniyet seviyesine çıkarılması hadisesidir.»

«Şu oturduğunuz yerde elbette adım adım izliyorsunuz olup bitenleri, sanırım yakınmalarınız vardır, uyarılarınız vardır, var mıdır gerçekten?»

«Bu işleri yapıp bitirmek kafi değil. Sırayla bitirmek lâzım; meselâ Atatürk Barajı bittiği zaman tünel bitmeli, tünel bittiği zaman tünelden çıkacak su 5 milyon dönüm arazi sulayacak bu bölgede bu kadar araziyi sulayacak kadar sulama varsa ,dört milyon dönüm araziyi sulamaktan doğan kayıplar bunu yapanlara yazılır, yani Türkiye'yi bugün idare edenlere, yarın idare edecek olanlara bir mühendis ve büyük Türkiye sevdasına tutulmuş bir adam olarak söylüyorum, gelin bu icraatı, bu sıralamayı gayet ahenkli yapın. Önemli bir konudur, proje yapıldı elektrik çıktı 11 milyon kilovat takat takriben 50 milyar kilovatsaat üretim olacak, Türkiye'ye dağıtılacak, bunu dağıtacak hava hatları lâzım, ikaz ediyorum bu kadar büyük elektriği 380 KVA ile dağıtamazsınız, onların üstüne çıkacaksınız, bitmiyor, alt yapı gerek, bu bölge önce hava yoluyla dünyaya bağlanmalı, size yıllar önce de anlattım iki-üç havaalanı gerek, üretim olacak, ne yapacaksınız bunu Şanlıurfa'dan her gün yük uçakları kalkacak, Londra'ya, Ortadoğu ülkelerine, Avrupa kentlerine, dünyanın çeşitli merkezlerine. Onun için Urfa'ya büyük dünya ölçülerine göre havaalanı lazım ilk planda. 1979 programında vardı, 1980'de vardı, ama 1981 programında yok, olacak şey mi? Ondan sonra da yoktur, altı sene geçmiş bu kadar gecikmeden şikâyetçiyim... Bitmiyor, yeni yollar lazım, limanlara ihtiyaç vardır, Urfa, Karadeniz'e bağlanmalıdır karayoluyla, İskenderun'a, Mersin'e bağlanması lâzım... Mazıdağı'ndaki fosfat yataklarının ele alınması 1968 programında vardı bunu bir an önce bitirmek lâzım... Eğitim sorunları da süratle ele alınmalıdır... Kamulaştırılan köy ve kasabalar üzerinde dikkatle durulmalı, paralar zamanında ödenmelidir. Bir yerde mutluluk yaratalım derken, bunu baş-

kalarının ıstırabı üzerine oturtmamalı, bu çok, ama çok mühimdir, yöneticilerin dikkatini çekiyorum...»

«Bir de şu var, Türk insanı mucizeler yaratıyor teknik alanda, seviniyoruz, bu tamam; biliyorsunuz en düzensiz, adaletsiz toprak düzeni bu bölgede; bire üç alan insan, buralar sulanınca haydi başka yere buyruğuyla mı karşılaşacak? Nasıl olacak bu adaletsizliğin çözümü, hır çıkmaz mı?»

«Tünelden çıkacak su ile beş milyon dönüm toprak sulanabilecek, bir o kadar da Siverek Hilvan'da var, bu toprakların takriben sekiz milyonu Şanlıurfa içindedir ve burada 1975-76 ve 77 yıllarında reform tatbik edildi, bu 8 milyon toprağın bir buçuk milyonu Ceylanpınar Devlet Çiftliği'ndedir, devletin elindedir. Orada iki çırçıp arası daha önce halka tevzi edildi, takriben 1 milyon dönüm Hazine toprağı vardır; tescil edilmiştir, yani toprağın yarısı devletin elindedir ki, devlet bunu maksada en uygun biçimde kullanabilecek durumdadır, onun sorumluluğuyla karşı karşıyadır.»

İyi ama kim yapacak bunu, şimdiye kadar yapılanlara bakılırsa geleceğe kim bakabilir umutla?

KİM YAPTI BU İŞLERİ?

Başbakan **Turgut Özal**, günü ve sırası gelince tüm bu işleri, «**Ben yaptım**»a getiriverdi ve karıştı ortalık! Bir anlaşmada imzası var imiş... Kibar yollu kapışıldı tıpkı bir zamanlar Keban'da olduğu gibi! Başbakan Özal fazla gidemedi olayın üzerine, sanırım o kendine özgü **«tevazuundan!»** Evet, bunları ANAP Genel Başkanı ve Başbakan Özal yapmıştır, hatta Malatya Bez Fabrikası'nı da, hatta Ankara Çubuk Barajı'nı da, sanırım Süleymaniye Camii'ni de!

SHP NE DÜŞÜNÜYOR?

SHP Genel Başkan Yardımcısı adı gibi yiğit, **Yiğit**

Gülöksüz, particiliğe soyununca kilosundan da epey arınmış! Birkaç yıldır görmüyordum...

«Peki Gülöksüz, tamam bu akıl almaz büyük bir proje ,burada anlaşıyoruz, Türk insanı mucizeler yaratıyor, ama tüm bunların, orada yaşayan milyonlarca insana katkısı ne olacak Keban ve Seyhan Barajı nedeniyle Çukurova'da olanlar örneği bunlar da ecdat topraklarını bırakıp göçüp gidip kayıp mı olacaklar? Bunların olmaması için çalışmalarınız var mı, varsa nedir, yağma Hasan'ın böreğine seyirci mi kalacaksınız parti olarak?»

«Naslı kalırız, neden kalalım? Hepsini izliyoruz, konuşuyorlar ama bu proje ile yaratılan gücün nasıl kullanılacağı, kimlerin ne kadar yararlanacağı nasıl paylaşılacağı hiç konuşulmuyor, hep teknik rakamlar dökülüyor ortalığa... Sulanacak Güneydoğu Anadolu ovalarındaki toprak dağılımının adaletsizliğinden, sulamanın servet ve gelir dağılımı üzerindeki etkilerinden söz eden yok. Şimdi biz de soruyoruz ve apaçık yanıt bekliyoruz... Yaratılan potansiyel nasıl ve kimler için kullanılacak? Toprak dağılımındaki adaletsizlik sulama ile daha da çoğalacağına göre, bu konuda ne yapılacak? Proje alanında çeşitli büyüklükte kent ve kasabalar dışında 4110 köy var, gelecekteki yerleşme düzeni bu bölgede sosyal ve ekonomik düzenin bir yansıması olarak gelişeceğine göre bu konularda nasıl bir tavır takınılacak?»

«Söylediler ya... Başbakan, yabancı sermayenin bu alanlarda kurulacak büyük çiftliklerde üretim yapmasının düşünüldüğünü açıkladı ya! Tarım Orman ve Köyişleri Bakanı da bu büyük tarım işletmelerinin Latin Amerika'daki plantasyonlara benzeyeceğini belirtti ya!»

«Evet, biliyoruz... Anlaşılan iktidar, Güneydoğu Anadolu ovalarında, devlet yatırımlarının yarattığı olanaklar içinde ve piyasa koşullarında oluşan büyük tarım işletmeleri ve yabancı sermaye için de cazip

büyük plantasyonlar düşlüyor! Bölge halkını tarım tarım işçisi haline getirecek bu senaryonun olası sonuçları için herhalde Latin Amerika örneklerine bakmak yeterli olacak...»

«Bu proje öbür gün sonuçlanacak değil, daha çoook var, kim öle kim kala, diyelim ki siz, Sosyaldemokrat Halkçı Parti bu aşamada iktidar oldunuz, ne yapacaksınız, çalışmalarınız var mı şimdiden? Varsa nedir, bunları yiğitçe, apaçık söyler misiniz şimdiden?»

«Biz SHP olarak daha eşitlikçi bir toplum, daha adil bir yaşam öneriyoruz, bunu öngörüyoruz ve her zaman söylüyoruz apaçık. Biz, sulanan alanda tarımın modernleştirilmesinin, toprak reformuna dayanan bir kooperatifleşmeyle gerçekleştirilmesi ilkesinden yola çıkıyoruz. Buralarda zaten var olan büyük adaletsizlik, sulamayla daha da artacaktır, büyüyecektir. Devletin yaptığı çok büyük yatırımların ürünlerini küçük, ama çok güçlü bir kesim kontrol eder hale gelecektir; biz, halkın parasıyla yapılan yatırımları küçük güçlü kesimlere servet transferine dönüştürmeyeceğiz. Yani, ANAP Hükümeti'nin önerdiği çözümün tam tersini uygulayacağız. Bölgede zaten olan adaletsizliği, bölge dışından gelen yeni büyük toprak sahiplerinin katılmasıyla oluşacak bu modelin yörede yaşayan halkımıza mutluluk getirmeyeceğini biliyoruz, zaten büyük ölçüde topraksız olan halk, daha da topraksızlaşacak, ülkemiz için taşınması çok zor olan sosyal ve politik sorunlar doğuracaktır. Dikkatleri çekmek istiyoruz, bugünkü iktidar, dar ve sığ ekonomik anlayışı içinde kendini hapsederek, Türkiye'yi bir sosyal maceraya doğru itmektedir.»

«Peki, yaptılar diyelim, o zaman siz ne yapacaksınız?»

«Gayet basit ve kesin, biz SHP olarak iktidara geldiğimizde, GAP sulama alanında bu tür plantas-

yon benzeri büyük özel çiftliklerin kurulması yolunda atılan adımları geri alacağız, toprak reformunu, hakiki toprak reformunu yaparak, kooperatifleşmeyi sağlayarak, adil ve etkin bir gelişmeyi GAP bölgesinde sağlamaya çalışacağız, o zaman devletin sulaması dolayısıyla artmış olan tarımsal toprak değerini, burada toprak spekülasyonu yapanlara bırakmayacağız, bilmem sorunuzu yanıtlayabildim mi?»

«Teşekkürler, yanıtladınız, inşallah diyorum ben de!»

ŞANLIURFA'DA NELER OLUP BİTİYOR?

- **Toprak sahibi «Ben toprağımı geri alacağım» diye sırada... Vatandaş «Toprak alacağım» diye sırada...**
- **Ve ortak kanaat: «Toprak reformu, çok rezil edilen bir durum!»**

Herkes, GAP'ın büyüklüğünün farkında, ama bu büyüklüğün, bu trilyonların yöre halkına ne getireceği sorulanda, aldığım yanıtlar hiç de içaçıcı değil, bu umutsuzluğu yıkmalı, kaldırmalı, kaldırmalı ki insanlarımız gerçekten sevinsin bu büyük yatırımlara ama hayır, asıl sevinmesi gerekenler kuşkuyla yaşıyor hâlâ, kıvancını, geleceğin kıvancını, mutluluğunu soluyamıyor bu acıların en büyüğüdür!

«Ne mi getirecek GAP yöre halkına? Diyelim Harran sulandığında, şu anda topraksız olanların, söylenenlere, yapılanlara bakarak bir yarar görecekleri ni sanmıyorum! Şimdileri topraksız insanlar olarak Adana'ya, Çukurova'ya işçi olarak gidenler bu defa kendi çevrelerinde, Urfa'ya veya köylerinde yine ırgatlıklarına devam edecekler!... Burada oluşacak olan şudur; toprak ağalarının, toprak ağalığıyla birlikte, sanayie ve ticarete yönelmesiyle belki de holdingleşmeler meydana gelecek. Yani bunlar servetlerini katlayacaklar. Şimdi topraksız insanlarımız, ağalık sistemini, aşiret sistemini benimsemiş durumda, siz de biliyorsunuz bunu, ama GAP'ın yaşama girmesiyle gözleri açılacaktır, yıllardır uyutulmuş bu insanlar çevrele-

rinde neler olup bittiğini göreceklerdir. Kuru tarımda, toprak ağaları bugün büyük kazanç içinde değildir, ama sulanınca garanti bir gelir sağlayacaktır, o zaman topraksızla, topraklı arasında olan uçurum daha da büyüyecektir. Bugün topraksız, toprak ağasıyla görüşebilmekte, hatta sofrasında yemek de yemektedir, ama o zaman yanına bile yaklaşamayacaktır ve çelişkiler de büyüyecektir, bu elbette sadece Urfa'ya özgü bir iş değil, ülkenin ve dünyanın her yanında aynı işlem yapılsa bu olacak!... Bizim zenginlerimiz sanayi ve ticareti alışmadıklarından bu bölgedeki sanayi gelişmelerine el atamayacak, ancak büyük sanayiciler, büyük holdingler burası verimli hale geldikten sonra yatırım yapacaklardır, değil mi?»

URFA'NIN DEĞİŞİMİ

«Büyük sermaye, diyelim ki bir Sabancı, bir Koç, buralardan toprak edinmeye başladı mı? Nedir bu söylentiler?»

«Evet böyle bir yaygara var, ama bizim araştırmalarımıza göre böyle bir şey yok, büyük sermaye on beş yıl sonrası için buraya neden yatırım yapsın şimdiden? Bu ileriki iş, büyük toprak sahiplerimiz de o zaman bunlara ancak ortak olabilirler, yan kuruluşlar olarak tarıma dayalı sanayiye... Bugün bizim bura halkı pamuğu bile işleyememekte, Maraşlılar bu işi yapmaktadır ve Urfa'nın sosyal yapısını dışardan gelip müdahale edecek insanlar değiştirecektir, pamuk işi bunun öncüsüdür.»

«Yani topraksızlar ne yapacak, onlar ne olacak?»

«İşsizlere iş bulunacaktır, ama geçimini zar zor sağlayan, günlük geçiminden fazla para kazanamayan insanlar sınıfı doğacaktır, GAP'tan onlara da bu düşecektir, bugünkü zihniyete göre elbette!.. Bundan oluşacak soyal sorunlar ne olacak, bu da GAP gerçekleştiği zaman görülecek... Zaten burada artık herke-

sin bildiği gibi topraksızlarla topraklılar arasında yani zenginlerle fakirler arasında bir hınç ve kin vardır... Deden benim toprağımı aldı, baban benim toprağımı aldı, yarın çocuğun da beni sömürecek gibilerine, bu sürüp geliyor!»

«Şimdi daha da fazlalaşmadı mı bu?»

«Evet. Zengin toprak ağaları Urfa sokaklarından geçerken küfreden insanlar vardır, daha da tartışılır hale gelmiştir, sorun soruşturun, bu, ilerde daha da büyüyecektir.»

REZİL BİR DURUM

«Bu zıtlığı nasıl kaldırmalı?»

«Toprak reformu sözcüğünü artık ağzımıza almak istemiyoruz, çok rezil edilen bir duruma getirilmiştir. Burdan elde edilecek gelir, buranın topraksızlarına dengeli bir biçimde dağıtılmazsa, asgari geçim koşullarının üzerinde bir gelir sağlanmazsa beklenen amacın ulaşılması çok zor olacaktır. Topraksızlar, fakirler bunu zorlayacaktır... Peki ne yapmalı? Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliği dünyanın en büyük çiftliklerinden birisidir ve devletindir, bakınız istatistiklere, raporlara, kâr ettiği görülmemiştir, mecazi anlamda da tam çiftliktir...

Bir milyon yedi yüz bin dönüm bereketli toprak... Amacına ulaşamamış bir çiftlik, tohumluk verecektir köylüye, kendisinin toprak mahsüllerinden altmış liraya aldığı tohumluğu vatandaşa yüz otuz liradan satar!... Bu, devletin vatandaşına yaptığı faizdir değil mi? Yüz elli, iki yüz dönüm arazisi olan vatandaş, GAP'la bu toprağı sulayabilirse, belki kendini kurtarabilecektir, ama şu anda çaresizdir. Yani devletin, vatandaşı arasındaki ayrımı kaldırması lazımdır ilk önce... Yani kendi ağalığına kendi patronluğuna son vermesi lazımdır istense orada çiftlikte çalışan işçiler gelire ortak edilemez mi, bu pekâlâ olabilir o zaman göreceksiniz sadece Cey-

lanpınar'ın geliri, tüm Harran kadar gelire sahip olacaktır... Hazine topraklarını hatır gönül tanıyarak kiraya vereceksiniz, arkasından toprak sahibinden toprağını alıyorsunuz, ben topraksız köylüye vereceğim diyerek, sonra da bu olmadı bu yanlış oldu deyip, yeni bir kanun çıkaracaksınız, topraksıza verdiğiniz toprağı geri alıp ağaya geri vereceksiniz! Nedir amaç, yoksa devlet bir kargaşalık mı istiyor buralarda, insanın aklı almıyor bu uygulamalara inanın.»

TOPRAK REFORMU...

«Bakınız olanlara; Toprak Reformu'nun 1974-75 yıllarındaki uygulamasından sonra toprak verilmiş köylüler var burada, 180 dönüm toprak verildi, şimdi bu toprağı onu yıllardır işleyen, üzerine evler yapmış, sahiplenmiş insanlardan geri alacaksınız, aldığınızı toprak ağasına geri vereceksiniz!.. Adam, artık mülkiyet duygusuna kapılmş, benimsemiş, bu toprak benim toprağm demiş... Bu yörenin yapısı gereği üç şeyden olay çıkar; topraktan kadından ve silahtan!. Şimdi adamın toprağını elinden alacaksınız devlet kendi verdiği toprağı geri alacak, bu adam ne düşünecektir? Bu toprak ağaları gitti Ankara'ya bu hükümeti kandırdı, bizim toprağımızı elimizden aldılar!.. Hükümet Ankara'da, devlet Ankara'da ama, toprak sahibi olan kişiyle topraksız burada, onlar karşı karşıya bırakılıyor!... Dağıtılmayan yerlerde sorun yok, ama dağıtılan yerlerde büyük sorunlar çıkacak... Toprak ağası toprağı işleyene çık git diyecek o gitmeyecek ve adam nereye gidecek karakola, diyecek, toprağımdan çıkmıyor, jandarma gelecek çık diyecek, çıkacak, adam gidecek köyünden diyecekler adam sende haysiyet namus yok mu? Buyrun olacaklara!.. Zaten adamın sekiz on tane oğlu var, birisi toprak ağasını halledecek, yasal bir dayanağı da kalmamış zaten. devlet vermiş, devlet geri alıyor!.. Ama, bu, kargaşalığın ta kendisi olacaktır!..»

UMUT MEMET'İN EKMEĞİ

Şanlıurfa Nüfus İdaresi'nin önü ana-baba günü. Birçok topraksız, kendisine toprak verileceği umuduyla müracaat etmişti, dosyalar tekemmül etti, yani toprak reformunda kamulaştırılmış topraklar için sıraya girmişti, bu yeni yasa çıkar çıkmaz yeni işler başladı kimi evleniyor, yani aile reisi olmak için. Kimi yeni doğmuş çocuğa kayıt istiyor, nüfusunu artırmak istiyor, bu yeni yasayla ortaya çıktı. Şimdi bu vatandaş toprak alacağım diye sırada, toprak sahibi ben toprağımı geri alacağım diye sırada; devlet bu işi ben halledeceğim diye tepede duruyor herkes bir beklenti içinde! Sanırım kimse doğru dürüst bir şey alamayacak, toprak ağaları da huzur duyamayacak, rahat edemeyecek.

«Bir söylenti var, Suriye, buradaki yakınları aracılığı ile toprak kapatıyormuş nedir bu?»

«Bu bir oyundur. Ticaret yapan, tahıl ihraç eden Arap kökenli yurttaşlar iyi para kazandılar son yıllarda, karşıdan mal getirdiler, bundan da kazandılar, kazandıklarını da toprağa yatırmaya başladılar ve kıyamet bundan koptu, biz Suriye'nin yakınlarına para verip buradan toprak edindiklerine dair bir şey duymadık, görmedik, eğer varsa devletin güvenlik kuvvetleri ne güne duruyor, bu toprak ağalarının sözcülüğünü avukatlığını yapan birisinin ortaya attığı mesnetsiz bir yakıştırmadır. Arap kökenli yurttaşların para kazanması son derece basittir.»

«Nasıl yani, hangi yollardan?»

«Burada bir ilkokul mezunu bile buradan gidiyor saman satıp dönüyor, burada ticaret yapmak çok kolay, örneğin siz gelip benim koyunlarımı bir aylığına alıyorsunuz peşin parayla değil, alıp götürüyorsunuz, orada satıyorsunuz, oradan aldığınız parayla bana olan borcunuzu ödüyorsunuz, sermayesiz bir ticaret, çevre birbirini tanır, güvenir, ailevi bağlar, aşiret dü-

zeni bunu gerektirir... Eh bu ara kaçakçılık da yapıyor, didiniyor, çabalıyor, kazanıyor... Asıl önemli nokta şu, yüzyıllardır uyuyan Harran insanları uyanıyor, uyanmıştır, kendi haklarına sahip çıkıyor, tabii bu da onları egemenliği altında tutan sınıfı endişelendiriyor ve bu nedenle onları yine böyle tutmak için devletin güvenlik kuvvetlerini üzerlerine çekmek için her şeyi yapıyorlar, eh devlet de haklı olarak bu konularda hassastır. Bu tip bir şey gördümü derhal müdahale ediyor, bakıyorsunuz yüzlerce kişiyi topluyor köylere bir baskıdır sürüp geliyor... Köylerinde oturmayan, Ankara'da, İsatnbul'da yaşayan toprak ağaları yararlanıyor bundan.

Yanlış uygulamalar... Devletin bu yanlış politikası, ağaların çıkarlarının bozulması, ilerde daha çok çıkar sağlaması için oynadığı oyunlar birbirine karışmıştır! Kimin haklı kimin haksız olduğu zaman içinde belli olacak ama bu arada bu bölgede insanlar huzur görmeyecek.

Eğer akıllıca el atılmazsa bu bölgede toprak sorunu, büyük sorunlara gebedir, toprak tarım reformu isminde çıkarılan bu yasa ve buna bağlı kararlar, insanların kişisel yorumlarına bırakılacak olursa çok değişik şeyler çıkacaktır. Örnek çiftlik deniliyor, adam üç baş ağaç dikiyor ve onun toprağı kamulaştırılmıyor bu da başlamıştır ve yirmi yıldır toprak vereceğiz diye umut verilen bu insanların, toprak bekleyen bu insanların bu umutları kırıldığı zaman acaba ne yapacaklardır, o zaman bu insanlara dış güçlerden yardım gelirse kabul etmeyecekler midir? Ve bu ülkeyi nereye götürür ve bu güzel GAP'ı nereye götürür? Sular altında kalacak köylerde kamulaştırma acılarla doludur, bir metre kare yere 25 lira verildi, bir Kent sigarası 600 lira!... Buralardan bu vaziyette koparılan insanlar, ne tarım yapabilir, ne ticaret, ne esnaflık, zaten okuması yazması yok ve

kamulaştırmada öylesine, rüşvet olayları geçmiştir ki insanın hafsalası almaz...»

«Bir kabuk çatırdaması diyebilir miyim bu olup bitenlere?»

«Evet... Bakınız, yarın GAP gerçekleştiği zaman sermaye sahipleri gelecekler, holdingler burada teşvik belgesi alacaklar, dış devletlerden sıfır gümrüklü makinelerini getirecekler ve teşebbüsleri yine onlar kuracaklar, kredisiz, şusuz busuz yahut sıfır, sıfıra yakın kredili, zaten teşvik belgeli aldığınız zaman faiz düşüyor yüzde altmış vergi indirimi düşüyor, yani çark onlardan yana!.. Ama bu bölgedeki insanlar için böyle değil...

«Devlet buraya da yatırım yapıyor, ama nasıl? Siverek'teki süt fabrikası çalışmıyor, örneğin Et Balık... Kesim yapmıyor gibi... Malatya'ya bağladılar, adamı burada hayvan satıyor, Et Balık'a gidiyor, Malatya'dan parasını alıyor!.. Bir yığın masrafı oluyor gidişte dönüşte, eh orada da işinin çabuk olması için vermesi zorunlu para var!.. Adam, hayvandan edineceği kârı peşinen yemiş oluyor, bu nedenle vermiyor kurumaya, o Arap kökenli, Arapça bildiği için ticarete atılan Harranlıya veriyor ağam bir ay sonra parasını verir diyor, çifti 50 bin lira olan koyunu 40 binden veriyor. Üstelik, adam 150 bine satıyormuş, ilgilenmiyor bununla, satıcı hem bundan kâr ediyor, hem getireceğini getiriyor böylesine para sahibi olunca, eh ben de biraz daha toprak alayım diyor ve toprak almaya başlıyor, yani topraklar el değiştiriyor, bütün kavga da buradan kaynaklanıyor...»

«Teşekkürler Feridun Yazar...»

NEDEN OLMASIN?

- **Bütün bunlar sevgiyle, demokrasiyle olacak... Anayasa ile olacak... Olmazsa, seyreyleyin gümbürtüyü!...**
- **Ve Sehreng köylülerinin söylediklerini bir okuyun hele...**

Sardığı, nefis kokulu kaçak tütünden sigarayı tükrüklemeden uzattı saygıyla, tükrükleyip yaktım.

«Yahu ne güzel huylarınız vardır sizin, yıllardır gözlerim hep... Ne güzel...»

«Başka olur? Bu İstanbul âdetidir, başkasının tükrüğü olur, olmaz, ayıptır ve iyi değildir!..»

Harran Ovası'nda, o daha da bereketlenecek günlere gebe Harran topraklarında Sehrenge köyündeyiz. Otuz hane iki yüz canın yaşadığı bir köy... Evine rasgele girdiğimiz ev sahibi, bu Tanrı misafirlerini her zaman olduğu gibi doğal karşıladı, ne ki yıllardır bilirim, artık kendi huyum gibi bilirim huylarını, hallarını, biraz tedirgindiler.

Evlerinin planı Ankara'dan gelmiş, kerpiçlerini kendileri kesmişler, kurmuşlar evlerini, kendi evlerini, artık ağa kulları değildiler!.. **«Devlet, davullan, zurnaynan»** toprak vermişti, aile durumuna göre, **«Yüz dönnüm vardir... Yüz elli vardır iki yüz vardir... Ve da devlatımız vermiştir. On üç senne olmiştir!»**

Bunlardan birisi **Musa Çağlar**'dır ve de **«elli yaşında varmiştir»**.

«Musa, sana kaç dönüm toprak verdilerdi, kaç nüfussun sen?»

«Bizde nüffis çoktur, vardir on beş, on altı, bize vermiştir devletimiz yüz seksen dönüm, evimizi de yapmıştır Allah razi olsin devlatımızdan...»

«Peki yeni bir yasa çıktı, haberiniz vardır sanırım, ne olacak, ağalara geri verilecekmiş bu topraklar yeniden!.. Hele söyle, şurada bir su var, gürül gürül geliyor, nedir bu, nereden?»

«Topraksu'dan geliy, o bırakmıştır...»

«Anlat bakalım, sen ne eker biçersin?»

«Valla su olursa, bugda, tüttün, mercimek pattatesi, yoncası, ah daha su olsa kuş sütü bile yetiştiririk.»

«Duydun değil mi, baraj yapılıyor, tünel yapılıyor, sana da verecekler mi, o zaman ne yetiştireceksin?»

«Ne istersen, pambuk... Soya, daha neler neler!»

«Ama... Yeni yasayla aha bu topraklar yeniden ağalara verilecek yani? Yani o zaman ne yapacaksın?»

ODA KARIŞIYOR

«Ne yapayım, ne yapacağız?» Hiç!...»

Söyle dedi ama, oda karışıverdi her kafadan bir ses! Yani patlayıverdiler!... En yaşlıları susturmaya çalışıyor, aynı zamanda «kaşlan, gözlen» ve alıyor sözü. **«Ne yapacaz, devlet yol gösterecektir kendi vermiştir ve de kendi alabilir, biz ne yapak, ne diyek, hakkımız vardir? Yoktir!..»**

Sesler:

«Kaçakçılık yapiyk...» «Suriye'ye göçiyk!...»

Dur be ihtiyar emmo durdurma insanları, bırak konussunlar, kaş göz edip durmasana, ayağına kadar gelmişim hallarını yazmaya... Allah Alllaaah!... Konuşun bakalım ne var korkacak yahu?»

«Evet, tamam, hükümat verdiği toprağı yine geri alırsa ne yapak, kaçakçılıktan başka? Benim toprağım yoktu, çobanlık yapardım, yarıcılık yapardım.

Adana'ya giderdim, ağalara çalışırdım, ne iş varsa hammallık dahil!... Ama devlet toprak vermiştir hepimiz kendimizi kurtarmışızdır karnımız doymuştur. On üç senedir Allah'a binşükür. Burada şimdi bizim gibi, topraklı otuzüç hane vardir... Hani gelirken gördüm dedin ya bi su var, orası aganındır ertejyen açmiştir, bizden de bir iki kişşi açmiştir ve da su çıkarmış, pamuk ekmiştir, çıkar kırk elli metreden çıkar, çıkar ama biz açmadık şu reform davası oldu ya?...»

Birisi kaptı sözü, Hasan Çağlar, dedi.

«Bakkın efandım, şu reform davası oldu ya, çalışsaydık kuyu için emağımız boşa gidiy, sonra tarla sahibi ağa diil benim yeri işgal etmeyin, dedik yahu bunu bana devlat verdi, nassıl ki sendan aldı banna verdi, benden de aliii sana veriy!... Hayır dedi kuyuyu açmayaciksin!... Kalktı gitti reform başkanlığına dedi, «Ağam benim tarlamda kuyu açiyler, işgal ediyler!..» Derken kuyu açanları mahkemeye verdiler, hâkim geldi buraya, kazmışsın dedi, kazdık dediler, hükümat bizi kalkındarmak için bu toprağı vermiştir. Reformdan bize olmaz demişlerdi eh mahkemeye de verildik, bizimkiler kalkıp Angara'ya gittiler, dediler hal böle böle, demişlardır, iyi etmişsiniz, gözünü seveyim öpeyim böyle çalışan adamlara, bir karar yazmışlardır, getirdiler buraya, alın size karar, kuyuyu nasıl açamaz mışız? Eh, su çıktı, suladılar pamuk şimdi bu boyda valla su var ve da ikki üç milyona çıkiy... Motoru falan filan, bori falan...»

«Peki iki milyon verdin, suladın, şu yüz seksen dönümden ne kadar zamanda çıkarırsın bunun masrafını?»

«Valla ikki yıl sürmez, üzerinden de geçiniyik üstelik!...»

«Peki, yarın size gidin derlerse ne yapacaksınız, ben bile şaşırıp kaldım, ne yapacaksınız?»

«Ne yapacaz? Elimizi yüzümüze vuriyk. Nereye gidek? Ne kadar vatandaş varsa on üç yıl sonra yine

aç kalacak! ...Nere başvurum nere gidem? Ağadır, tekrar gidabilirsin yanına, der hadi sıttır nera gidersan git!...»

«Birisi Suriye dedi?»

«Ne Suriye'si? Biz yeddi göbekten özbe öz Türkiz, ne işimiz var Suriye'de, Angara'da demişlerdir, böyle bir havadis yok, ama burada tevatür çook... Ağalar diyor ki bu reformla, bizze üç bin dönüm iade edecekler aldıklarından, işte biz o zamman yine aç kaldık. Bakkın efendım biz bir yandan ağaya da çalışıyik, ağanın pampuğunu işliyik, yüzde ottuzunu aliyk, ağamız ölmiştir, ailesine hizmet ediyk boş zamanda onun var sekizyüz dönüm toprak, biz çalışiyk, yüzde otuz aliyk, yirmi beş eve dağıtiyk, kazancı... Valla barajın suyu buraya gelinceye kadar bizze kuyu için kesin rahatlık verseler, nassil çalişiyk, tıpkı ağa, bey gibi yaşayip bu kaddar toprakla, eh ev de var daha ne istiyek ha?»

ALDI OĞUL SÖZÜ, DEDİ

Genç Çağlar, yaklaştı, dedi:

«Şu Harran Ovası'nda bizim elliye yakın ağa komşumuz vardır, bunlardan bir kişi tarladan çiftçilik yapmamış, bir geliy ekim zamanı, bir geliy hasat zamanı, verir ona buna işle diye. Bazıları vardır bırakmış satmış toprağını birazını bırakmış onu da vermiş yarıya, kendi yaşıy Angara'da, İstanbul'da, Mersin'de, Antalya'da, hiç elini vurmadan tarlaya, verdiniz toprakları geri, ne yapacaklar, yine diyecekler gelin çalışın ulan, ne yapacaklar?»

Bir ses:

«Bir dert daha, şu başlık parası ne olacak, evde kaldık, kız yoktir».

«Kaç lira başlık parası şimdi?»

«Haline göre, bir milyondan, üç milyona kadar kız var!... Devlet bi kanun da buna yapsa ya!...»

«Yahooo bu kanunla oliy, delisen sen ...»
Birileri geldi, konuşuldu kapı önünde...
Çayları tazelemiştik...
Dediler:
«Efandım, ağamızgiller gelmiştir, diyeler misafirler bize de buyursunlar, rahmetli Necmi Kürkçüoğlu'nun hanimidir, kızlaridir, diyeler bize de buyursunlar...»
«Gideriz... Haa bir de şu var, Suriyeliler buralardan toprak alıyormuş, duydunuz mu?»
Gülüştüler...
«Duyduk, esası şudur, burada Avşargil var, adam bir kadin daha alınca, çocikları kızmıştır demişlerdir biz de hisselerimizi satalım kim aliy, kim aliy, İbrahim Başağı dedi, ulan ben aliym taksitle verisan? İbrahim, Muğayre, köyünün yakınındadır, kalktı iki kamyonunu sattı, kalktı sağdan soldan arkadaşlarından yağni para buldi aldıı, kadınlarının altın zincirleri ni, dizilerini satti yağni aldı sonunda, sonra da bir gazete yazdi Suriyeliler toprak aliy!.. Yoktir bu, iftiradır, benim kimim kimsem değildir o adam, ama borç, harç almiştir ve da Allah'ı vardır, durum budir biz Suriye ile, ecdadımız harbetmemiştir ne işşi vardir Suriye'nin burada, veririz? Vallahi vermayız bir karış toprak ne parayla, ne silahla, durum budir...»

DÖNECEKLER

Necmi Kürkçüoğu buralarda büyük toprak sahiplerindendi, uçsuz bucaksız toprakları, köyleri vardı; önemli bir bölümü kamulaştırıldı. Ölünce, yönetimi eşi **«Perihan Hanım»** ele aldı... Ellerinde bırakılan topraklarla yetinmeye çalıştı eski bir ağa eşi olarak...
Küçük kızı, büyük kızı ve **Perihan Hanım**'la, arabalarından inerken karşılaştık, hal-hatır sorduk. Sonra kızı yeniden geldi, tekrar çağırdı köydeki evlerine, gittik. **Perihan Hanım gayet** saygılı, ama kamulaştır-

madan üzgün. Nice ağa varken, en çok kendilerine yüklenildiğini, parayla da olsa topraklarının ellerinden alınmasından duyduğu üzüntüyü saklamıyor, sakin sakin anlatıyor yapılan **«haksızlığı»** ve ekliyor, **«Şimdi geri verecekler, yeniden başlayacağız çalışmaya»** ve eşinin sağlığında bu köyün ne kadar mamur olduğunu anlatırken küçük kızı sözü alıyor:

«Eskiden şuralar hep gül ekiliydi, yıktılar, söktüler, bakmadılar, bakın ne hale geldi!.. Bakın efendim, gazeteciler hep ötekkilerin dertlerini yazar, ama bizim derdimize hiç dokunmazlar...»

Kolalı içkileri buzdolabına koymayı unutmuşlar, ardı ardına özürler dilediler sunarken... Köyde yadırganmayacak şekilde giyinmişti küçük kız, araba kullanıyordu, bir süre kalmak için gelmişler büyük ve uzak kentten, Londra'da ya da Paris'te görseydim, aklımdan geçirmezdim bizden birisi diye öylesine zevkliydi giyimleri, konuşmaları, zarafetleri, iyi yetiştirilmişler...

Dedim, «Neden yazılmasın, herkesin bir derdi var, siz sanır mısınız **Sakıp Sabancı**'nın da derdi yoktur, dertten derde fark vardır tabii... Bakın, bu işler en adaletli biçimde çözülmezse sizler de huzur duyamayacaksınız...»

Sanırım bunun tek farkında olan **Perihan Hanım**'dı...

Sonra vedalaştık...

Harran'ın güneşi yavaş yavaş sağılıyor...

Bir kez daha, yeniden gelmek umuduyla dört bir yanına bakıyorum Harran Ovası'nın, düşlüyorum olacakları, «Ağalık, mağalık kalmamış fakirlik fukaralık kalmamış Bir uçtan bir uca yeşile kesmiş her taraf sınırsız... Dev araçlar çalışıyor, bacalar tütüyor, gülen çocuklar, şarkı söyleyen kadınlar tarlada doğurduğu çocuğunun göbeğini taşla kesme kadınlarımız... Kooperatif yapıları ak ak parlıyor... Yollarda dev TIR'lar. Çok süratli giden trenler... Biri kal-

karken öbürü inen dev, taşıma uçakları... Üniversiteler... Sanat okulları... Okullar... Okullar ve geleceğin güleri, kimbilir günü gelende bu yazıları hayretle okuyacak, şaşıracak bebeler, mutlu sağlıklı, gözleri ışıl ışıl. Ve bunlar sevgiyle olacak adaletle olacak, bilimle, teknikle ve elbette en başta insan sevgisiyle olacak, tastamam demokrasiyle olacak, insanlarına zulum taşımayan Anayasa'yla olacak neden olmasın?

Ve...

Ve olmazsa siz seyreyleyin gümbürtüyü!

Ve buna kimsenin en ufak hakkı yoktur.

Tüm bu mutluluğa, emeği geçenlere, geçeceklere benden selam olsun.

Su gibi aziz olsunlar!...

Ve araba Şanlıurfa'ya akıp gidiyor asfaltı yer yer erimiş yolda... Azeri ağzı bir türkü tutturdum:

«Ey insanlar sulhe gelin
Yoksa dünya mehfola...»

BİRKAÇ MEKTUP

Can dost, Büyük üstat, GAP'ın Kahraman atlısı,

Yazınızın, **Karakaya** bölümünü dün okuduk. Güzel duygularınızın akıcı üslübünuzla anatımı ancak bu kadar olur. Yanılmıyorsam iyi bir bakış açısı 160 derecedir. Siz olaylara 360 derece ile bakıyorsunuz. İşte sizin büyüklüğünüz.

O umursamaz, dünyaya boşveren görüşünüzle GAP'ı nasıl işiyorsunuz, beyinlere nasıl sokuyorsunuz, kalblere nasıl sevdiriyorsunuz. Siz nasıl bir insansınız!... Bir mühendis olarak, saygı ile eğilirim karşınızda.

DSİ'li olarak şuna inanıyorum ki, Siz GAP meşalesi ile yürüdükçe, bu proje gerçekleşecektir.

Selâm ve saygılarımı lütfen kabul edin.

Trabzon 7 Ağustos 1986
İlker Özel

* * *

Yazar bey,

27 Temmuz 1986 tarihli «**Yedi Küpeli Gelin**» başlıklı yazı dizinizin üçüncü sayısını dikkatle okudum Bu yazı herhalde şimdiye kadar okuduğum yazı dizilerinin en etkileyeni olduğu için, gönülden uzak bir şekilde, bir Urfa'lı olarak yazmak zorunluluğunu hissettim.

Malûmunuz her şehrin bir kanser bölgesi ve orada da yaşayan insanlar vardır. Ama Urfa'yı yazarken, özellikle böyle bir yeri ele alıp, sübjektif olarak yazmanız Urfa'da yaşayan ve yaşamayan insanların onurunu kırdığınızın farkında mısınız.

Bir İstanbul'un, Bebek'in, Sarıyer'in, bir İzmir'in kordon boyundaki insanlarını ve uygarlıklarını yazarken;

şehir kanserinde yaşayan insanları değişik diller kullanarak, altına da açıklamasını yazdınız mı!...

Benim bildiğim, Urfa'lı veya Urfa köylüsü, bir traktörü, zor durumda kalan insana ödünç olarak verirken paranın lafını bile etmez. Siz bunu sanayileşmiş toplum yapısındaki modern aile yapısındaki «menfaat olmazsa bir iş yapılmaz, yedirilmez» kalıbına getirmişsiniz.

Eğer yazdığınız gibi olsaydı gittiğiniz her yerde Allah misafiri olarak kabul edip, size ikramlarda bulunmazlardı.

Bu insanlar, devletin götüremediği doktor-sağlık kurumları yoksa, doğumlarını kendi yöntemleri ile yapabiliyorlarsa, ne mutlu o insanlara.

Biz, sağır, dilsiz olan insanlara «özürlü» diye hitap ederken:

Siz, iffetli, geleneği ile, analığı ile yaşayan Türk köylü kadınını maskaraya çevirmişsiniz.

İnanıyorum ki, bu yazıyı yazarken, içtenlik ve samimi duygular içinde kamuoyuna duyurmak amacıylaydı. Fakat 55 milyon insanı oraya taşıyacak durumda da değilsiniz. O halde, o yörenin kadını (Avradı) maraba kadın, erkeği ise GAP erkeği olarak, gitmeden tanıdılar.

Bu yazılarınızda orada yaşayan tertemiz insanları, insanca yaşamayı bırak, üstüne üstlük onur kırıcı yazıların olması, daha da insafsızlık olmuyor mu. Saygılarımla.

Kemal Büyükkırcal

* * *

Sayın,

FİKRET OTYAM

Urfa'ya gelişinizde zamanınızın dar oluşu nedeniyle Yedi Küpeli Gelin yazınız için konu üzerinde derinlemesine olmasa da söylemiştik. Diziye başlayınca konuya gerekli önemi verdiğiniz ve derinlemesine bir incelemeye girdiğinizi sevinçle karşıladım. Zaten sizden başka türlü

de beklenmez. Çünkü siz bizlerden fazla bu uğurda emek ve mesai sarfettiniz bu bakımdan sizlere minnettarız.

Biindiği gibi FIRAT-HARRAN sevdası her güneydoğulunun bitmeyen rüyası, hayalidir. Bu hayalin gerçekleşmesi tüm Türikye'nin umudu ve yaşam kapısı olacaktır. Onun için sizin gibi bu davanın önemini kavramış ve kendilerini buna adamış seçkin aydınların yöre halkının gönüllerinde ayrı bir yerleri olduğu bilinmeli.

Bu büyük proje hiç kimsenin değildir ve zaten olamaz bu poje tüm ulusundur. Kimimiz hayal kurup şiir yazdık, kimimiz gezip yazılar yazdık sizin gibi, kimimiz projelendirdik, kimimiz yapmaya başladık ve zalim Hükümdar NEMRUT'un suladığı HARRAN'ı yeniden dirilteceğiz. Belki her büyük projede olduğu gibi bunda büyük sorunlar doğacaktır,zaten incelendiğinde tarih boyu Aşağı Mezopotamya Yukarı Mezopotamya Ulusları DİCLE-FIRAT sularının kullanılması için kıyasiye kıran kırana vuruşmuşlardır.

Ancak dileğimiz şimdiden gerekli önlemlerin alınması barajlar ve sulama tünel ve kanallarına paralel olarak bölgenin tümüyle yeniden ele alınarak planlanıp projelendirilmesidir. Aksi taktirde bugün olduğu gibi devam ederse sonuçta çok sıkıntılı durumlarla karşılaşmamız mukadderdir. Çünkü şimdilerde herkes kafasını baraj ve sulamaya takmış bulunmaktadır. Kamu kuruluşları arasında hiçbir koordineli çalışma yoktur. Yerleşim merkezleri, köyler, kasabalar, şehirler yarın düşünülmeden büyümekte, şehirler değil büyük köyler sağlıksız bir şekilde oluşmaktadır. Ekim sahalarının ıslahı, tahıl ürünlerinin tesbiti, ağaç plantasyonlarının yapılması. Ziraat eğitimi, yan sanayi ve herşeyden önce toprak dağılımı üzerinde hiç bir ciddi çalışma göremiyoruz.

Siz bu sorunları, bizler kadar biliyorsunuz bunları imkân dahilinde, işleseniz yukardakileri uyarmış, bizleri de mutlu etmiş olursunuz? Saygılarımla...

Urfa
Halil Gelener

Sayın Fikret Otyam Bey:

27 Temmuz 1986'da başlayan ve halen devam etmekte olan Milliyet Gazetesindeki «Yedi Küpeli Gelin» adlı yazı dizinizi merakla okuyor ve devamını bekliyorum...

Fırat'ın öyküsü gerçekten ilginçtir, bir kere nasıl oluştuğuna bakın: Tevrat'ın ilk kitabı olan «Tekvin» in 2'nci Bap 10'cu ayette şöyle diyor: «Aden'den bir ırmak çıktı; ve oradan bölündü. Ve dört kol oldu. Birinin adı pişon'dur; kendisinde altın olan bütün Havila diyarını kuşatır; ve bu diyarın altını iyidir; orada ak günnük ve akik taşı vardır. Ve ikinci ırmağın adı Gihon'dur; bütün Kuş ilini kuşatan odur. Ve üçüncü ırmağın adı Dicle'dir. Aşur'un önünden akan odur ve dördüncü ırmak Fırat'tır.

Fırat'tan bahseden en eski eser Tevrat olsa gerek.

— Fırat'ın sonu ne olacak?

Kitab-ıMukaddes'in, (Tevrat, Zebur ve İncil'i oluşturan kitap) ilk kitabı olan Tekvin'de Fırat'ın nasıl meydana geldiğini yazıyor. Kitab-ı Mukaddes'in son kitabı olan «VAHİY» ise Fırat'ın sonu ne olacağını yazmakta...

Dünyanın son günleri hakkında kehanetlerle önbildirilerle dolu olan İncil'in vahiy kitabında Fırat ile ilgili şunları okuyoruz: Ve altıncı melektasını büyük Fırat ırmağı üzerine boşalttı ve şarktan (doğudan) gelen kıralların yolu hazırlansın diye, Fırat'ın suları kurudu (vahiy Bap 16 ayet 12).

Acı bir son!

İyi günler diler saygılarımı sunarım.

İsa Karataş
İstanbul 7 Ağustos 1986

* * *

Saygıdeğer Ağabey,

Mektubumu Milliyet Gazetesi'ndeki röportaj yazı diziniz üzerine yazıyorum. Anımsayacağınızı sanmıyorum ama 1979 yılının ilk aylarında Ankara - Yenişehir'deki

Cumhuriyet Bürosunda sizinle karşılaşmış ve M.C. Anday'ın «Altyapı-Üstyapı» adlı yazısının yer aldığı geçmiş tarihli bir gazeteyi almıştım. Yazı benimle ilgiliydi.

Ağabey, özünde diyeceğim bu değil. «Fırat'ın Öyküsü» adlı yazı dizinize ilişkin, benim de o yörelere ilişkin gözlemlerimdir, asıl olan. 1976-78 yılarında Malatya-Pütürge/Doğanyol (Keferdiz) bucağında (iki yıla yakın) ortaokul öğretmenliği yaptım. Malatya'yı, Elazığ'a bağlayan, Fırat'ı iki yakasını birleştiren Kömürhan köprüsünden sonra, Sivirce'ye bağlı dağ köyleri ile Malatya'ya bağlı (Pötürge) köyleri Fırat'tan bir kelek (sal) birleştirirdi. Kan davasının, feodalitenin egemen olduğu bu yerde, İstanbul'a çalışmaya gidilirdi. Fırat'a yaya olarak yarım saat olan Doğanyol Bucağından yaya gidilen 8 saatlik dağ köyleri vardı. Bucağın birbirine rakip olan (dahası düşman) iki külüstür otobüsü vardı ki, kışın on saati aşkın bir sürede ancak Malatya'ya ulaşırdı. Elazığ-Malatya arası Fırat sarp yamaçlarla sıkıştırıldığından kurşun gibi akardı. Yanlarında oluşan gölcüklerde dinamitle balık avlar, yüzü Anadolu haritası olmuş Kook Şaban'larla rakıyla götürürdük.

Askerlik sonrası 1981'de de Gaziantep/Nizip Lisesine atandığımda, tayin yazgım yine Fırat adlı bir çizgiydi.

Fırata —bilirsiniz— yarım saat uzaklıktaydı. Kargamış. Ekonomik koşulların «Kaçakçı» yaptığı insanlarının en zayıf yanı güvensizlikleriydi. Sizin için «Fikret Bey» derlerdi. Sanırım oraya uğramışsınız. Arap asıllı yurtaşların, «ayn çatlatan» ağızları içinde boğulacak denli ağır ve renkli, süslü geleneksel giysileri, eyvanlı evleriyle bol çocuklu bu insanlar hep yanık sesli, hep karasevdalı küçüğü-büyüğü. Barak havaları, hoyratların yöresinde Fırat, adaya sahip, en uzun demiryolu köprüsüne sahip, gümrüğe sahip, mayınlı sınırlara sahip.

Karşıda Caraplus görünmekte. Fırat daha nazlı burada, daha geniş alana yayılmış, yüzülebiliyor.

Değerli Ağabey, dizi yazınızı zevkle, bir anıyı yaşar gibi okuyorum, okuyoruz. Biraz da cezaevi psikolojisi bu belki ama bütünü değil. Suriye ile Türkiye arasında bölünmüş akrabalıklar var. Zaten sınırlar insanı ya biraz eksiltiyor, (bir kol ya da bir bacak) dağıtıyor, ya da tü-

müyle alıyor. Kenarları dağılmış bir çokgen gibi oluyor yaşam. Fırat, neyin sınırıdır, neyin çizgisidir? Mutluluğun mu; acının mı, GAP da? Neyi, neleri; kimleri birleştirecek ya da ayıracak? Dünden-bugüne yaşanan sorulardı, hâlâ yaşanan ve yaşanacak olan sorular da. Sorularıyla-yanıtlarıyla ve çözümleriyle - çözümsüzlükleriyle bizim dışımızda Fırat, (bir yaşam gibi) gürül gürül akacak.

Koşullarımız gereği, hani biraz da gazetedeki isteğinize yanıt olsun diye, ama belki yararı olabilir düşüncesiyle kabaca yazdım. Daha fazlasına zaten gerek yok, dizi yazınız yetiyor bize. Nefis fotoğrafların süslediği bu değerli çabanız için sizlere teşekkürlerimizi iletiyoruz. Gazetelerdeki uzun ayrılığınıza ara vermeniz bizi sevindiriyor, sürmesini diliyoruz.

Selamlar, saygılar.

Adana 5 Ağustos 1986
Aytimur Doğan

* * *

Saygı Değer Fikret Bey!

29 Temmuz tarihinde Milliyet'te başlayan «Yedi Küpeli Gelin'i» ondört gün nemli gözlerle seyrettim.

1958-60 yılları arasında DSİ 12. Bölge Müdürlüğü Hirfanlı Barajı Hidroelektrik Santralı'nda vardiya şefi olarak görev yapmıştım. 1962 yılından beri buraladayım, evliyim ve iki çocuk babasıyım.

1974 yılında Türkiye'nin Güneydoğu'sunu eşimle birlikte gezdim, Keban barajını gördüm. 14 yıllık bir ayrılıktan sonra Hirfanlı'ya kavuştuğumda gözyaşlarımı tutamadım. Ben de GAP'a gönül verenler gibi su, baraj ve insan, memleket aşığıyım.

Fırsat buldukça burada da barajlara gider, barajlara ve memleketime olan özlemimi gidermeye çalışırım. Son olarak gittiğim Karaormanlar Barajı'ndan size kurban bayramı tebriki olarak bir kartpostalgöndermiş ve YEDİ

KÜPELİ GELİN için bir şiir yazıp göndereceğimi vaat etmiştim.

Zafer Bayramı'nın 64. yıldönümünde sözümü yerine getirmeye çalıştım. Sizleri biraz olsun sevindirebildimse ne mutlu bana!

Size ve değerli yardımcınız eşiniz Filiz Hanıma sağlıklı ve uzun ömürler diler, her şeyin gönlünüzce olmasını niyaz eder, derin saygılar sunarım.

Hasan Erkek
Bursa 30 Temmuz 1986

* * *

Fikret ağabey, Filiz yenge,

Bursa'dan en derin selâm ve saygılarımı sunar ellerinizden öperim.

Ben 26 yaşında bir vatandaşım, gerçekleri okumayı çok severim, böyle şeylere bağrım yanıktır. Sizleri çocukluğumdan beri (Cumhuriyet)ten gıyabınızda yazılarınızla, fotoğraflarınızla tanırım ve inanın çok severim. Geçenlerde Milliyet'te yayınlanan Beritan Aşireti adlı yazı dizinizi inanın ağlayarak okudum, öyle duygulandırdınız ki beni o anda sizleri kucaklamak, sarılmak istedim, ellerinizden öpmek dillerinizi övmek için. Gerçekleri bağıra bağıra yazdığınız için, bilmeyenlere, duymayanların gözlerine soka soka defalarca yazdığınız için. İnanır mısınız romanlara, hikâyelere taş çıkaran uslûbunuzla şu anda yine Milliyet'te yayınlanan Fırat'ın Öyküsü - Yedi Küpeli Gelin yazı dizinizi de zevkle, severek okuyorum, aileme de her akşam yüksek sesle okuyorum ve hepsini kesip saklıyorum.

Sağolun varolun diyorum, binlerce kez, milyonlarca kez varolun.»

İÇİNDEKİLER

EY SAMANDAĞ SAMANDAĞ 5
YEDİ KÜPELİ GELİN (Fırat'ın Öyküsü) 55
Ön Söyleşi 57
Bir Varmış, Bir Yokmuş Bir Fırat Nehri Varmış. 59
Tarlada Doğumluk Olan Maraba Kadın 67
Tel Örgüde Bir Adam Vurulmuş Yatıyor 73
Köyden Çıktık Yola Selâm Verdik Sağa Sola ... 79
Kıyıda Unutulmuş Köyler 85
Ölüm Ölüm Bir Ölüm 91
Baraj Temeli Toz Toprak İçinde Atılır 97
Gelinin Bir Küpesi: Atatürk Barajı 104
Mezarımı Sular Altında Bırakmayın 111
Binlerce Yıllık Samsat'ın Sonu 116
Fırat Ağlıyordu 122
Mutluluk Ve Refah Ufukta mı 128
Şanlıurfa'da Neler Olup Bitiyor 136
Neden Olmasın 143

BİRKAÇ MEKTUP

İlker Özel, Kemal Büyükkırcal
Halil Gelener, İsa Karataş, Aytimur Doğan, Hasan Erkek.

GERÇEK SANAT YAYINLARI

- Hasan İzzettin Dinamo
  Nâzımdan Meltemler/Şiir
  Tuyuğlar/Şiir
  Anadoluda Bir Yunan Askeri/Roman
- Mehmed Kemal
  Tükenmez/Bütün Şiirleri
- Şükran Kurdakul
  Şairce Düşünmek/Edebiyat Yazıları
  Zindandaki Şair/Oyun
- Zihni T. Anadol
  Ağlama Duvarı/Şiir
- Müştak Erenus
  Senmaye Destanı/Şiir
  Desenler: Turhan Selçuk
- Abdullah Rıza Ergüven
  Anamız Ağlamış Bizim/Şiir
  Milyonlar Kalkacak Ayağa/Şiir
  Yarınları Beklerken/Roman
  Evrenbilim ve Tanrı Kavramı/İnceleme
  V. Mayakovski - Ben/Çeviri/İnceleme
  Sonsuz Değişim/İnceleme
  Evren ve Yaratı/İnceleme
  Yaşamak Uğruna/Anı
  Anı Dahi Anda Asmışlar/Şiir
  Üniversa Kozmik Çorba/İnceleme
  Huriler ve Gılmanlar/Şiir
- İsmet Kemal Karadayı
  Çağımız ve Özgürlüklerimiz/Deneme
  Ve İyi Günler Hepinize/Öyküler
  Dipnotlu Şiirler/Şiir
- Ömer Nida
  İşçi Tiyatrosuna Doğru/Deneme
  Yarın Biz Konuşacağız
  (Türkiye İşçi Partisi Tarihi ve Anılar)
- Gülen Aktaş - Afşar Timuçin - Aydın Hatipoğlu
  Eray Canberk
  A. Kadir

- Firuzan Toprak
  Balonlar/Öyküler
  Haykırmak/Öyküler
- Güngör Gençay
  Vurgunsuz Sabahlara Uyanmak/Şiir
  Barut Yüklü Yıldızlar/Şiir
  Annem Beni Yetiştirdi/Şiir
  Kısacalar/Şiir
  Askercilik/Öyküler
- Dr. Tülin Tarakçıoğlu
  Moskova Dünya Kadınlar Kongresi
- Kemal Bayram
  Mihrican/Şiir
  Mevsimsiz Pembe/Şiir
- Tamer Abuşoğlu
  Çiçeğe Durdu Yedi İklimi Taşıyan Tohum/Şiir
  Yorgun ve Yalnız/Şiir
- Cafer Yıldırım
  Türküler Kimin İçin/Şiir
- Ruşen Hakkı
  Canevimden/Şiir
  Kentin Konukları/Öyküler
- Haydar Eroğlu
  Ağlar mısın - Güler misin/Şiir
  Selam Olsun/Şiir
- İbrahim Eroğlu
  Sevgimi Siper Yaptım Gül Kıyımlarına/Şiir
  Kırık Zeytindalı Ülken/Şiir
- Kamil Aydemir
  Yangın Yürcklim/Şiir
  Dünyaya Ekilen Canlar/Şiir
  Can Kokuyor Şafaklar/Şiir
- Süleyman Şahin Tar
  Onlar/Şiir
- Murat Tuncel
  Beyoğlu Çığlıkları/Öyküler
- Ahmet Sefa
  Oğlumun Güncesinden Öyküler/Öyküler
- Hikmet Kıvılcımlı
  Edebiyat-ı Cedidenin Felsefesi

- Yayına Hazırlayan: **Emin Karaca**
- Bedrettin Aykın
  Yaralı İlkyaz/Şiir
- Adem Eryürük
  Dört Adım/Öyküler
- Hasan Hüseyin Yalvaç
  Erek Torna Atölyesi/Şiir
- Yılmaz Yeşildağ
  Öksüz Ülkenin Söylencesi/Şiir
- Zeynep Aliye
  Yaşamak Masal Değil/Öyküler
- Şakir Bilgin
  Devrimden onuşuyorduk/Roman
- Birdal Özunan
  İnsanım Ben/Şiir
- Ulus Fatih Demirci
  Hectorun Ölümü/Şiir
- Maksim Gorki
  Küçük Burjuva İdeolojisinin Eleştirisi
  Çeviri: Şerif Hulusi

«**GERÇEK SANAT DERGİSİ**» 1980 sonrası ilk olarak 'Sosyalist gerçekçi sanat' savıyla yayın yaşamına giren bu derginin 1986-1987 yıllarında çıkmış olan oniki sayısı ciltli olarak satılmaktadır.

Yayınlarımızı Edinmek İçin

— Ödemeli olarak kitap gönderilmez.
— Tek kitap isteklerinde tutarı kadar posta ya da damga pulu gönderilmesi gereklidir.
— Kitapçılar ve toplu istekte bulunanlar, % 30 indirimli tutarını (Gerçek Sanat Yayınları - 247782) nolu posta çeki hesabına yatırdıklarında hiçbir PTT masrafı ödemeden, kitaplar adreslerine yollanır.

"FİKRET OTYAM ÜZERİNE

Üç ayrı sanat dalında başarı kazanabilmek dünyada kaç sanatçıya nasip olmuştur bilemem ama, Fikret Otyam, yazın, fotoğraf ve resim alanlarında yeri geldikçe kozunu oynamıştır. Otyam, 1950'li yıllarda Güzel Sanatlar Akademisi resim yüksek bölümünü Bedri Rahmi atölyesinde tamamladıktan sonra, resim sanatını yedeğe aldı ve bu kozunu saklı tutarak röportajcılıktan işe başladı. Gazeteciliğin bu türünde olağanüstü bir çalışkanlık ve yaratıcı çabayla o güne değin aydınlarımızın bile duymadığı, bilmediği yurt gerçeklerini çarpıcı bir biçimde ard arda sergilemeye yöneldi. Onu modern Türk röportaj sanatının "atası" yapan temel öge, gazete röportajına sanatsal bir kimlik kazandırması, açıkcası, yazın sanatını röportajlarına sokabilmesidir.

...Demokrasi eğer, yaşlısından gencine, yoksulundan varsılına, köylüsünden kentlisine değin tüm insanların gerçekleri aynen öğrenebilmesi ve ona göre dilediğince tavır alabilmesi ortamı ise, demokratikleşme sürecimize Otyam kadar katkısı geçmiş sanatçımız azdır."

AHMET SAY
Şubat 1991

Kapak: Fikret Otyam

350

ISBN 975-360-001-1